

Za konec tedna

Sobotna priloga Dela

Iz vsebine:

LOJZE KANTE
VELIKO OBETAJOČ NAČRT
Kaniške žižnice

TIT VIDMAR
EUGENE TISSERANT
Portret tedna

BOZIDAR PAHOR
STRELI PETEGA JUNIJA
Ali je umor senatorja Kennedyja
levolj pretresel Ameriko, da se bo
lotila svojih protislavij
pri koreninah?

ANDREJ NOVAK
PREPOROD NARODNOSTNE
SKUPNOSTI
Nekateri predlogi za ustanovitev
palestinske države

BOZIDAR BORKO
NA POTI
K LITERARNEMU SKLADU
Avtorska zaščita naj bi finančno
okrepila Društvo slovenskih
pisateljev

FRANCE NOVŠAK
OSEBNOST V STISKI
Razmišljanja ob knjigi

PETER PETRU
ZAMETKI LJUBLJANE
Razstava v podhodu
na Titovi cesti

ZIMA VRŠCAJ-HOLY
SILOVITE ŽENSKÉ
DEMONSTRACIJE
Sredi z žico obdane Ljubljane
pred 10 leti

DUSAN KERMAVNER
PRESOJE AVSTRIJSKIH
OBLASTI
Se o slovenskih vojaških
uporih maja 1918

MARLIJA NAMORS
NOVA KOBALTOVA BOMBA
Iz prostovoljnih prispevkov

JANEZ SEVER
DRAGO PLACANA NAIVNOST
Zgodba o avtomobilih

FRANCE SLOKAR
KADAR REVEZ
PREDSTAVLJA DOMOVINO
Kako sem jaz romal (I)

H. H. KIRST
ZADNJA POSTAJA
Odlomek iz romana

MILAN MAVER: PROGRAMIRANJE



— Torej, če tudi v zadnjih poročilih ne bo kakšnih novih gospodarskih predpisov — je naš dolgoročni izračun rentabilnosti do jutri zjutraj povsem realen.

Anton Bole

Kako spodbuditi gospodarsko rast?

Iz razprave v zvezni skupščini

Analize, ki so bile predložene skupščini, pa tudi razprave v upravnem odboru zvezne gospodarske zbornice kažejo, da se v sedanjih gospodarskih gibanjih ne uresničuje v celoti cilji ekonomske politike, usmerjeni na dinamiziranje razvoja, in da raven proizvodnje zaostaja za našimi realnimi možnostmi.

Ze ob razpravi po predlogu resolucije o letošnjem gibanju gospodarstva je bilo poudarjeno, da tedaj predlagani ukrepi ne bodo zadostni za uresničenje postavljenih ciljev. Tedaj so bili predlagani ukrepi za ekspanzijo notranje potrošnje in izvoza, od katerih se nekateri ne razločujejo, od tistih, ki jih sedaj obravnavamo. Zaradi tega sprejemamo te ukrepe z določeno zakasnitvijo.

Treba je poudariti, da smo prej čezmerno uporabljali kreditno politiko za stabilizacijo. Sedaj moramo biti zelo opretni v doziranju kreditne ekspanzije, da ne bi spet v relativno kratkem času prišli v položaj, da bi vsi kritiki vrgli nanjo. Za spodbujanje gospodarske ekspanzije moramo sedaj vključiti razen kreditnih ukrepov tudi drug gospodarski instrumentarij, ki je svojstveni dinamičnemu razvoju v tržnem gospodarstvu.

V delitvi ni več druge alternative

Poslabšanje ekonomike podjetij zaradi povečanih obveznosti gospodarstva (ki kaže, da bodo rastle tudi v letu 1968), čedalje bolj vpliva na destabilizacijo trga, ker podjetja poskušajo skozi primarno delitev zboljšati svoje bilance in ekonomski položaj. Vse analize ne upoštevajo tega momenta. Menim, da moramo resno in neodložljivo razreševati povečevanje udeležbe gospodarstva v delitvi, in to v sedanji fazi z zmanjševanjem obveznosti gospodarstva. V

zagotavljanju stabilnosti cen je tako ravnaje edino možno in pravilno.

Nasa prva skrb mora biti v iskanju rešitev in ukrepov za razširitev domačega trga. Toda v gradivu in predloženih ukrepih ni so dovolj upoštevane možnosti uporabe davka na promet. Prav ta davek bi lahko uporabljali kot dejavnik dinamičnega usmerjenja potrošnje in ne samo kot fiskalni viri dohodkov.

Sredstva gospodarstva se zmanjšujejo ne samo zaradi naraščanja oročanja sredstev, vplačil v kreditne sklade bank in omejitve v razpolaganju s sredstvi. Te tri kategorije so večje, kot je skupno odvajanje v poslovni sklad (6,3 milijarde proti 5,8 milijarde), razen tega pa je zlasti visoko povečanje anuitet za osnovna in obratna sredstva. V letu 1968 znašajo skupne obveznosti na račun anuitet 6,2 milijarde oziroma 74 odstotkov amortizacije iz leta 1967 in mnogo več, kot znaša izločanje v poslovni sklad. Vse to je vplivalo na zmanjšanje likvidnosti gospodarstva in povečanje medsebojnih zadolžitvev, kar prepričljivo govori, da ni več druge alternative v delitvi, razen zmanjševanja obveznosti in jemanja iz gospodarstva.

Hranilne vloge angažirati za potrošniške kredite

Analize sedanjih gospodarskih gibanj kažejo, da tudi letos brez omejenih ukrepov ne bo moči izboljšati ekonomskega položaja gospodarstva, čeprav bi dosegli predvideno povečanje proizvodnje. Ukrepi, ki so predlagani, so koristni v sedanjih razmerah, toda v razpravah je bila izražena rezerva glede njihove učinkovitosti za uresničenje smotrov resolucije. Pri tem pa je treba po-

udariti, da kakor že so pomembni relativni odnosi v delitvi, pa je vendarle še pomembnejše z gospodarsko ekspanzijo zagotoviti večji dohodek v delitvi.

Kreditna politika mora trajno podpreti prizadevanja za postopno razširitev trga. V sedanjem trenutku so kreditni ukrepi pretežno usmerjeni v izvoz. Da pa bi uresnili smotre ekonomske politike, je razširitev notranjega trga, posebej ob nizko izkoriščenih zmogljivostih, odločen dejavnik za dinamiziranje proizvodnje in izvoza. Zaradi tega bi bilo treba še večji del hranilnih vlog prebivalstva angažirati za potrošniške kredite.

Med predloženimi ukrepi za znižanje stroškov proizvodnje je tudi znižanje maksimalnih obresti, kar je treba podpreti, čeprav imajo k temu predlogu pripombe banke. Vendar ni nič manj pomembno za gospodarstvo prilagajanje pogojev za odobravanje in vračanje kreditov normalnim tržnim pogojem. Prav tako s tem ukrepom ni rešeno vprašanje vloge obresti v naših razmerah. Zato je treba vprašanje obresti, vključno tudi eskontno stopnjo Narodne banke, podrobno preučiti in se letos sprejeti ustrezne ukrepe.

Analize v večjem izvozu

Glede zalog in njihove realne vrednosti je dobro, da predloženi ukrepi naposled priznavajo, da integritete sredstev ni mogoče zagotoviti s tem, da imamo nerealno izkazana sredstva poslovnega sklada. V zvezi s tem je treba tudi skrbno preučiti nefunkcionalno opremo določenih zalog in izgub. To tem prej, ker se zaradi zadrževanja nerealnih vrednosti poslovnega inventarja ohranjajo tudi visoki stroški in obveznosti, ki otežujejo uspešno poslovanje in

zmanjšujejo konkurenčno sposobnost podjetij.

Iz prejšnjih in sedanjih analiz izhaja, da je učinkovito ekspanzijo izvoza moči doseči:

1. če bomo z modernizacijo usposobili za večjo konkurenčno sposobnost, podjetja za večjo akumulativnost in razpolaganje s kapitalom za kreditiranje in vlaganja v skupne posle s tujimi partnerji;
2. z razbremenjevanjem gospodarstva stroškov, ki so specifični za našo delitev in ki — objektivno gledano — zmanjšujejo konkurenčnost našega gospodarstva tudi na tujih trgih;
3. z zagotavljanjem večjih sredstev za stimulacijo izvoza.

V predloženih ukrepih ni dovolj poudarjen pomen modernizacije in rekonstrukcije v gospodarstvu, čeprav so bile te naloge označene kot prednostne. Z ustanovitvijo sklada za kreditiranje izvoza je bil uresničen samo del teh pogojev. Toda dokler gospodarstvo ne bo imelo na voljo dinarski in devizni kapital, bodo možnosti za razširitev izvoza in oblik ekonomskega sodelovanja samoorganiziranega gospodarstva ostale samo v sferi deklaracij. Zato je skrajni čas, da bi v gospodarskem sistemu omogočili, da bi veliki uvozniki razpolagali z večjimi dinarskimi in deviznimi sredstvi. S tem bi zboljšali dosedanje učinke, ki jih dosegamo z našimi krediti v inozemstvu. Doslej smo odobrili tujini okrog 800 milijonov dolarjev, od česar je bilo izkoriščenih 470 milijonov dolarjev. Rezultate teh kreditov in politiko v zvezi s tem bi bilo treba posebej obravnavati v skupščini.

Pomemben trg

Predlogi ukrepov za povečanje izvoza vsekakor ne obljublajo tolikšnih učinkov, da bi si lahko obetali, da bodo uresničena

pričakovanja, ki so bila začetna v resoluciji in ciljih ekonomske politike. Ukrepi za izmenjavo s socialističnimi deželami so kratkoročni in preračunani na urejanje trenutnega položaja in odstranjevanje težav. Toda socialistične dežele so zelo pomemben trg za naše gospodarstvo, zaradi česar menim, da predlagane rešitve in kratkoročni komercialni aranžmaji ne prispevajo k razširitvi izmenjave v perspektivi. S temi deželami je treba razvijati dolgoročne izvozne in uvozne aranžmane in oblike kooperacije, ki bodo podlaga za razširjeno sodelovanje. Razširitev sodelovanja z deželami v razvoju narekuje, da je treba resno preučiti nove možnosti klirniškega transfera, kjer tak način zadržujemo. Glede uporabe deviznega režima so v gospodarstvu pomembne pripombe. Predlagajo, naj bi pri ugotavljanju globalne devizne kvote uporabljali enotne in ne različne kriterije v grupaciji v vseh gospodarskih organizacijah, ki izvažajo. Posebej bi bilo treba razmisliti, da bi velika integrirana podjetja in skupnosti lahko postala učinkovitejša v izvozu. Glede spodbude za izvoz, in sicer v obliki večjih deviznih sredstev nad dogovorjenimi razmerji v globalni devizni kvoti.

Glede samoorganiziranega gospodarstva smo priče procesom in akcijam, ki se odvijajo na področju planiranja skupnega nastopa na domačem in tujem trgu, kooperacije in združevanja. Gospodarske organizacije razvijajo v tem pogledu pomembno pobudo doma in v tujini, toda pri tem so težave, ker nimajo na voljo niti lastnih sredstev, ker nadalje niti banke niso sposobne in pripravljene, da jih podpro in tudi rešitve v sistemu niso take, da bi jih pospeševale. Razen tega še do danes nismo konstituirali instituta za dogovarjanje, ga družbeno priznali in pravno zaščitili kot obliko reševanja medsebojnih odnosov. Pa tudi v praksi dogovori proizvajalcev nimajo moči družbenih norm.

Prva nagrada za urbanistično rešitev

Novo beograjsko središče

Kaj predvidevajo sezidati na Slaviji

Slavija bo postala leta 2000, če že ne prej novo beograjsko središče. V tem središču bodo čez 32 let zrasti hoteli, trgovine, nadozi, nebotičniki, hotel »Slavija« pa bo postal najnovejša zgradba pravi prilikavec med velikani.

Tako sta si novo beograjsko središče zamislila beograjska arhitekta Stojan Maksimović in Borko Novoskić; za svoje delo pod štifro »691« sta dobila prvo nagrado na vsejugoslovenskem anketnem natečaju za urbanistično rešitev osrčja Beograda oziroma Kalemegdana — Slavije.

Trg Dimitrija Tucovića, nekdanja Slavija, je bil vse do osemdesetih let prejšnjega stoletja močvirje, kamor so Beograjčani hodili lovit divje zaje. Ko je Anglež Mr Kenzie kupil veliko zemljišče nad sedanjim trgom, ki ga je začel prodajati po parcelah, je ta kraj začel dobivati svojo podobo. Anglež si je na Slaviji sezidal hišo, prav tam, kjer je sedaj kino »Slavija«; hišo so leta 1910 preuredili v socialistični narodni dom. Hotel »Slavija« so zgradili leta 1882 na vogalu Svetosavske ulice in Bulvarja JLA. Konec 19. stoletja so tam, kjer je sedaj hotel »Slavija«, postavili stavbo, podobno staremu hotelu »Slavija«, le da je bila nekoliko manjša. Zgradbi sta bili porušeni med drugo svetovno vojno. Enonadstropna hiša, v kateri je bila lekarna, se je ohranila do sedaj, stari zgradbi na vogalu sedanje Ulice

maršala Tita pa sta porušeni; leva, v kateri je bila kavarna »Trije kmetje«, med drugo svetovno vojno, desna — znana kavarna »Rudničanke« pa pred drugo svetovno vojno.

Člani ocenjevalnega odbora, na čelu z Brankom Pešićem, predsednikom beograjske skupščine, so menili, da sta se beograjska arhitekta v svojem delu najbolj približala sedanjim možnostim za razvoj Beograda.

Maksimović in Novoskić sta razrešila območje Kalemegdan — Slavija v treh delih. Prvi del zajema prostor od Trga republike do terazijske terase, ki sta ga namenila le pešcem. Ves promet bi se v središču mesta začeljal in končeval tu, v novo trgovsko središče — Slavijo pa bi se vozili z avtomobili.

Prometna središča sta si arhitekta zamislila v okolici železniške postaje. Postaja bi ostala tam, kjer je, vendar bi jo preuredili in modernizirali. Na strehi postaje bi zgradili heliodrom za helikoptere, saj arhitekta menita, da bo promet leta 2000 tako razvit, da bo mogoče le s helikopterji hitreje priti v bolj oddaljene dele mesta.

Nedaleč od železniške postaje bi zgradili novo pristanišče. Tako bi ločili pešce od voznikov, da ne bi ovirali drug drugega. Največ ljudi se vedno zbira v pristaniščih, na železniških in avtobusnih postajah z načrtom »691« pa bi zelo preprosto odpravili to gnečo.

Pešci bi prihajali iz prometnega središča na terazijsko teraso po premičnih pločnikih, čez Trg republike pa bi se napotili v različne smeri. Vozila bi prihajala na Terazijsko skozi glavni predor, od Slavije pa bi krenila po nadvozu, ki bi vozil od železniške postaje. Za usmerjanje vozil proti Mostarju in Kalemegdanski terasi sta si arhitekta zamislila dve pentlji na nadvozu. Za približno 40.000 vozil, kolikor jih bo v mestnem središču čez 32 let, pa sta planirala 4 velike podzemeljske in dve nadzemni garaži.

Beograjska arhitekta sta prejela prvo nagrado predvsem zaradi tega, ker sta preumerila promet v okolico železniške postaje. Ta del Beograda je še nedograjen, zato je uresničenje načrta zelo sprejemljivo.

Zanimivo je, da so tudi drugi udeleženci natečaja posvetili v svojih načrtih največ pozornosti Slaviji. Večina jih je menila, naj bi trg Dimitrija Tucovića postal novo beograjsko središče. Sem so postavili vrsto hotelov, trgovin, blagovnic, agencij in drugih ustanov. Praviloma pa so vsi promet usmerili nad trgom, v nadozve, trg pa so prepuštili pešcem.

Zdi se, da bo naše glavno mesto dobilo čez 30 let razen Studentskega trga, ki je najstarejši v Beogradu, ter Terazij in Trga republike, ki še ne zaslužita tega imena, pravi trg po evropskih in svetovnih vzorih.

NIKOLA KORBUTOVSKI



BEODŽANSKI VEŠTAČI

Foto: arhiv »Delo«

Panorama

Trkanje na odprta vrata

Akcije nasilja in demonstracij so odvečne, ker se je moči sporazumeti o vseh bistvenih zahtevah študentov

Študentske demonstracije v Beogradu, kakršne se ponavadi začnejo z nepomembnim vprašanjem, so zavzele nepredvidljiv obseg in privedle do posledic, ki jih ni bilo mogoče napovedati. Najpogostejše jih razpramti iskrica, ki pada na nezadovoljstvo z vsem neposrednim življenjem, to nezadovoljstvo pa včasih niti ni opredeljeno v hotenjih, izraženih v jasnem akcijskem ali kakšnem drugem programu. V Beogradu je bila ta iskrica nesporazum okrog neke povsem nepomembne zabavne prireditve, toda posledice bi lahko bile hude, saj bi povzročile več kot poltisoč milijon dinarjev škoda, da ne govorimo o tisočih življenjih in spopadnih milice nad postopki milice, ki so jih obžalovali najvidnejši družbenopolitični ljudje, izkoristili sovražniki države.

Ko razmislimo o zadnjih dneh, ne moremo mimo ugotovitve, da so beograjski študenti — štiri tisoč jih je — nedavno s petično pospešili pripravo gradnje kulturnega doma zase, kar je bila prav tako demonstrativna poteza, toda organizirana. Zakaj je bilo potem treba sprožiti neorganizirano oziroma spontano akcijo, tako, ki je prila, rekli bi — sama od sebe? Zakaj so v študentskem naselju po prvih demonstracijah in spopadnih milice utrdili vzoren red in disciplino, ko bi to lahko že prej storili? Dejstvo je pač, da to študentsko naselje pred tem bilo sila nesmiselno, neurejeno in da to pravzaprav nikogar ni motilo.

Vtis imam, da so za to krive predvsem študentske organizacije pa tudi univerzitetni komite ZK beograjske univerze sodeč po njegovem sporočilu, da je o zahtevah študentov že velikokrat razpravljalo, o tem obveščalo javnost in pristojne odbore, da pa je vedno le ostalo pri tem, kar so ugotovili. Zakaj ta komite ni vztrajneje uresničeval svojih sklepov, in če se mu je zdelo potrebno sam organizirati tak ali drugače demonstrativni protest? Namesto tega pa so imeli komunisti beograjske univerze neskončno razprave, v katerih je bilo veliko različnih mnenj, odločno premalo pa akcije.

Posledice demonstracij bi lahko bile zelo neželjene in se sprevidne zoper demokracijo, za katero se študenti zavzemajo, prav zaradi spretnosti provokatorjev, ki so se pripravili vnaprejšnje v dopajanje v prvem razpisnem trenutku. Kadar se rušenje spremeni v plaz, potem to ni tisto, kar poznamo pod pojmom ustvarjanje, zlasti obsojanje vredno pa je tedaj, če so vrata za razreševanje problemov odprta. Zaradi tega so vsi politični forumi menili, da so akcije nasilja in demonstracij odvečne, ker se je moči sporazumeti o vseh bistvenih zahtevah študentov, razen tistih, ki so jih izražali ekstremisti, ki pa so imeli kar vrsto protislovnih gesel — od klicanja kralju do sil, porazenih na četrtem plenumu. Med študente so se vsiljevali tudi prodijasovski elementi in sploh raznobarvni agitatorji.

Značilno za te demonstracije je, da so študenti velikdelno proti birokraciji, proti vsakovrstnim zlorabam samoupravljanja in delitve dohodka, da so nosili silke Tita in da so peli: »Druže Tito, mi ti se kumemo, da s tvoj putu ne skrenemo, ali tako vse ne moremo. To je bilo od vsega začetka; šele nekoliko pozneje se je začelo zamotavati z nastopom z bukona filozofske fakultete, kjer so posamezniki izražali najrazličnejše težnje proti vsemu, kar smo ustvarili in kar želimo imeti. Zato so dobili najmanj podpore ne samo političnih in družbenih forumov, temveč tudi neposrednih proizvajalcev, ki jih niso hoteli niti poslušati, kadar so prihajali v tovarne, ali pa so jih samo poslušali in nič več.

Značilno je tudi, da so oblikovali predlog svojega akcijskega programa šele v čet-

tek, ko so naposled našli skupni jezik vse univerze, in da so v tem programu precej namerjali probleme, ki jih je treba nujno in energično reševati — v zaporedju, ki ne daje bistvenih zahtevam res bistvenega poudarka, tako da ostaja vtis, da so vendarle preveč zaposleni s posledicami namesto z vzroki. Ta program, ki daje na prvo mesto energično odpravljanje socialnih neenakosti in šele na tretje mesto pospeševanje razvoja samoupravnih odnosov ter odpravljanje birokratskih sil, ki ovirajo razvoj samoupravne skupnosti delovnih ljudi, v bistvu vendarle izraža prizadevanje, da bi mnogo energičneje in konkretnije delovali in napredovali v uresničevanju načel, razglašanih v programu ZK in ustavi.

To je pravzaprav motiv vseh študentskih nemirov v Beogradu. V marsicem odseva tudi zahteva neposrednih proizvajalcev in vseh drugih delovnih ljudi. Razloček je predvsem v tem, da je v proizvodnji samoupravljanje najprej uresničevano, da je tam najdlje prišlo in da so študenti najmanj samoupravno organizirani in zato tudi nimajo izkušnje samoupravnega delovanja in programiranja akcij. Prav gotovo je bilo to tudi povod za tak način resiranja; naj se zapisem, da so profesorji, ki sicer niso ničesar storili za oblikovanje samoupravnih odnosov na univerzi ali pa vsaj ne dovolj, zdaj v izražanju svoje solidarnosti s študenti zelo gostobesedni, prijateljski.

Stvari, ki jih bodo na univerzi šele morali razrešiti, je prav gotovo toliko, da jih vseh ni moči niti omeniti, toda bistveno je vendarle v tem, da je bila študentom in profesorjem že pred demonstracijo ponudena roka, da bi se dogovorili, kakšen šolski oziroma izobraževalni sistem želimo. Javna razprava o tem se je namreč že začela; tako predsednik prosvetno-kulturnega zbora zvezne skupščine kot drugi funkcionarji, ki se ukvarjajo z izobraževanjem, trdijo, da bi lahko bil ta dokument oziroma reforma izobraževanja in vzgoje že veliko dalje — če se pedagoški in drugi krogi ne bi tako dolgo razhajali sprčo vsakega predloga sprememb posebej in s tem zavlačevali tudi ureditev prečnih študentskih zadev. O tem namreč razpravljajo že več kot tri leta.

Ce torej hočemo biti dovolj samokritični, kar je v tem trenutku najbolj primerno, razpravljamo tudi o drugih zadevah dolga leta; na primer o doslednejšem vrednotenju človeka po delu. Zakon o dohodku se vedno ovirajo najrazličnejša protislovnostna mnenja, čeprav je očitno, da po starem z dohodkom več ne moremo tako ravnati in da tudi izpopraviti več ne smemo, saj so posamezne rešitve od kolektiva do kolektiva pravzaprav izpuščanje casa, ker namesto, da bi uporabljali že dosežene izkušnje — razpravljamo nacineno. Nedvomno je, da posledice tega cutijo tudi študenti in da so zato postavili kot temeljno zahtevo odpravljanje velikih socialnih razločkov.

Odpravljanje velikih socialnih razločkov je sicer dvojnomo izrečena zahteva, toda prej gre za nepreciznost kot za kaj drugega, saj takoj potem pravijo, da je treba to doseči z dosledno delitvijo po delu. Ne gre torej za zagotavljanje neke socialne enakosti z distribucijo denarja, kot smo bili včasih vajeni, temveč za enakost dela, ki samo po sebi ne dovoljuje velikih socialnih razločkov. Toda pogosto se skriva pod firmo delitve po delu vse drugo, samo to ne, kar to nacezo zastopa.

Ali je to moči doseči s se tako nujnimi ukrepi (menda gre za predpise in druge ukrepe prisiljevanja) proti pridobivanju imovine na nesocialistični način, glede na

nepravilno pridobijeno lastnino, za likvidacijo privilegijev v družbi itd.? To je nekaj zahtev študentov, ki jih je moči uresničiti le s kompleksnim in sistematičnim bojem za uresničevanje vseh programskih načel. Vsiljuje se vtis, da so med študenti zelo močne predstave o samoupravljanju, politično opredeljevanje, da ne bi skozi svoje zahteve delali kompromisov med najrazličnejšimi pojmovanji samoupravljanja in tudi delitve dohodka.

Zahteve študentov, ki so jih izrazili v posebnih zaporednih točkah svojega političnega programa akcije, pa so hkrati tudi stvari, za katere se borijo mnogi naši forumi, med njimi tudi zvezna skupščina. Čeprav morebiti ne dovolj učinkovito, preveč razdrobljeno. Lahko bi torej rekli: nič novega, to je le trkanje na odprta vrata, toda študenti poudarjajo, da se zavzemajo za nujno, energično in učinkovito krepitve samoupravnega sistema ter dosledno vrednotenje človeka po delu. Za to pa imajo dovolj razlogov in v tem imajo vso podporo vseh delovnih ljudi. Toda vrednotenje človeka po delu je nekaj, kar pomeni lomljenje vseh tradicij — tudi v študentskih samih, s čemer hočem reči, da hkrati zahtevajo tudi od sebe mnogo večjo splošno aktivnost, kot je bila doslej.

Morebiti je pri tem le najbolj pomembno povedati, da so študenti v svojih zahtevah zelo energično proti vsem oblikam birokracije, ki se skriva pod plaščem samoupravljanja, in da zahtevajo hitrejšo pregledovanje in likvidacijo takih sil, kar so tudi zahteve vseh, ki so za dosledno samoupravljanje, naj naposled že odpravimo dvojnomo družbenega sistema, po kateri gresta z roko v roki etatizem in samoupravljanje oziroma staro in novo, kot ponavadi pravimo. Zaradi tega smo počasni v utiranju poti tudi dolgoročnemu gospodarjenju in dobro je, da so to zahtevo po dolgoročnih programih gospodarjenja uvrstili tudi študenti v svoj seznam akcij. Navsezadnje je res, da samoupravljanje, ki ga ne spremlja dovolj naglo bogatenje materialne baze, ne more napredovati, prav tako kot tudi vrednotenje človeka po delu ne more priti do polne veljave, če nimamo dovolj dohodka. Prav zaradi tega pa je treba biti pozoren na to, kako se borimo za poglavitne cilje; biti previdni in ne na katere cilje, vzbujajo zaslepljenost, da so trenutni smotri bolj pomembni kot poglavitni. Tako marsikje zmotno mislijo, da je dohodek cilj, ne pa sredstvo, ker vedo, da brez dohodka nimajo prostora za gospodarjenje, pri tem pa zanemarjajo delitev po delu.

Se marsikatera zahteva je v disonanci z njihovimi temeljnimi nameni; boj za samoupravljanje, obvezno zaposlovanje mladih strokovnjakov, odprava honorarnega dela itd. Ali to ni privok etatističnemu pojmovanju stvari; vse urediti s predpisi in po tem križem držati roke pa čakati, da bodo instrumenti sami delovali? Ker imamo z instrumenti nasploj slabe izkušnje, lahko samo dvojnomo in moč takimi ali drugačnimi ukrepi, mehanizmov ipd. Temeljna je aktivnost vseh, tudi študentov, njihova povezanost z delavci, njihov sodelovanje v oblikovanju vseh sistemov, odprtost univerze naproti vsem, s katerimi bodo pozneje živeli. Tega pa jim res ni mogoče dati, to si morajo sami zagotoviti. Tare me namreč ena sama misel, da so študenti šestkrat več pasivni — v lastnem samoupravljanju, kolikor ga imajo. In potem, ko pridejo iz šol v podjetja, ravnajo precezo natančno tako kot tisti, ki jih danes kritizirajo.

VIKTOR SIREC

Skopo odmerjen življenjski prostor

Priskrbeti jim zatočišče

V Sloveniji je bilo 1966. leta 144.500 več kot 65 let starih ljudi

Po zaslugi razvoja znanosti, zlasti medicine, vse bolj upada umrljivost ljudi; zajezili so razvoj nalezljivih bolezni in izboljšali način zdravljenja. Pa tudi nasploj boljše življenjske razmere prispevajo, da se človekova življenjska doba daljša. V zadnjem stoletju se je celo podvojila in na svetu živi okrog 150 milijonov ljudi, starih nad 65 let. Domača statistika pa odkriva, da je bilo leta 1955 v Jugoslaviji 6%, v Sloveniji pa 8,7% ali 144.500 nad 65 let starih ljudi.

Med mlado štejeveno tisto prebivalstvo, ki ima do 5 odstotkov nad 65 let starih ljudi, zrelo je tisto, ki ima od 5 do 7 odstotkov, če se ta odstotek povzpe nad število 7, je prebivalstvo staro. Torej se Slovenci uvrščamo med staro prebivalstvo. Starost in staranje pa nista zgolj medicinski, temveč tudi socialno-ekonomski problem in vsaka urejena družba organizira za starejše prebivalstvo razne oblike pomoči. Večina starejših ljudi lahko ob taki pomoči živi samostojno in skrbni zase, manjši del pa potrebuje dodatno družbeno pomoč in varstvo, kar pa ni naloga le ene službe.

Meril in strogo medicinskih definicij, kdaj se starost začne in kaj pomeni, nimamo. Začetni mejo je kaj težavna naloga in zato iz praktičnih razlogov štejejo za starejših 65 let prebivalstvo, ki je staro več kot 60 in tisto let.

Za Slovenijo je značilno naglo upadanje kmečkega prebivalstva. Če se začnemo s statistiki, ugotovimo, da je leta 1966 zabeležila le še dobrih 26 odst. kmečkega prebivalstva. S padežja odšla privsem mladina, ostajajo pa starejši. Za našo republiko je tudi značilno, da se družina oži in da jo vse bolj sestavljajo starši in nedorasli otroci, vse manj pa je starih ljudi, za katere lahko skrbni njihova lastna družina. Najhujše primere socialne nepriskrbenosti in brezbrilnega odnosa do starejših odkrivajo socialni delavci prav na podeželju.

Med mlado štejeveno tisto prebivalstvo, ki ima do 5 odstotkov nad 65 let starih ljudi, zrelo je tisto, ki ima od 5 do 7 odstotkov, če se ta odstotek povzpe nad število 7, je prebivalstvo staro. Torej se Slovenci uvrščamo med staro prebivalstvo. Starost in staranje pa nista zgolj medicinski, temveč tudi socialno-ekonomski problem in vsaka urejena družba organizira za starejše prebivalstvo razne oblike pomoči. Večina starejših ljudi lahko ob taki pomoči živi samostojno in skrbni zase, manjši del pa potrebuje dodatno družbeno pomoč in varstvo, kar pa ni naloga le ene službe.

Meril in strogo medicinskih definicij, kdaj se starost začne in kaj pomeni, nimamo. Začetni mejo je kaj težavna naloga in zato iz praktičnih razlogov štejejo za starejših 65 let prebivalstvo, ki je staro več kot 60 in tisto let.

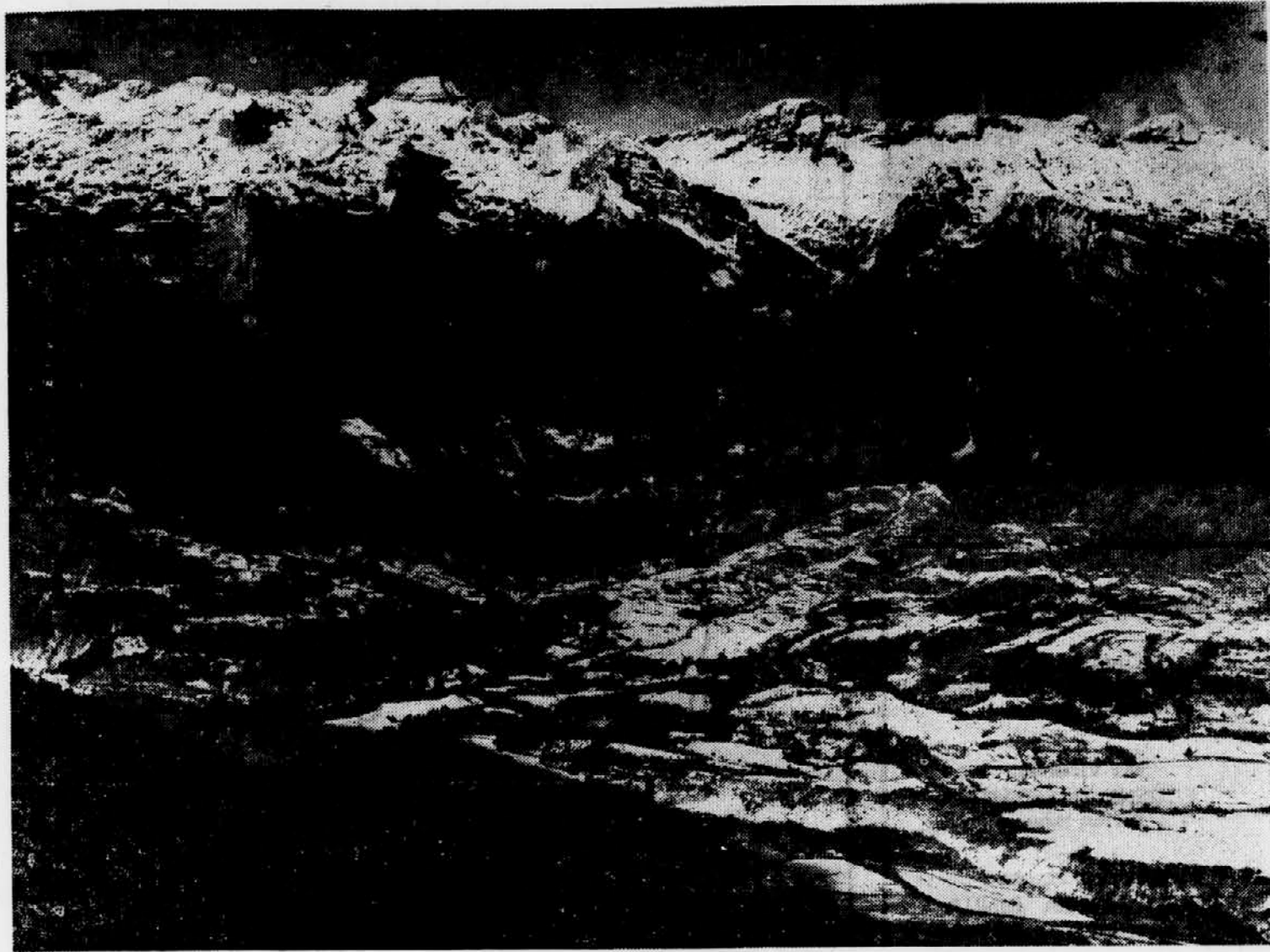
Za Slovenijo je značilno naglo upadanje kmečkega prebivalstva. Če se začnemo s statistiki, ugotovimo, da je leta 1966 zabeležila le še dobrih 26 odst. kmečkega prebivalstva. S padežja odšla privsem mladina, ostajajo pa starejši. Za našo republiko je tudi značilno, da se družina oži in da jo vse bolj sestavljajo starši in nedorasli otroci, vse manj pa je starih ljudi, za katere lahko skrbni njihova lastna družina. Najhujše primere socialne nepriskrbenosti in brezbrilnega odnosa do starejših odkrivajo socialni delavci prav na podeželju.

odst. starejših ljudi, po mednarodni normativi pa naj bi jih bilo 5 odst. V Sloveniji imamo 32 domov za starejše osebe, ki lahko sprejmejo 3.443 oskrbovance, in tri posebne domove, kjer so tudi odrasli; za vod za duševno in živčno bolne v Hrastovcu, dom za stepe v Škofji Loki in delovni zaščitni zavod za invalide (Ponikve). Potrebovali pa bi še vsaj enkrat toliko domskih zmožljivosti. Vrh tega sedanjih domov niti po številu niti koncepciji in funkcionalnosti ne ustrezajo potrebam oskrbovancev. Samo en dom upokoencev v Ljubljani je bil sezidan za svoj namen, vsi drugi pa so v preurejenih stavbah, pretežno v starih gradovih in v neprimernih krajih.

V domovih imamo kar 80 odst. oskrbovancev — bolnikov, od teh 863 povsem nepomolnih; sklopaj z zdravimi živi tudi 19 odst. močno duševno prizadetih in 10,7 odst. duševno neprimerno prizadetih oskrbovancev. Skratka, domovi postajajo to, kar ne želimo, rreža hiralinic. To narekuje, da domove diferenciramo in ustanovljamo posebne ustanove za duševno ali drugače prizadete ostarele ljudi. Za te kategorije bi potrebovali skoli 1500 postelj.

Ce je še tako v domovih za starejše ljudi in če zvečne oskrbujejo bolne, potem je nujno, da zagotovimo v domovih primerno osebje in da uveljavimo normative, ki jih je predlagal republiški zdravstveni center. Domove za starejše ljudi je zakon o socialnih zavodih izenačil z drugimi delovnimi organizacijami. Toda z denarjem, ki ga dobivajo od oskrbovancev, lahko pokrijejo le gnotne stroške in osebne dohodke zaposlenih, nikakor pa ne smrtizacije in razširjene reprodukcije. Domovi so prenatrpani, oskrbovanci imajo zelo skopo odmerjen življenjski prostor. Ne more pa biti govora o zviševanju cen, saj so povprečne pokojnine oskrbovancev nižje od še tako nizkih cen v domovih.

Pred 15 leti je v domovih za starejše ljudi le 8,5 odst. oskrbovancev plačevalo vso oskrbo, sedaj pa jo 12,3 odst. oskrbovancev; pred 10 leti pa jo 7,1 odst. oskrbovancev plačevalo vso oskrbno obdano, sedaj jo plačujejo za 58,4 odst. oskrbovan-



KANINSKO POGORJE

Kaninske žičnice

Veliko obetajoč načrt

V helikopterju nad gorami

»Za dobre pešce bo do koč Petra Skalarja dve uri hoda, za slabše morda uro več.« sem ujel pogovor skupine turističnih delavcev, ki so pred bovškim Alp hotelom gledali proti Kaninu. »Točno devet minut!« je nameril isto pot uro kasneje kolega, ko je helikopter pristajal na mali jasi pred kočjo v vencu kaninskega pogorja. Bovčani in Tolminci pa že več let iščejo še tretjo pot, ki naj bi bila veliko krajša od prve in nekoliko daljša od druge — pot za kaninske žičnice. Ta pot naj bi Kanin in z njim vse Gornje Posočje turistično prerodila. Peš in s helikopterjem so se strokovnjaki v zadnjih mesecih večkrat povzpeli na Kanin, da bi podprli ali zavrgli pobudo iz Posočja. Njihov končni sklep je bil: Kanin je vredno vrisati v zemljevid slovenskih visokogorskih turističnih središč.

Tako je videti, da se naposled bližajo uresničeni napori, da bi tudi Socka dolina krepkeje zadihala v slovenskem turističnem prostoru. Tisto, kar so nazakovali kot njeno perspektivo v žolčnih razpravah okoli gradnje hidroelektrarne Trnovo, postaja vse bolj oprijemljivo. Prvotne abstraktne zamisli zamenjujejo tehtna razmislijanja o konkretnih številkah.

Zakaj prav Kanin?

Nasproti skepti nekaterih turističnih delavcev v Sloveniji, ki sodijo, da je Kanin preveč odmaknjen od večjih središč, da bi se lahko vključil v množični turistični

promet, postavljajo domačini optimistična predvidevanja. Prihodnost Kanina in z njim vsega Posočja vidijo v trdni naslonitvi na tuje goste, ki so že sedaj v vsej sestavi prometa pomembni. Na čem temeljijo predvidevanja?

Venc Kaninskih vrhov in dolin se razteza vzdolž meje z Italijo. V nadmorski višini od 2000 do 2500 metrov se na njih zadržuje sneg od oktobra do junija; sicer pa je Kanin privlačen v vseh letnih časih. Mednarodni prehodi Robič, Učea, Predel, Rožna dolina in Rateče odpirajo Posočje in z njim kaninsko pogorje gostom s severa in z zahoda.

Na Tolminskem pravijo, da bi z žičnicami na Kanin bilo moči raztegniti turistično sezono v Posočju od sedanjih treh na deset mesecev. Z večjim obiskom gostov bi lahko ponovno obudili zdraviliški turizem, ki so ga začeli razvijati že Italijani. Dr. Edoardo Hubert, ki je imel v Bovcu sanatorij, je zapisal, da je Bovec z okolico izjemna naravna možnost za zdravljenje pljučnih bolnikov in bolnikov, ki imajo težave s srcem in z ledvicami. Klimatske razmere v bovški okolici je primerjal z razmerami v znanem zdraviliškem kraju Davos v Švici in v Egiptu.

Da predvidevanja turističnih delavcev v Posočju niso brez podlage, pričajo razvojne značilnosti nekaterih znanih turističnih središč v italijanskem alpskem predgorju. Višarje, Cortina, Sappada, Marmolada in nekatera druga središča je zajel nagli razvoj prav po postavitvi žičnic in nekaterih drugih z njimi povezanih objektov. Na Tolminskem so celo prepričani, da bi Posočje lahko tem središčem odzvelo precej gostov, ker je pač bliže nekaterim velikim urbaniziranim središčem v Italiji in se odlikuje z vrsto naravnih zanimivosti.

Pogled z višine

Helikopter, s katerim so organizatorji posveta o izgradnji žičnic na Kanin pred nekaj dnevi tudi novinarjem omogočili ogled smučarskih terenov, se je z bovškega letališča naprej usmeril proti jugu. Vpejal se je v više in više, dokler ni ob slapu Boka ostro zavil proti zapadu in se naposled od obronkih pogorja usmeril spet proti severu. Zazrite v lepoto modrega korita Soče in akumulacijskega jezera za elektrarno Pluzna, nas je pilot opozoril, da se bližamo cilju. Trup helikopterja je naravnal naravnost proti ogromni skalni gmoti. Njegov glas je dvignil velikega orla iz varnega skrivališča v skalah. Svignil je proti dolini in se izgubil med drevmi. Še najhen obrat in pod nami se je pokazala stroha koč Petra Skalarja. Med snežnimi krpami je pilot našel majhno čistino in natihoma pristal.

Izstopil smo. Pred nami je bilo veliko prostranstvo, ki ga z več strani obkrožajo skale. Hiše v dolini so se zdale kot igralec. Otipali smo sneg. Bil je še trd. Po krajšem postanku smo spet vstopili. Pilot, ki je že prej nekajkrat preletel snušetene terene, nas je popeljal višje. Vajen krmarenja, je z vozilom poplesaval nad ogromnim snežnim prostranstvom. Zdjaj se je spustil nizko nad snežno odejo, pa se spet dvignil. Kot plič je lahko preletel vzpetine in vdolbine, pogrežane v molk bele svežine. Dolina Krnice, Prestreljenjki, Prestreljenjski podi, Za Skrip, Veliki graben, Pod koncem, Pod Skrbino, Osojnice itd. smo brali imena, ki smo jih imeli vrisana

na zemljevidu pred sabo, ne da bi se popolnoma zavedali, kdaj smo nad katerim izmed terenov, ki jih je predstavljal zemljevid. Vsako ime posebno smučišče. Zapolnil sem si nekaj števil; najkrajša proga naj bi bila dolga 800, najdaljša pa 5000 metrov. Višinska razlika med začetkom in koncem najdaljše proge naj bi bila 550 metrov.

Dvoje variant

»Prekromni ste, kmalu boste imeli oko grlo.« je vzklinal v januarju švicarski strokovnjak za visokogorski turizem Jean Iten, ki je v okviru mednarodne organizacije OECD dlje preučeval možnosti za razvijanje zimsega turizma v Sloveniji, potem ko si je ogledoval investicijski program za kaninske žičnice. Menil je, da bodo žičnice pritegnile znatno več ljudi, kot je moči predvideti, in je zato edino perspektivno prvotni program razširiti. Tako se je v zadnjih mesecih pridružila prvi varianti še druga. Strokovnjaki preučujejo sedaj dobre in slabe strani obeh variant, kajti ni se lahko odločiti za investicijo, ki bo po približnih izračunih znašala blizu pet milijonov dinarjev.

Kakšne so značilnosti obeh variant? Po prvi bi stekla žičnica za glavne osebe nekoliko južno od Bovca. Z nadmorske višine 438 metrov bi se vzpela na 2222 metrov. Skupna dolžina proge bi bila 5881 metrov. Na višini 1400 metrov bi imela žičnica srednjo postajo; ob gornji postaji pa je predviden se gostinski objekt s 100 sedeži in 30 ležišči. Prva varianta predvideva na kaninskih pobočjih vrsto krajših in daljših sedežnic ter vlečnic. Druga varianta pa postavlja spodnjo postajo znatno višje. Do 1100 metrov nadmorske višine naj bi zgradili pet metrov široko cesto. Odtod pa bi spuščali dve alpski kabini proti vrhovom Kanina. Dolžina žičnice bi bila 2700, višinska razlika med postajama pa 1100 metrov. Tudi ta varianta predvideva vrsto manjših sedežnic.

Po temeljitih izračunih, ki so jih napravili, lahko sprejmemo smučišča na prijetno smučanje brez vsakršnih ovir in težav deset tisoč ljudi na mah. Zmogljivosti žičnic bi bile po prvi varianti 5400, po drugi pa 7200 ljudi. Pred odločitvijo za eno ali drugo varianto bo treba preučiti tudi nekatere tehnične probleme.

Žičnice se niso vse

Najprej so v navdušenju za izgradnjo sistema kaninskih žičnic pozabljali na vrsto drugih spremljajočih objektov. Toda čimbolj so dozorevali načrti, tembolj je postajalo očitno, da bo investicija v žičnice le del stroškov za turistično poživitev Posočja. Ekonomisti so izračunali, da bo ob nadaljnjem sproščanju obmejnih formalnosti in splošnem turističnem razvoju kmalu lahko obiskalo Kanin blizu tristo tisoč turistov na leto. Med njimi naj bi bili soudeleženi domači gosti le z 25 odstotki. Sicer pa imajo strokovnjaki v svojih predvidevanjih predvsem goste iz Italije, ki so znani kot dobri pa razvajeni.

Zato v zadnjem času programirajo precejšnje povečanje gostinskih zmožljivosti v Bovcu in drugih bližnjih turističnih naseljih. V Bovcu, denimo, predvsem računajo na perspektive, povezane z izgradnjo kaninske žičnice. Zato že zdaj depandanso Alp hotela s 60 ležišči in z 200 restavracijskimi sedeži. Prav tako razmišljajo o gradnji raznih naprav za zabavo in rekreacijo, ureditvi velikega campinga in kopalnice.

Toda — ali nas ni vse to predalce zavedlo? Kam po denar? Predstavniki bank in nekaterih velikih turističnih organizacij, ki so si ogledali terene in preštudirali načrte, pravijo, da je treba iskati pot za realizacijo načrta predvsem v združevanju razpoložljivih sredstev. Novogorski Avto promet je kot temeljno nosilec investicije prešibak, da bi vzel tako veliko breme. Med številnimi zainteresiranimi pa je pripravljeno na investiranje, seveda šele po temeljitih in trdnem dogovoru o poznosti delitve dohodka. Zdi se torej, da bo za Kanin in Gornje Posočje le kmalu zasvetila zelena luč.

LOJZE KANTE

Zločin v Los Angelesu

Streli petega junija

Ali je umor senatorja Kennedyja dovolj pretresel Ameriko, da se bo lotila svojih protislovij pri koreninah?

«Smrt,» je zapisal pisatelj Traven, »je najbolj neizpodbitno in nedvoumno dejstvo. Z njo je konec sleherne filozofije in slehernega argumenta.« Tudi v politiki. In smrt ameriškega senatorja Roberta Kennedyja, ki je izdihnil po operaciji, potem ko se mu je atentatorjeva krogla zarila v možgane, to resnico zgovorno potrjuje. Bobby je končal svojo pot, krogla mu je presekala politični stavek in k temu ne bi bilo kaj več pripomniti, če...



BOBBY NA BRATOVEM GOVORU

Če ne bi ideje živele naprej, ko so njihovi očetje že mrtvi. Če ne bi taka vrzel povzročila daljnosežnih posledic. Če ne bi ljudje razmišljali in si sprasujejo vesti — tudi v politiki in tudi v ZDA.

Se pred nekaj dnevi je bil položaj na predsedniški fronti v ZDA popolnoma drugačen. Predhodne volitve za predsedniškega kandidata v Oregonu so bile mimo in na njih je zmagal senator McCarthy, ki je nastopil za seboj senatorja Kennedyja. Politični vremenslovec, modrost in prerokosti so iz volilnih rezultatov potegnili sklen. Ugotovili so, da je McCarthy bolj izdajnik, kakor so mislili, in Robert Kennedy bolj ranljiv, kakor so računali.

Roka usode

Toda — so govorili komentatorji po Oregonu — poskušajo na Kalifornijo, saj bodo tam predhodne volitve že čez nekaj dni, 4. junija. McCarthy ima tam močno oporo, toda za Kennedyja je mladina, so črnci in številni državljani iz srednjih slojev. Če zmagal Kennedy, bo prebolel poraz v Oregonu in okrepjen prisel na konvencijo demokratske stranke avgusta v Chicago, kjer bodo delegati stranke izvolili svojega kandidata.

Kaj pa podpredsednik Humphrey? Od kar je predsednik Johnson sporočil, da ne bo vnovič kandidiral, je postal Humphrey z njegovim blagoslovom njegov edini kandidat. To pomeni, da mu je dal na voljo velik del strankinega aparata in da so na njegovi strani sindikati in konservativni elementi v demokratski stranki. Teoretično je potemtakem Humphrey v najmočnejšem položaju. Toda dvomljivo je, v kakšni meri bodo voditelji stranke in sindikati lahko odobravali objektivne glasove na konvenciji stranke. V starih časih ne bi bilo nobene težave. Takrat so politični in sindikalni gospodarji postavljali in podirali kandidate kakor keglje. Dobesedno so dobavljali glasove delegatov po določeni ceni. Sistem »bossov« — gospodarjev — je izviral iz razdrobljenosti ameriške družbe, iz obstoja številnih manjšinskih skupin priselencev iz raznih dežel. Ti priselenci so se stiskali skupaj v deželi, ki je bila zanje še tuja — marsikdo ni znal niti jezika. Politične ustanove njihove nove domovine so jim bile neznanne, kolektivni politični stroji se je vrtele mimo njih in zato so potrebovali posrednike. Tako so imeli na primer italijanski priselenci svoje politične »bosse«, poljski svoje, nemški svoje in tako dalje. Ti so razpolgali z glasovi svojih rojakov kakor s svojimi tekočim računom in banki ali z delnicami pri borznih spekulacijah.

Se danes se številni politični bossovi niso docela sprijaznili z dejstvom, da so se

časi temeljito spremenili. Spremembe je povzročila nekaj procesov in dejavnikov. Razne narodnosti, predvsem sinovi in hčere priseljencev, so se zile v velikem talnem loncu ZDA. Otroci priseljencev so končali college in univerze. Dobro poznajo politične ustanove v ZDA in so prenehali biti člani ozkih, zaprtih manjšin, ozkih, zaprtih klanov. Tretji dejavnik, ki je tudi močno spremenil politično vzdušje in prakso v ZDA, je televizija. Kandidati se pojavljajo na televizijskih zaslonih v vsakem domu, zagovarjajo svoja stališča, se spopadajo s svojimi tekmeci in nasprotniki in vnašajo v vse pore družbenega organizma velika politična vprašanja, ki danes tarejo Ameriko in jo begajo. In ne samo politična, tudi moralna, kot je na primer Vietnam.

In zato je bila pred Kalifornijo in pred zločinskimi streli, ki so pokosili senatorja Roberta Francis Kennedyja, zmagala še negotova. Izvolitev demokratskega kandidata je bila še zmerom odvisna od toliko neznan, da si ni nihče upal prerokovati, kdo bo izvoljen. Položaj je bil zapleten, dosti bolj zapleten kakor v republikanskem taboru, kjer je Nixon napredoval od zmage do zmage na predhodnih volitvah.

Toda če je bil položaj prej zapleten, je zdaj usoda poskrbela za kaos. Nihče, prav nihče ne more v tem trenutku povedati, kam bo butnil slepi srd mnozice volivcev, v kakšni obliki se bo izrazil njihov strah pred nečim, česar ne morejo razumeti, kakšne posledice bo imela eksplozija, ki bo gotovo prišla, ko bo minila prva otopelost. Zakaj nobenega dvoma ni, da je smrt Roberta Kennedyja v določenem smislu še strašnejša in za Ameriko še bolj zlovesča kakor nasilna smrt njegovega brata. Smrt predsednika Kennedyja bi se morda lahko pripisala naključju, čeprav so poznejša odkritja pokazala, da ni bila naključje. Toda smrt senatorja Kennedyja je dokončno izpricala, da je v teh »naključjih« železna zakonitost, neusmiljen sistem, skoraj neizprosna usoda. In zato je razumljivo, da so se ljudje zgrozili in da ne vedo, kaj to pomeni.

Iskanje krivca

Po vsakem zločinu iščejo krivca. Včasih ga najdejo, včasih ga ne najdejo. Po umoru predsednika Kennedyja so ga menda našli v osebi Leeja Oswalda. Po umoru senatorja Kennedyja so prijeli mladega moža, ki se piše Sirhan Bisara Sirhan. Toda že pri Oswaldu — o katerem številni ljudje dvomijo, ali je sploh fizični morilec — si je javnost zastavljala vprašanje: »Ali je res samo tisti, ki pritiska na petelina, morilec? Ali ni morda tisti, ki je morila pripravil do tega, da je streljal, prav tak morilec ter pravno in moralno še bolj odgovoren? In če je tako, mar bo kaj pomagalo, če po-

stavimo enega človeka na električni stol ali ga zapremo v plinsko celico? Mar niso korenine zla drugje?»

Taka vprašanja si bodo zastavljali ljudje tudi zdaj. Močne sile v ameriški družbi pa bodo skušale tako zastavljena vprašanja zamegliti. Posmehovale se bodo teorijam o zaroti, očitale kritikom ustanov, da so »stare babe«, ki gledajo pod posteljo, ali ni kdo skrit pod njo, dokazovale, da je v ameriški družbi v bistvu vse prav, in skušale speljati streljavec, v katerega bodo švigale strele ljudskega srca, varno v zemljo.

Pač pa bodo na primer predstavniki orožarske industrije poskočili do stropa, ko bodo ljudje spet in spet zahtevali, naj kongres že vendar poostri zakon o nošenju in nakupu orožja. ZDA so edina civilizirana država na svetu, kjer ni potreben orožni list. Še več, ZDA so edina država na svetu, kjer lahko vsakdo — od šizofrenika do psihopata — naroči orožje po pošti in ga po pošti tudi prejme!

To je velik business. Njegovi predstavniki se sklicujejo na tisti člen v ustavi, ki pravi, da ima vsak državljan pravico nositi orožje. Zaman opozarjajo razumni ljudje, da je bila ustava sprejeta pred slabimi dvesto leti, ko so se ameriški kolonisti borili za neodvisnost proti britanski kroni. Razumljivo je, da so takrat očetje ustave uzakonili pravico svojega naroda, da se z orožjem bori za neodvisnost. Toda za orožjarje je to neodtujljiva pravica slehernega Američana še zdaj in zato ni čudno, če se v ZDA zdaj sumljive »rodoljubne« skupine oborožujejo ne samo s pištolami in puškami, ampak celo z ročnimi bombami, minometi in lahkim topništvo! Največja ironija pri vsem tem je, da trgovci s smrtno nastopajo kot dovedni zagovorniki in branilci ameriške ustave.

„Ne veste, kakšne sile so proti meni“

To je samo en primer, kako si določene sile v ZDA varujejo svoj položaj in dobiček. Če se take sile čutijo ogrožene v svojih interesih, ne izbirajo sredstev, ko je treba nastopiti proti nevarnosti. Nevarnost pa grozi od človeka iz kosti in mesa. V skrajnem primeru...

Nekoč je predsednik Kennedy v zaupnem pogovoru dejal nekemu državljanu, ki ga je prišel obiskat: »Ne veste, kakšne sile so proti meni! Državnik je povedal, da je bil po tem pogovoru pretresen in da je šel po njem bolje razumel ameriško stvarnost.

Tudi po umoru Bobbyja Kennedyja se bo nadaljeval ta orjaški dvojni v ameriški družbi. Morda je nekoliko poenostavljeno govoriti o dvojni, v katerem so nasprotniki natančno opredeljeni. Sile zla — prav tako jih moramo imenovati in nikakor drugače — delujejo zahrbito in prikrito. Njihova taktika je, čim bolj zamegljevati bistvo vprašanj, zavajati javnost — to jim ni tako težko, ker imajo ogromen vpliv na sredstva obveščanja —, odvracati od sebe nevarnost, po navadi komunistično, in se pri tem razglabljati za največje patriote in resnične varuhne in nadaljevalce pristne ameriške tradicije in njenih svobodnih.

Ameriško ljudstvo je zbežano. Sprasuje se: »Kaj se dogaja v naši deželi? Kako se je sploh moglo to zgoditi? Ali smo še civilizirana družba? Ljudje bero komentarje in gledajo televizijo, toda jasnega odgovora ne dobijo. Globoko pa čutijo, da je nekaj narobe, nekaj zelo narobe. Radi bi našli rešitev, a je ne vidijo. Zato bodo eni slepo udarili — v prazno. Drugi se bodo čimnično smehljali. Tretji bodo dejali, da so vsega krivi komunisti. Četrti bodo morda obupali.

Sredi vsega tega sprasovanja vesti je gotovo eno samo ledeno in nepremakljivo dejstvo: senator Robert Francis Kennedy, oče desetih otrok, enajsti se bo rodil, — človek, ki je hotel nekaj premakniti v ameriški družbi, a so ga pokosili, še preden so brata — je mrtev.

Za sile, ki so ga umorile, ne moremo najti niti sledu tistega, kar imenujemo človeško. Ivan Grozni je vsaj molil pred ikono za duše Novgorodčanov, ki so jih v tistem hipu kralji njegovi oprtniki in Duncanov morilec Macbeth je kljub svojim krvavim rokam še človek, ko se spominja svoje žrtve z besedami, ki bi bile primeren epitaž tu za Bobbyja:

... Duncan je v gomili, on spi sladko po grozničavi življenja; izdajstvo je opravilo: meč, strup, domača svaja ne zunanja sila nič več se ga ne takne!



ALI BO MCCARTHY BOBBYJEV DEDIČ?

Sile, ki so se zarotile proti predsedniku Kennedyju, proti Martinu Lutheru Kingu, proti Bobbyju niso tako človeške kakor Ivan Grozni ali Macbeth. To so nečloveške družbene sile, ki niso sposobne niti sovražstva, zakaj njihovi zločini so plod natanko preiščenih ciljev in hladnega izračuna.

BOZIDAR FAHOR

Zadnje ure

SREDA, 5. junija

0.06 — Senator Robert Kennedy sporoči, da je zmagal na predhodnih volitvah v Kaliforniji.

0.21 — Roberta Kennedyja zadenejo tri kroglice iz pištole.

0.40 — Atentatorja ukrote in ga izroče policiji.

0.42 — Senatorja Kennedyja prepelelje z resnim avtomobilom v centralno mesno bolnišnico. Se vedno je pri zavesti.

1.26 — Zdravstveno stanje senatorja Kennedyja po prihodu v bolnišnico je zelo resno.

1.34 — Kennedyja prepelelje v bolnišnico »Dobri samaritanci«. Zdravniki v centralni mestni bolnišnici izjavijo, da je njegovo stanje zelo kritično.

1.41 — Kennedyja sta dve kroglici zadeli v glavo, pove nekdo iz senatorjevega spremstva. Ena ga je zadela od spredaj, ena pa za desnim ušesom.

1.46 — Neki zdravnik sporoči, da Kennedyju dajejo kri s transfuzijo in da je njegov puls skrajnje nagel: 130 utripov na minuto.

2.36 — Začela se je operacija. Senatorjevo stanje je izredno kritično, izjavi Kennedyjev predstavnik za tisk in doda: Kennedy diha in tudi srce mu še deluje.

2.41 — Zdaj se operacija dejansko začne. Vodi jo ekipa šestih nevrokirurgov.

2.40 — Uradno sporočilo policije v Los Angelesu pravi, da sta senatorja Kennedyja zadeli dve kroglici iz revolverja. Atentator je belec, star okoli 25 let, brez dokumentov, noče govoriti.

4.57 — Operacija, ki bi morala trajati eno uro, se po dveh urah še vedno nadaljuje in bo morda trajala še uro ali dve, izjavi predstavnik za tisk.

6.20 — Operacija je naposled končana. Trajala je več kot štiri ure.

7.20 — Dr. Quinn, eden izmed kirurgov, ki so operirali Kennedyja, izjavi, da je senator poškodovan na možganih, da pa so zdravniki optimisti, ker je pacient odprten.

7.33 — Senatorjevo stanje je še vedno skrajnje kritično, pove nekdo iz Kennedyjevega spremstva.

8.23 — Polcija iz Los Angelesa opravi rekonstrukcijo zločina v hotelu Ambassador.

10.42 — Atentatorja identificirajo. Rše se Sirhan in je živel v Jordaniji.

10.59 — Zelo malo možnosti je, da bi senator Kennedy ostal živ, izjavi dr. Cuneo, eden izmed šestih kirurgov, ki so sodelovali pri operaciji.

11.15 — Kennedyjevo zdravstveno stanje je še vedno zelo kritično, je rečeno v sporočilu bolnišnice »Dobri samaritanci«.

14.39 — Senatorjev predstavnik za tisk izjavi: Po ponovnem pregledu ni bilo opaziti nobenih znakov izboljšanja.

14.48 — Zdravstveno stanje senatorja Kennedyja je še vedno skrajnje kritično, izjavi uradni predstavnik bolnišnice.

14.57 — Stanje še vedno kritično, Kennedy se še ni prebudil iz nezavesti.

17.58 — Zdravstveno stanje ranjenega senatorja je sila kritično in možnost, da bi ostal živ, je minimalna, izjavi predstavnik za tisk in pove, da zdravniki niso opazili nobenih znakov izboljšanja.

ČETRTEK, 6. junija

2.00 — Prva novica: Robert Kennedy je mrtev, umrl je ob 1.44.



Portret tedna

Eugene Tisserant

Obisk kardinala Eugena Tisseranta je velik dogodek v širokem kulturnem okviru. Visoki prelati, ki je kot dekan svetega kardinalskega kolegija v hierarhiji rimske cerkve prvi dostojanstvenik za papežem, je učenjak svetovnega slovesa in je prišel v našo državo na povabilo zagrebške Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti. Hkrati velja njegov obisk še dvema visokima kulturnima ustanovama: Slovenski akademiji znanosti in umetnosti in Ljubljani ter Srbski akademiji znanosti in umetnosti v Beogradu. Na Brionih pa ga je sprejel tudi predsednik republike Josip Broz Tito.

Eugene Tisserant se je rodil leta 1894 v Nancyju, leta 1908 pa je diplomiral v Parizu iz vzhodnih jezikov, hebrejskega, asirskega, sirskega, arabskega in etiopskega. Ze mladi Tisserant je kazal obsežno in mnogostoransko zanimanje in v tej zvezi je zanimivo, da se je najprej, kot je sam povedoval v krogu ljubljanskih akademikov, vnašal za študij matematike in fizike, da pa ga je potem hebrejščina, s katero se je ukvarjal zaradi preučevanja Stare zaveze, potegnile v jezikoslovje. Takoj po diplomiji je bil kot izredno obetaven strokovnjak imenovan za konservatorja orientalskih rokopisov v vatikanski knjižnici. In na rimskem inštitutu sv. Apolinara je predaval asirologijo, še preden je bil posvečen v duhovnika.

Rim je tako že šestdeset let njegovo stalno bivališče, vendar se je med prvo svetovno vojno odzval domovini in stopil v francosko vojsko. To je spet, ena izmed potez, ki dobro označujejo vitalno, odločno in zmeraj dejavno Tisserantovo osebnost. Kot vojak je bil v Palestini, Siriji, Alžiriji in drugod. V Ardenih je bil ranjen in za hrabro službo francoski domovini je dobil več visokih vojaških odlikovanj. Bivanje v deželah bližnjega vzhoda pa je izrazil tudi za poglobljanje svojega strokovnega znanja.

Po prvi vojni se je vrnil v vatikansko knjižnico. Napredoval je do vodje te edinstvene ustanove, v katero je ob skrbi za nadaljnjo bogatitev njenega fonda uvajal moderne bibliotekarske metode, in med mnogimi visokimi častmi se danes nosi tudi naslov bibliotekarja in arhivarja svete rimske cerkve. Opravil je dolgo vrsto potovanj, na katerih je diplomatske naloge kombiniral s študijskimi cilji. V razne dežele se je podajal kot vatikanski odposlanec, preučeval pa je tudi organizacijo ameriških knjižnic, se udeleževal arheoloških odprav itd. Leta 1923 je bil v Jugoslaviji.

Kot znanstvenik je izredno uspešno prodiral v stare predjeziške in afriške jezike in kulture in njegovo razpravo udeležil danes sloves temeljnih del na tem polju. Med zborniki, v katerih je obdelal stare rokopise, nemara najbolj slovita »Codices Armeni Bibliothecae Vaticanae« ter »Codices Aethiopiici Vaticani« ed Borgianna, Eugene Tisserant je član Francoske akademije ter mnogih drugih znanstvenih ustanov in organizacij po raznih državah in celinah. Na svetovnih univerzah so mu podelili ducaj častnih doktoratov iz teoloških, pravnih in literarnih ved. Ob obisku v Jugoslaviji ga je zagrebška akademija izvolila za častnega člana.

Tisserantova učena vnema pa se ni ustavljala ob starih semitskih in indoevropskih listinah. Kot lingvist in kot kulturni iskalec se je seznanjal še z drugimi območji. Med slovanskimi jeziki nista tuji ruščina in bolgarščina, v svoji znanstveni knjižnici

pa hrani, kot je povedal, Miklošičev etimološki slovar.

Leta 1936 je bil Tisserant imenovan za kardinala in kmalu nato za šefa kongregacije za vzhodno cerkev. Precej časa je bil edini neitalijan v rimski kuriji. Cerkevna kariera je začela prerastati njegovo znanstveno dejavnost. Leta 1946 je postal dekan kardinalskega zbora. Kolikor lahko božjo državo na zemlji primerjamo s svetnimi oblikami in stopnjami oblasti, bi ta položaj še najraje primerjali s položajem predsednika parlamenta. Bil je tudi prefekt ceremonialne kongregacije. Pod papežem Janozom XXIII. je zapustil kongregacijo za vzhodno cerkev, odrgal pa je pomembno vlogo v pripravljavanju in v poteku vatikanskega koncila. Bil je zelo blizu papežu Roncalliju — ne samo po idejah, ampak tudi po odprtem značaju — in velja za enega izmed glavnih pobornikov cerkvene politike, ki jo vodi sedanjí papež Montini.

Tisserantov lik, ki uživa ob izbrani slavi tudi široko in nesporno popularnost, osvetljuje še ena izrazita poteza: kot ga je v prvi svetovni vojni patriotizem gnal, da je oblekel francosko vojaško sukno, tako je med drugo svetovno vojno deloval in nastopal kot dosleden antifašist. V pismu, ki ga je sredi vojne pisal pariškemu škofu, je dejal v nič Petainov režim in hkrati obsodil tudi tedanje vatikanske politiko oziroma odnos Pija XII. do nacistične Nemčije. To pismo je nekdo po vojni objavil in je zbudilo nemalo pozornosti.

Drugi dokumenti dokazujejo, da je v istem času odkrito in odločno obsodil dogajanje v Pavelčevi Hrvatski in s tem tudi vedenje dela tedanjega hrvaškega klera. Skrajni kot anekdota zveni, da je Pavelčev zunanji minister Tisseranta razglasil za sovražnika hrvaške države in hrvaškega naroda in svojih predstavnikov v Rimu ter Vatikanu prepovedal vse stike z mnogim drugim kardinalom. Brez dvoma pa to dokazuje trdnost Tisserantovih načel in njegovo politično daljnovidnost.

Kardinal Tisserant se mudi v Jugoslaviji kot ugleden učenjak in ne kot visoki predstavnik Vatikana, vendar pa seveda njegove osebnosti ni moč ločevati od položaja, ki ga zavzema v cerkvi. Njegov obisk je treba zato gledati tudi v luči odnosov med našo državo in Sveto stolico. Kardinal Tisserant je večkrat izpričal, da je dober poznavalec jugoslovanskega razvoja in jugoslovanske politike. Ob raznih priložnostih je s posebnim občudovanjem govoril o osebnosti predsednika Tita. V akcijah za svetovni mir sta si predsednik Tito in Pavel VI. večkrat izmenjala poslanice in ob hudih mednarodnih trenutkih je bilo čuti njuno tehtno besedo, ki je vse drugo podrejalo miroljubnim človečanskim ciljem.

Ugledni gost se bo mudi v Jugoslaviji še teden dni in upamo, da bo v tem času deležen še nadaljnjih prijetnih vtisov. V Sloveniji mu je marsikaj ugajalo, da domaćega penesega se vima do pokrajine okrog Cerklje. Ob tem je treba še reči, da kardinal Tisserant pri 84 letih ni samo visok dostojanstvenik in človek širokih kulturnih obzorij, temveč da je slej ko prej neutrueden popotnik ter da ohranja nenavadno življenjsko silo in podjetnega duha, zaradi česar ga v rimskih krogih in povsod, kjer ga srečujejo, cenijo kot dragocnega sobesednika in kot imenitnega družabnika.

TIT VIDMAR

„Grda beseda“ ne le pri Couvu

Ko se je francoski predsednik de Gaulle pred kratkim vrnil s skrajšanega romanskega obiska v razburkani Pariz, je izrekel en svojih nesmrtnih fraz: »La Réforme oui; la chie-en-lit non.« Prevaljalci so se kaj vljudno trudili prevesti ta stavek in so ga prestavili približno takole: »Reforma da; cirkus ne.« Besedo »chie« pa bi morda brez škode (razen za rahločutnejše duše) prevedli s plastičnim slovenskim izrazom »sranje« — vsebuje približno prav toliko vulgarnega prizvoka. In približno v okoliščinah, ki jih brez ovinkov označuje ta izraz, se je zdaj znašel sedanji finančni minister Couve de Murville.

Prislek iz resorja zmanjšan je se namreč res znašel pred kvadratom kroga, ki mu je najbrž ne bi zavidal noben finančni minister na svetu. Njegova naloga, kakor si jo predstavljata de Gaulle, je sestavljena iz tehle petih križajočih se komponent:

- obdržati tečaj franka nasproti drugim valutam
- ne poseči pregloboko v nakopičene rezerve
- kompenzirati dvig mezd in plač
- pogoniti tempo razvoja v gospodarstvu do tolikšne mere, da bo vse to mogoče
- in zadostiti francoskim obveznostim nasproti Evropski gospodarski skupnosti ter podpisnikom sporazuma iz Kennedyjeve runde pa 1. julija odpraviti vse carine v menjavi z EGS in znižati nekaj carin v menjavi s partnerji iz runde, med njimi z ZDA.

Sam Couve de Murville, tako pravijo, ima v zalogi vsaj toliko hladne presoje kot zlatih in deviznih rezerv; toda v tem laboratoriju se je znašel potem, ko je Francija zaradi notranjih pretresov in stavk po Pompidoujevi oceni izgubljala vsak dan križe po dva odstotka letnega narodnega dohodka na dan.

Podoba, kakršno vidi pred seboj minister, razpada v dva dela; v notranjega in zunanega. Prvi je približno takle.

Dva dela kristalne krogle

Tudi če čiste gospodarske izgube zaradi stavk in nemirov pustimo ob strani, obstaja novo dejstvo: plače in mezde so se dvignile ponekod za deset, drugod po dvanajst in pol odstotek in se več odstopke. Če bi se zdaj ne spremenila druga razmerja v delitvi narodnega dohodka, bi to prek proizvodnih stroškov po tej in prek povečane kupne moči na trgu široke potrošnje po eni strani nujno sprožilo inflacijski val. Pred majskim izbruhom so se realni dohodki prebivalstva vzpenjali v povprečju za pet odstotkov letno; prav za toliko je narasla tudi produktivnost. Ob letnih vzponih cen med tremi in šestimi odstotki, kakršne je poznala Feta republika, je bilo torej v sami državi zagotovljeno precej trdno ravnanje. Toda zdaj se razmere spreminjajo.

Spreminjajo se predvsem zato, ker je na primer lani vsaj narodni dohodek Francije narasel za štiri odstotke na leto, kar je že tako za en odstotek zaostajalo za cilj petletnega plana 1966-70; a na te cilje je bil vezan vstop Francije v območje za popolnoma prost, brezcarinski pretok blaga, ki v

naj bi po načrtih za integracijo EGS nastalo z letosnjim 1. julijem. Toda okoliščine so bile se malo nerodnejše zato, ker je industrijski sektor občutno zaostajal za omejenim povprečnim gospodarskim vzponom. Trdijo, da se je to zgodilo zaradi zavestne politične odločitve, ki sta jo de Gaulle in vlada uveljavila približno pred dvema letoma. Takrat se je bilo treba odločiti ali za napadno valutno politiko navedeno za kopičenje velikih rezerv zlata in deviz, ali pa za znatno investicijsko injekcijo v domačo industrijo, ki ji je začela pohajati sapa. De Gaulle in vlada sta se odločila za prvo; a industriji je pohajala sapa naprej.

Zvišanje mezd in plač pa je zdaj vnovič udarilo predvsem na industrijske stroške in cene. Renault in Citroen, dve veliki avtomobilski tovarni, ki sta bili v Evropi med najbolj napadalnimi, zdaj omahujeta, ker ne vesta, ali bosta zmogli pokrivati zvišane prejemke zaposlenih s sedanjimi cenami. Isto velja za letalski družbi Sud Aviation in Dassault, od katerih je prva zaslovela z najbolj uspešnim reakcijskim letalom vseh časov caravelle in druga z vojaškimi letali mystere in mirage; Dassaultu se je prav zdaj obetal nov velik tržni prodor s prvimi lovskim bombnikom s premakljivimi krili. Z drugimi besedami, teh nekaj ilustracij kaže, da se je znašla pod udarcem najbolj dinamična elita francoske industrije in ponos francoske tehnologije. Po drugi strani pa spet drži, da Francija uvaža razmeroma malo industrijskega blaga, a da utegne padec carin v EGS, ki je predviden za 1. julij, odpreti mnogo široko vrzel zahodnonemškiemu industrijskemu vdoru, zakaj industrija Zvezne republike se odločno postavlja na novo.

Pravzaprav se je začela industrijsko-financijska politika francoske vlade spreminjati že pred majem. Januarski poročila je predvidel precejšnje investicijsko poživilo tistim industrijskim vejam, ki največ obetajo. Zdej je predsednik vlade Pompidou jasno povedal, da je vlada pripravljena, da v devizne rezerve prav tako globoko, kolikor bo treba. Toda koliko je to?

Zadosti debel žep?

Francija razpolaga v tem trenutku z rezervami, ki veljajo nekaj več kot šest milijard dolarjev, poleg tega pa še z nekaj več kot 900 milijoni dolarjev pri mednarodnem valutnem skladu, ki jih lahko avtomatično odtegne, ne da bi zato čutila kakšne uradne posledice. Od domačih rezerv jih je za 800 milijonov dolarjev v devizah, drugo pa v zlatu. Računajo, da bi 800 milijonov v de-

vizah zadostovalo za finančno kritje tujih notranjih prilagoditev, ki bi trajale kakih pet mesecev — in če bi bilo medtem doma in zunaj vse najboljše, bi francosko gospodarstvo izšlo iz reorganizacije krepkejši kakor pred majem. Toda takšne so žal tehnokratske sanje. Upoštevati je treba še nekaj drugih dejstev.

Eno med njimi sestavlja bistven del zunanjih gospodarskih okoliščin, v katerih se je znašla Francija. Med majskimi nemiri in se zdaj je tuji in domači kapital v strahu bežal ven — predvsem v Švico. Francoske franke so menjali ne v dolarje in funte, ki so premalo zanesljivi, temveč predvsem v švicarske franke, nizozemske florine, italijanske lire in — nemške marke. Nemška marka se je na račun franka precej napihnila, v Bonnu in Frankfurtu pa nečisto dosti slišati o vse glasnejših francoskih zahtevah, da bi zahodnonemski valutni pretisni tečaj, Edeid, od teoretično možnih okoliščin bi bilo torej razvrednotenje franka.

Toda takoj, ko začnemo razglabljati o tem, se stvari še bolj zapletajo. Pustimo ob strani politične posledice takšne poteze in razlogi, zaradi katerih Pariz napoveduje, da ne bo pomislil na to — razen v skrajni sili. Danes je sleherna velika valuta tako povezana z vsemi drugimi, da si devalvacije franka skoro ni mogoče misliti brez nove devalvacije funta in obojega brez devalvacije vseh drugih poglavitnih valut z dolarjem vred. Vsi prizadeji priznavajo, da tu obstaja usodna veržna reakcija. Kako nepreklicna je ta povezava, je mogoče razbrati že iz naslednjih dveh dejstev.

Prvo: ameriška zvezna uprava za rezerve, ki opravlja posle centralne banke ZDA, je pred dnevi navzile prejšnjim francoskim napadom na monopolsko vlogo dolarja in funta v deviznih rezervah ponudila francoski centralni banki roko v pomoč in obljubila kredit, če bo treba — kar je Pariz zavrnil, a dejstva to ne spremenilo. Drugo, Francija si utegne, če bo treba, poleg umika svojega depozita v mednarodnem valutnem skladu tam tudi kaj izposoditi. Toda slišati je, da bi si radi pri skladu nekaj izposodile tudi ZDA in Velika Britanija — in če bi se to troje zgodilo na isti mah, bi sklad nemara ostal brez gotovine. V trenutku, ko je prišlo do te napovedi, je banka za mednarodna plačila (Bank for International Settlements) ustavila nakup frankov, ki so jih prodajali spekulanti. Ta signal je Pompidouja spodbudil k odločni izjavi, da bo Francija iz lastnih rezerv pokrivala plačilne primanjkljaje, ki nastajajo zaradi odzika kapitala in bodo se nastali zaradi verjetnega padca pri konkurenčni moči francoskega izvoza.

Kaj se sprašujejo partnerji

Kdor bi zdaj vprašal, kaj je mogoče pričeti vsega tega pričakovati, bi skorajda prosil za pogled v kristalno kroglo. Zanesljivo je samo eno. Francija bo po eni strani skušala zaleteti svoje izgube tako, da bi to čim manj prizadelo njeno mednarodno gospodarsko pozicijo. Kar zadeva odnos do dolarja in funta, ju bo zdaj, povedano v prispevku, zelo verjetno napadala s pozicije šibkosti, kakor ju je prej napadala s pozicije sile. Pariz namreč dobro ve, da ima sam

v rezervah razmeroma največ zlata; če bi torej morebiti prišlo do sprememb pri ceni zlata ali do razvrednotenja dolarja in funta, ki bi mu v dosedanjih medsebojnih razmerjih sledile vse druge valute, bi Francija zaradi zlatih zalog še zmerom največ pridobila. Zato se v mednarodnih finančnih centrih resno boje, da bi se ob začetku poletja utegnili ponoviti spomladansko finančno krizo.

Razen tega bo francoski državni vrh bržkone skušal ohraniti nedotaknjen vsaj zlati del svojih rezerv. Toda kolikor dalj traja v Franciji politični nered, toliko manj časa ostaja za gospodarske prilagoditve novim razmeram in toliko manj zadostujejo samo devize v rezervah. V okoliščinah, ki po vseh klasičnih pravilih terjajo izrazito krepko vlado, pa Francija čaka na konec junija, ko bodo volite. Čaka jih z vlado, ki je izrazito prehodna.

Toda naj bo politični izid konec junija tak ali drugačen, eno je skoraj gotovo. Ta ali ona vlada si bo z vsemi močmi prizadevala zagotoviti, da se plačilna bilanca ne bi preveč razprla. To pa pomeni, da bo povsod, kjer bo mogoče, ovirala in zavirala tudi uvoz. Kar prav za državo, ki so zunanji EGS in se vrh tega še trudijo izravnati tekoči primanjkljaj s Francijo, ni posebno ugodno.

DUSAN DOLINAR

„Naj živi Francija!“



Komentar praškega radia

Čehi o sebi in okolici

„Prijatelji so tisti, ki si med seboj lahko odkrito vse povedo“

Radio Praga je v nedeljo, 2. junija, vrstilo v svoj spored tale komentar Jiřitja Dinzbara:

»Na Češkoslovaškem je mimol pet mesecev, odkar se je začel novi razvoj, in marsikaj je postalo bolj jasno, kot je bilo na začetku. Iluzije o tem, da bomo kmalu postali objubljen dežel, so zamenjale realne in stvarne presoje o prizadevanjih, ki jih bomo morali še dolgo vlagati v razvoj. Hkrati pa smo si začeli uterjati resnično zaupanje vase. Nobenih tankov ni bilo. Lahko smo nadzorovali razbrzdano strast in preprečili ekstreme, ki bi lahko postali usodni.

Ta moč naših narodov pa se zdela ni samo notranjega pomena. Češkoslovaška ima precej pomembno zemljepisno lego, za njeno usodo se zanimajo vsi, ki ustvarjajo evropsko ali svetovno politiko, v okviru prijateljskih sporazumov pa smo prevzeli tudi obveznosti, za katerih izpolnitve so tisti,

s katerimi smo sporazume podpisali, življenjsko zainteresirani.

V zavezniških državah se nekateri boje za naš razvoj, češ ali ne pomeni to morda vrnitev v kapitalizem in ali ne bo naša zunanja politika nasprotna interesom socialistične skupnosti. Dovolj je, če preberemo komentarje, ki jih pišejo v NDR, na Poljskem, v sovjetskem tisku in drugod.

Glede kapitalizma prav gotovo nismo tako nerazodni, da bi si prizadevali vrniti se v obliko družbenega pritiska, ki smo jo odpravili pred 20 leti, kar pomeni še danes naš največji uspeh. Naj mimogrede omenim, da te oblike sedaj vse bolj izpodiriva tudi v kapitalističnem svetu. Zgodovina človeštva je v določenem pomenu prizadevanja vseh naprednih ljudi, da bi odstranili parazite. Kot je pokazala zgodovina, so šibkeje parazite vedno zamenjale močnejši.

Socializem ima nalogo, odstraniti parazite naploh. Zaradi tega so se v določenem obdobju neogotno spopadali s socialističnim birokratom na oblasti, ki v bistvu niso bili nosilci socialističnih idej in državnosti, ampak so jih zavirali in so jim bili sovražni. Naš namen ni torej, kot nekateri menijo, obnovljati staro parazitstvo, ampak odstranjevati tudi vse podobne nove polkuse.

Ko se bomo osvobodili teh protisocialističnih teženj, ki so razvoju naše družbe dale negativen pečat v zadnjih dveh desetletjih, lahko hkrati ugotovimo, do kolikšne mere smo ohranili resnične socialistične interese v mednarodnih merilih. Pri tem so mnenja različna, kar je dobro, saj smo si v 50 letih, odkar je češkoslovaška država, nabrali dovolj izkušenj. Zavedamo se, da se lahko zmotimo, to pa se lahko zgodi tudi drugim. Konec 30. let smo kot tedanja najbolj demokratična država postali žrtve tirskih, ki so menili, da si bodo s prikrivanjem izdajali kupil mir. Tudi Stalinova politika ni bila brez napak. Celih 30 let si je Sovjetska zveza prizadevala, da bi s pomočjo Litvinova utrdila sistem evropske kolektivne varnosti in v Benešu je našla edinega zaveznika, ki je vzdržal do konca. Morda bi lahko le uspeh te politike prepričali II. svetovno vojno. Ne smemo pozabiti, da se je posrečilo Hitlerju priti na oblast tudi zato, ker nismo komunisti in socialdemokrati niso znali biti složni proti človeku, ki jih je pozneje pobijal — proti Hitlerju. V začetku tridesetih let je komunistična Internacionala povsod po Evropi izstrelila iz partije komuniste, ki so, pod vplivom izdajalcev, iskali poti, da bi preprečili fašizem. Morda je bilo tako tudi zaradi tega, ker je to sodelovanje zahteval preganjeni Trocki. Voditelj nemških komunistov Thälmann, ki so ga pozneje ubili v nemškem koncentracijskem taborišču, je preden je postal Hitler kancler, napadal vse, ki v drevesu socialdemokratov niso videli gozda.

Zdi se mi, da delamo podobno napako, ker včasih ne ločimo med različnimi težnjami, ki so se sedaj pojavile v ZR Nemčiji. Nujno je treba kritizirati izredne zakone, krepitve neonacistične partije ter težnje revanšističnih organizacij. Morda neonacisti ne bi bili tako močni, če njihovih voditelji ne bi opozarjali na to, da bionska vlada vodi isto politiko s socialdemokrati, ali pa brez njih, zaradi tega so ti pravzaprav le ena od obeh možnosti.

Jasno je, da je obstoj naše države in našega demokratičnega socializma odvisen predvsem od miru. Seveda pri tem nečemo iskati sovražnikov in nasprotnikov v nemških partijskih organizacijah, lejer so se domelili o skupnih akcijah in o ustanovitvi palestinske nacionalne skupščine, v katero naj bi v kratkem izvolili svoje predstavnike.

Iz vsega tega se rojevata dva sklepa. Prvi, nemogoče je kompleksno reševati vprašanje Palestincev, dokler milijon Palestincev živi pod izraelsko okupacijo. Temeljno prizadevanje mora biti torej usmerjeno k temu, da se Izrael s teh ozemelj umakne. In drugič, po tem je treba spodbujati prizadevanja Palestincev, da si ob vsestranski podpori, pa vendar predvsem ob lastnih pobudah, obnovijo svojo narodnostno skupnost v tistih državah, kjer živijo in kjer so bile te možnosti doslej močno omejene. To vsekakor še ne bi bilo dovolj za končno ureditev palestinskega vprašanja, vendar pa se zdi, da bi to morali biti prvi koraki, ki bi lahko bili trdnjeje in trajnejše izhodišče za mirno in pravično ureditev pravice, ki jih imajo Palestinci v odnosu do Izraela.

ANDREJ NOVAK

Palestinsko vprašanje

Preporod narodnostne skupnosti

O nekaterih predlogih za ustanovitev palestinske države in ob njih

Vojna na Srednjem vzhodu je znova spodbudila k razmišljanju o tem, kako rešiti problem palestinskih beguncev, zakaj jasno je, da brez rešitve tega problema ni možne kompleksne ureditve položaja na Srednjem vzhodu. Zvečine so se ta razmišljanja gibal v okviru predlogov, okoli katerih so se vrtele razprave že doslej, pojavile pa so se tudi nekatere nove pobude, ki so sicer v marsičem pomanjkljive in so tudi take, kot so, neuresničljive, vendar pa so vredne pozornosti zato, ker silijo k nadaljnjim razmišljanju.

Pred kratkim se je nekaterih v krogih OZN pojavila pobuda, ki naj bi vbržnila pozitivno injekcijo Jarringovi misliji in preprečila njen polom. Ta pobuda temelji na izhodišču, da samo morda palestinsko vprašanje doslej presojali iz napačne perspektive, češ redkokoli je kospačno ugotoviti, kaj menijo Palestinci sami. Kaj četa, da bi njihovo mnenje resno upoštevali. Morda pa je prav v tem izvor vseh konfliktov in ne uspehov v zadnjih petdesetih letih, pravijo avtorji tega predloga. Če naj bi na Srednjem vzhodu zavladal spravičen in trajen mir, kot je zapisano v resoluciji varnostnega sveta, ki jo zdaj poskuša uveljaviti Gunnar Jarring, potem bi morale živeti v miru in varnosti ne le države, o katerih govori resolucija, marveč tudi ljudstva, ki jih resolucija ne omenja.

Toda kako to uresničiti? Pobudniki nove ideje pravijo, da je nemogoče doseči trajen sporazum, če palestinski Arabci ne bodo partner v tem sporazumu in če ne bodo v sporazumu upoštevana njihove politične in človeške pravice. Zato, pravijo, je treba Palestincem spet dati pravo mesto. Tega za zdaj ne bi bilo mogoče doseči z ustanovitvijo palestinske države, marveč bi bilo treba najprej obnoviti palestinsko narodnostno skupnost. Palestinski Arabci žive raztreseni po vsem svetu, največ jih živi v arabskih državah in zdaj velik del pod izraelsko okupacijo. Ti ljudje nimajo svojih voditeljev, nimajo organov, preko katerih bi lahko izražali svoje mnenje, skratka, nimajo sredstev, s katerimi bi lahko odločali o lastni prihodnosti. Zato, da bi dobili vse, to kar je splošno sprejeto kot pravica vseh ljudstev, pravijo pobudniki novega predloga, morajo imeti najprej ozemlje, na katerem se bodo spet združili in si uredili življenje ter dobili družbene

in ekonomske institucije. Zato bi bila potrebna velika sredstva, s katerimi bi lahko to ozemlje gospodarsko razvili in omogočili rast novih skupnosti. Razen tega bi bilo treba določiti neko telo, ki bi bilo na eni strani dovolj vplivno, da bi lahko reševalo vse probleme, ki bi se pojavili, na drugi strani pa popolnoma nepristransko, tako da bi lahko preprečilo, da bi kdorkoli od zunaj vplival na končno samoodločbo, iz katere naj bi izšla nova palestinska skupnost.

Pobudniki novega predloga menijo, naj bi nadzorstvo nad uresničevanjem tega načrta prevzela svetovna organizacija, vendar naj ne bi vodila te operacije neposredno preko svojih organov, marveč naj bi varnostni svet določil neko državo — lahko bi bila to, recimo, Švedska — ki bi imela moralna in materialna pooblastila ter sredstva za uresničitev te pobude.

Toda kako to doseči? Tisti, ki zagovarjajo ta predlog, pravijo takole: Izrael naj bi izročil vsa ozemlja, ki jih je zasedel junija, »skrbniška državi, ki jih je imenoval varni in prosti svet. Siroko in egiptovsko ozemlje bi potem vrnil Siriji oziroma Egiptu, ostalo ozemlje, na katerem bi se naselili še Palestinci, ki žive drugod, pa bi za določeno število let prevzela skrbniška država, pri čemer bi kralj Husein ohranil suverenost nad zahodnim bregom Jordana, vendar bi bila ta suverenost začasno »zamrznjena«.

Po koncu tega obdobja bi se Palestinci, ki bi že imeli svoja predstavnika telesa, sami odločili o svoji prihodnosti, bodisi da bi se odločili za neodvisnost ali pa bi se tako ali drugače povezali z enim ali več sosedmi.

Tak je v grobih obrisih predlog, o katerem zdaj razpravljajo v nekaterih krogih v svetovni organizaciji. Nekateri elemente te pobude srečamo tudi v nekaterih drugih

idejah, ki so se pojavile v minulemu letu. Urednik uglednega kairskega tednika »al Musawar« Ahmed Bahadudin je lani jeseni sprožil idejo, pri kateri je prav tako izhajal iz misli, da morajo Palestinci, če hočejo uspešno nadaljevati svoj boj, dobiti ozemlje, na katerem bi se naselili tudi tisti Palestinci, ki so se v zadnjih dvajsetih letih razsopili po svetu, češ Izrael je pritegnil Zde vsega sveta. Palestinci pa so se razsejli, in to zvečine prav tisti, ki so bili najbolj sposobni in najbolj iznajdljivi. Bahadudin je predlagal, naj bi na ozemlju Jordanije, ki bi ji priključili še pas Gaze, ustanovili palestinsko državo, ki bi bila s početka pod suverenostjo jordanskega kralja, v prihodnosti pa bi imela tako družbeno ureditev, za kakršno bi se pač prebivalstvo odločilo. Ta ideja je vzbudila precejšnje odmeve v egiptovskih in palestinskih krogih in so o njej burno razpravljali na simpoziju, ki je bil novembra v Kairu. Uradno v Kairu na to pobudo niso reagirali, pač pa so jo menda s pozornostjo zabeležili in preučili.

In naposled govore o palestinski državi tudi izraelski predlogi o federaciji palestinske skupnosti bodisi z Izraelom, Jordanijo, ali obema.

Jasno je, da vseh teh predlogov ne gre metati v en koš, zakaj očitno je, da imajo sicer nekatere skupne elemente, vendar so motivi za te pobude bistveno različni. Po predlogu, ki smo ga opisali v začetku, naj bi bila takšna ali drugačna palestinska država na tvorba dokončna ureditev palestinskega vprašanja. Za Bahadudin naj bi bila to je prehodna faza v boju, s katerim naj bi si Palestinci priborili tisto, za kar se bore že dvajset let, se pravi vrnitev na domove, ki so jih zapustili pred dvajsetimi leti. Izrael, ki bi najraje videl, da bi nastala palestinsko-izraelska federacija, pa teži predvsem za tem, da bi nastala tamponska država, ki bi ga ločevala od dela arabskega sveta in bi bila pod izraelskim vplivom.

Vsi ti predlogi imajo toliko šibkih točk, da najbrž noben izmed njih ni uresničljiv. Še najbolj sprejemljiv je Bahadudinov predlog, vendar si je težavno predstavljati, da bi vanj privolil jordanski kralj Husein, razen tega pa gre ta predlog le do polovice, saj ne precizira, kako naj bi palestinsko vprašanje reševali naprej, po ustanovitvi palestinske države. Če bi to reševanje temeljilo na oboženi sili, potem se položaj v bistvu ne bi spremenil, saj bi bila možnost novih konfliktov in vojn enaka kot doslej.

Največja pomanjkljivost najnovejše pobude, ki precej diši po kolonialnem skrbništvu, je v tem, da povsem prezre odgovornost Izraela za reševanje palestinskega vprašanja. Avtorji tega predloga bi radi ustanovili palestinsko državo na ozemlju suverenih arabskih držav, ne omenjajo pa niti palestinskih Arabcev, ki žive v Izraelu, niti možnosti, da bi mnogi Palestinci izrazili željo po vrnitvi na stare domove, niti potrebe, da bi Izrael ponudil tako možnost ali plačal finančno odškodnino.

Izraelski predlogi pa spet izhajajo iz izraelskih želja in ciljev ter govore o samoodločbi Palestincev, ki naj bi izšla iz izraelske okupacije, torej pod izraelskim skrbništvom, kar je docela nesprejemljivo.

Vsi ti predlogi govore o tem, da bi bilo treba v prihodnosti upoštevati mnenja Palestincev, pri tem pa ne upoštevajo mnenja, ki ga imajo Palestinci zdaj. Zadnji dogodki kažejo, da je palestinsko mnenje, ki je sicer v marsičem še zelo neomotno, pa vendar kaže skupne obrise, usmerjeno v dveh smereh. Prvi cilj Palestincev je, da osvobodijo ozemlje, ki ga je Izrael zasedel junija, ozemlje, ki je predvsem njihova, palestinska zemlja. Njihov drugi cilj pa je, da postopoma oblikujejo predstavnika telesa, okrog katerih bi se strnili, ki bi jih vodila, jih zastopala in preko katerih bi lahko izražali svoje mnenje. O tem pričajo sklepi zadnjega zasedanja treh poglavitnih palestinskih organizacij, lejer so se domelili o skupnih akcijah in o ustanovitvi palestinske nacionalne skupščine, v katero naj bi v kratkem izvolili svoje predstavnike.

ANDREJ NOVAK

Kaj je kaj

Zadnje tri sobote so bralec bratislavske »Pravde« v redni rubriki tega dnevnika odgovarjali na naslednja tri vprašanja: Kaj so volitve? Kaj je demokracija? Kaj je iluzija? Iz povodnih odgovorov objavljamo nekaj nagrajenih.

Kaj so volitve?

»Kadar se 99 odstotkov ljudi strinja, da ni moči z glavo skozi zid.«
»Stvar, ki jo imam najraje, kadar volim lepotico. Takrat vsaj vidim, kaj volim.«
»Demonstracija enotnosti in moči — volilne komisije.«
»Manifestativni način popisa polno pravnih občanov CSSR.«
»Posrečena tema za film: Zlati vek groteske.«

»Najširša manifestacija za interese najobčnejših krogov.«
»Volitve so enačba, v kateri je neznanika znana.«

Kaj je demokracija?

»Ne vem, sem se rodil po osvoboditvi.«
»Podobno kot minikrilo — čim bolj se bliža poletju, tem krajša postaja.«
»Delno jasno, potem spreminljivo, od vzhoda postopna pooblastitev.«
»Tovariši, zdaj imate dve možnosti: strinjajte se ali pa bodite zve.«
»Pravica do vsega — samo kje vzeti vse.«
»Plodna diskusija med Rdečo kapico in volkom.«
»Plašč, doktaterem se je skrila že marsikakšna diktura.«

Kaj je iluzija?

»Prickovanje, da se bodo predjanarski volkovi med prepovednim procesom spremenili v jagnjeta.«
»Tovarišice in tovariši, pred nami je svetla prihodnost.«
»Edina dobrina, ki jo lahko delimo vsakemu po njegovih potrebah.«
»Socialistična demokracija, če zanjo navijajo novotnjejevi.«
»Tisto, kar imamo samo stvarnost.«
»Po volitvah imamo samo stvarnost.«
»Alkohol za abstinente.«

Po českem in slovaškem vzorcu

Na poti k literarnemu skladu

Avtorska zaščita naj bi finančno okrepila Društvo slovenskih pisateljev

V zvezni skupščini pripravljajo revizijo zakona o avtorskih pravicah. Vanj bodo vnesli nekatere nove določbe, med njimi pa vzbujajo zanimanje avtorskih organizacij člen, ki zadeva plačilo za natis ali glasbeno izvajanje del starih avtorjev, za katere doslej ni več veljala avtorska zaščita. Taka dela so mogli založniki izdati, ne da bi bili morali odkupiti avtorizacijo, kakor so se mogle stare skladbe izvajati brez slišerhne odškodnine. Po novem predlogu bi se avtorska zaščita razširila tudi na doslej proste avtorje, domače prav kakor tuje.

Nastaja pa spor v zvezi z vprašanjem: če so avtorjevi pravni dediči izgubili pravico do odškodnine, kam naj se potlej izteka denar, ki bi ga prinesla nova zaščita njihovih avtorskih pravic: v kak republiški sklad ali pa v sklad značaju dela ustreznih organizacij? Zveza skladateljev Jugoslavije je že sprožila akcijo, da bi na stara dela razširjena zaščita prinašala odškodnino njenemu skladu, ki bi omogočil široko in zlasti še za njeno članstvo koristnejšo dejavnost te zveze. Prav tako se bodo za tako rešitev zaveze tudi druge zainteresirane avtorske organizacije, predvsem pisateljska.

Hotel bi opozoriti prav na upravičenost stališča, naj bi razširjena avtorska zaščita za doslej prosta književna dela finančno okrepila take organizacije, kot je v naši republiki Društvo slovenskih pisateljev. Njegova dejavnost je znana in ne zanima samo ožjega kroga društvenih članov, marveč tudi ves slovenski kulturni krog. Prav posebej je znano, koliko komisija za kulturne zveze s tujino, ki deluje v okviru Društva slovenskih pisateljev, stori za plasman slovenske literature v zamejstvu, koliko si prizadeva, da tuje kulturne kroge seznanja z našo kulturo in tako utrjuje naše mesto v mednarodnem svetu. Odkar se znižujejo subvencije in dotacije, ki jih je Društvo slovenskih pisateljev prejemale za svoje delovanje — in da so zanj neogibno potrebna finančna sredstva, o tem pač ni mogoče dvomiti — nastaja cedalje akutnejša potreba finančne utrditve organizacije, ki ni samo profesionalnega značaja, marveč ima tudi občo koristno kulturno funkcijo.

Tako bo treba posnemati vzgled, ki nam ga dajejo podobne organizacije pri drugih narodih. Predvsem se mi znoja in z vsem poudarkom vzbuja spomin na pozicijo, ki jo v českem in slovaškem kulturnem življenju zavzemata Zveza češkoslovaških pisateljev v Pragi in Zveza slovaških pisateljev v Bratislavi. Ti na prvi pogled profesionalni organizaciji sta se prav zaradi ugodne materialne podlage, ki podpira njuno dejavnost, razrasti v izraziti kulturni središči, znatno prekašujoci njun prvotni značaj. Tako imata obe zvezi vsaka svojo samostojno, uspešno delujočo založbo in v njenem okviru kar presenetljivo množično organizacijo prijateljev poezije. S to svojo praktično dejavnostjo samo množita zaklade česke in slovaške literarne kulture in izvajata razne akcije, ki segajo iz kroga poklicnih interesov v široki prostor celotne kulturne dejavnosti. Da pri tem storita za svoje članstvo marsikaj, kar je za naše pisatelje za sedaj samo še neizpolnjiva želja, o tem pričajo med drugim imenitni počitniški domovi in druga sredstva, ki članstvu omogočajo ne samo vabilno rekreacijo, ampak tudi večje možnosti osredotočene ustvarjalne dejavnosti.

Vsaka od omenjenih pisateljskih zvez ima svoj literarni sklad in prav ta je nervus

rerum njunega ustroja in vseh njegovih prizadevanj. Samo kdor je pobliže spoznal delo na primer Zveze češkoslovaških pisateljev in funkcionalni pomen njunega literarnega sklada, more doledati ugodne posledice, ki bi jih mogoč imeti pri nas Slovincih. Takle literarni sklad v Društvu slovenskih pisateljev, nič ne pomaga: finančni dejavnosti je tudi za raširjenje in poglabitev obče koristnih prizadevanj pisateljske organizacije tako pomemben, da je treba tem bolj misliti na njegovo okrepitev, čim bolj se zavedamo funkcionalnega pomena književnosti za socialistično družbo.

Vem, da se je literarni sklad Zveze češkoslovaških pisateljev prav posebno okrepil z revizijo zakona o avtorskih pravicah

v tem smislu, da morajo založbe plačevati določeno odškodnino tudi za prej nezaščitene, stare domače in tuje avtorje, če izdajo njihove spise. Ta odškodnina se ne steka v fiskalne blagajne, marveč v literarni sklad Zveze češkoslovaških pisateljev. Drugi večji dotok prihaja iz določenega odstotka, ki ga pisateljem odbijajo od njihovih honorarjev. Spricu sorazmerno velike knjižne proizvodnje Čehov in Slovačkov in znatnega dobička, ki ga prinašata založbi »Československy spisovatele« v Pragi in »Slovensky spisovatele« v Bratislavi, dosega literarni sklad obeh pisateljskih zvez takšno višino, da sta ti dve organizaciji neodvisni od državne pomoči in da lahko delujeta v obsegu, ki daleč prekaša dejavnost pisateljskih organizacij pri drugih, tudi mnogo večjih narodih.

Potemtakem bo tudi v interesu našega kulturnega napredka, če bo Društvo slovenskih pisateljev, kajpada v mejah danih možnosti, posnemalo česke in slovaške vzornike in organiziralo svoj literarni sklad po njihovem vzgledu. Predvsem je potrebno, da se revizija zakona o avtorskih pravicah opravi v prid pisateljskim organizacijam: odškodnina za slovensko izdajanje del, ki so bila doslej prosta, naj se ne steka v republiško blagajno, temveč v literarni sklad Društva slovenskih pisateljev. Pri tem pa ne moremo in ne smemo pozabiti še na nekaj: Čehi nimajo posebne organizacije knjev-

nih prevajalcev; v okviru Zveze češkoslovaških pisateljev delujejo posebne prevajalske sekcije. Pri nas imamo lepo delujoče Društvo književnih prevajalcev v Ljubljani in bodi naloga tega društva in Društva slovenskih pisateljev, da najdeta primeren kompromis glede založniške odškodnine za avtorizacijo prevodov starih literarnih spisov, ki naj bi bili po revidiranem zakonu zaščiteni. Nadaljnjo okrepitev našega literarnega sklada naj bi prinašal triodstotni odbitek od avtorskih honorarjev za ta sklad. Kajpada pri nas avtorski honorarji niso visoki, saj so menda najnižja postavka v kalkulacijah za natis knjig; mimo tega so se obremenjeni z davki. Zato bi novi odbitek, ki bi bili združeni z zvišanjem honorarjev, prizadeali avtorje in to bi neugodno vplivalo na razvoj tiste dejavnosti, ki bi jo ob skrbi in upravi upravičeno pričakovali od literarnega sklada.

Po vsem tem ne moremo dvomiti, da bi ustanovitev in funkcionalnost literarnega sklada po českem in slovaškem vzorcu z vsemi možnostmi, ki bi se mogle uresničiti ob njegovem uspešnem razvoju, pomenila mnogo več kot samo okrepitev naše pisateljske organizacije. Zato je potrebno, da vsi zainteresirani dejavniki dobro premislijo to zadevo in najdejo najboljša pota k njenemu uresničevanju.

BOZIDAR BORKO



BOGDAN BORČIČ: RIBISKO ZNAMENJE VII, 1968

Naši sodobni slikarji in kiparji

Bogdan Borčič

Bogdan Borčič, rojen 26. novembra 1926 v Ljubljani, je leta 1950 končal študij na ljubljanski akademiji. V 1968. letu je krojil čas delat v ateljeju J. Friedlaenderja v Partau. Živi v Ljubljani, kjer se ukvarja tudi s pedagogijo. Razstavljal je doma in v tujini: med najpomembnejše privedite, ki se jih je udeležil, sodijo mednarodna razstava grafike v Ljubljani, grafični trienale barvne grafike v Grenchenu, grafični bienale v Krakovu in jugoslovanski trienale v Beogradu.

Samostojne razstave: 1958 — Ljubljana, 1959 — Novo mesto, Kranj, 1961 — Ljubljana; 1962 — Kostanjevica na Krki; 1963 — Celovec; 1968 — Ljubljana, Celovec, Piran; 1968 — Beograd, Ljubljana. Nagrade: 1965 — nagrada Presernovega sklada za slikarstvo, 1966 — III. nagrada za slikarstvo na razstavi Mir, humanost in prijateljstvo med narodi v Slovenjem Gradcu; 1968 — odkupna nagrada na 5. razstavi jugoslovanske grafike v Zagrebu.

Med našimi likovniki srednje generacije, ki se približuje tako rekoč zrela ustvarjalni dobi — kolikor pač upoštevam vsaj navidez objektivno merilo — transeva dozorevanja glede na časovno — statusni komponento — deluje Bogdan Borčič že več kot petnajst let z enakomerno zavzetostjo na slikarskem kot na grafičnem področju. Navzven je obmorsko, primorsko motiviko, iz katere je Borčič v vseh teh letih izoblikoval zanimiv in izrazno prepričljiv miselni pejzaž, govori o daljnem, izjemoma pa tudi očitno barvito skalo, obudil spomin na svet osamljenega dalmatinskega otoka, ki živi v svojem večnostnem, vse zapoljenem, enakomernem ritmu; le-te je pozval v horizontalni razporeditvi, izrazilo poudarjeni monumentalni taktiki, notranji zgradbi prostora — kot daljni reminiscenci na strjeni primorski, urbane pejzaže. Kajti sredi tako definirane prostora sledimo nadalje navidez dekorativni razporeditvi vsakodnevnih predmetov tega okolja, razporeditvi, ki pa predvsem ni samo gola inventarizacija oblikovne, temveč tudi vsebinsko miselnosti, to je na najnujnejše življenjske dimenzije omenjene redukcije. Mimo te vsakodnevnih predmetnosti iz ribiške kolibe — skladišča ribiških osti, koles, trkov, gradel lupinastih čolnov pa se zlasti na grafičnih listih očutijo novi izrazni momenti človeške prisotnosti: Komaj se čitljivi zapisi zvezde proti mori, spirale, ti znaki naivne magije, ki se zapirajo brezizhodno — v smrt.

Vse to je zabeležila umetnikova roka, ne da bi dala izrazitega poudarka temu ali drugemu, razen vedno očitnemu uvrščanju v urejeno zaporedje in razmerje; zato predvsem tudi pislokvotno, dvodimenzionalno oblikovanje bodisi slike, bodisi grafičnega lista. Očitnejša urejenost, uvajanje reda pa priča oziroma napoveduje zdaj tisto stopnjo, ko se umetnik povzorno zavestno odloča, tokrat v občo pojmovnost, ko dosedanjih oblikovnih skladih prehajajo iz določene simbolicke na višjo stopnjo — v znake, ki so postali enotna merila za naš čas ne glede na lokaliteto.

ALEKSANDER BASSIN



JELKA SIMONČIČ: SKRITE GLOBINE

Zlata medalja na drugi zvezni razstavi mladinske fotografije v Celju

Razmišljanja ob knjigi

Osebnost v stiski

Druga izdaja „Psihologije osebnosti“ dr. Nikole Rota

V pričujočem razmišljanju se ne nameravam ukvarjati s karakteristično ali strukturo osebnosti niti z njeno dinamiko, razvojem in diagnozo, kakor je to opravil beograjski profesor dr. Nikola Rot v svoji knjigi »Psihologija osebnosti« (Cankarjeva založba, prevod Bozidarja Borka). Vsa ta v omenjeni knjigi znanstveno, vendar še vedno metodološko poljudno pojasnjena vprašanja me tu zanimajo samo do tiste mere in toliko, kolikor so v zvezi s krizo osebnosti v sedanjem svetu in času. Zunaj dvoma je, da ne mislim pri tem na kakršnokoli osebnost, temveč samo na osebnost v pozitivnem, klasičnem, humanističnem pomenu te besede. In prav takšna osebnost je zdaj v krizi, v stiski.

Najprej moram pojasniti, kaj si zamišljam pod humanistično osebnostjo. Če izhajam iz pogosto citirane Allportove definicije, da je osebnost dinamična organizacija tistih posebnosti, ki so psihofizični sistem, ki določajo njegove posebne načine prilagajanja okolju, velja definicija kajpak za vsako, tudi negativno osebnost. Kaj naj bi bila potemtakem humanistična osebnost? Preprosto rečeno tista, v kateri se najprej srečujejo inteligentna, značaj, temperament, konstitucija in odzivanje na okolje. Na čim večji stopnji so združene te lastnosti, tem bliže smo humanistični osebnosti.

Odkod potemtakem kriza prav takšne osebnosti, ki je od nekdanj biva nosilec najboljših stremeljenj in teženj v vsaki družbi in od katere je v znatni meri odvisno izpolnjevanje in izboljševanje človeškega življenja ne le v duhovnem, ampak tudi v materialnem smislu? Kakšno zgodovinski premiki so povzročili, da takšne osebnosti naravnost tonejo v nepregledni množici neizrazitih individuov in da njihovega glasu ni slišati? In če njihov glas le spregovori, se zdi, da govori gluhamu svetu.

Kriza humanistične osebnosti je torej v njeni strukturi, ki se premalo učinkovito upira nivelizacijskim, izenačevalnim težnjam. Pritisk in »lov na človeka« (Anouilh) ter njegovo totalno vključevanje v politične, gospodarske in družbene sisteme in procese je s svojo tehnično do kraja razvito intenzivnostjo postal napadalen in brezobzirno sovražnik vsega, kar se prostovoljno ne podreja: odtod strah in nezupanje, ki porajata krizo vesti, značilno spremeljvalko zavrite in zavirane osebnosti. Če je ta kriza vesti razširjena na večji krog osebnosti, se nam razodeva v dokaj pošastni obliki: najprej v poplivenju človeških odnosov, kar se izraža v bolj ali manj osamljenih kličih po večji človečnosti, včasih pa tudi organizirano in manifestativno v deklaracijah političnih gibanj, ki terjajo določeno kohezijo svojih privržencev; poplivenje odnosov med ljudmi povzroča tiste znamenite alienacije, ki so se kot zadnji produkt človeške zavesti vrnile v umetnost in literaturo ter tema elitarna predstavnicama človeškega duha nalepile etikete nihilizma in absurda. Od nihilizma in absurda pa je samo še korak do vseobsega uničenja, če postaneta pravilo in smoter bivanja.

Gre torej za to, da pri strukturi osebnosti skušamo pospeševati vse tiste lastnosti temperameta, značaja in zmognosti, ki bistveno vplivajo na njeno dinamiko. Psihologija nas uči, da mora vsak človek uresničiti in izpolniti neke nagibe ali motive, ki ga silijo k dejavnosti. Ti motivi so zelo raznovrstni, biološki, socialni itd. in če niso izpolnjeni, pride do tako imenovane frustracije. Če se več nezadovoljenih motivov spoprime med seboj, zaide človek v konflikt ali več konfliktov, pozneje pa v konfliktno situacijo. Ravno humanistična osebnost se pod pritiskom razmer pogosto znajde pod pritiskom ali v stiski.

Značilno za dejavno humanistično osebnost je, da skuša uresničiti svoje motive v širšem okolju. Ravno tu pa zadeva na velike ovire, ki so največkrat pogojene v takšnem ali drugačnem družbenem konformizmu. Naj bo ta konformizem tega ali drugega izvora, zmerom je poglaviti sovražnik družbeno angažirane, pri tem pa močno avtonomne osebnosti. Iz tega bi sledilo, da je boj zoper konformizem hkrati tudi boj za pozitivno osebnost. In takšna osebnost je lahko samo humanistična.

Docela vprašljivo je, ali je pomen osebnosti sploh kdaj bil večji kot je videti danes, ko govorimo o njeni akutni krizi. Ne glede na zgodovinske družbene strukture pa se nam vsiljuje misel, da so bila magnetna polja velikih osebnosti dosti močnejša, kot smo to pripravljeno priznati. Resda osebnosti niso neposredno določale družbenih gibanj, nesporno pa so jih v dozorljivi razmerah usmerjale. Mislim duhovna, moralna ter filozofska gibanja, vzplameta iz nove nastali, dotlej nejasnih socialnih in gospodarskih situacij ali diem, iz katerih je mogla najti izhod samo jasna misel. Prav jasna misel pa je rezultat usmerjajoče osebnosti.

Boj proti konformizmu je neločljiv od boja za osvoboditev človeka in je tem težavnejši, kolikor bolj zapleteni so socialni, kulturni in politični ustroj družbe. Tega boja ni enačiti z aktualnimi gesli, katerih cilj so trenutni uspehi. Osvoboditev človeka je dolgotrajen in neizpolnjen sen človeštva in nedvomno se njegovo uresničenje oddaljuje toliko bolj, kolikor bolj je osebnost ovirana v svojem razvoju.

Osebnost, o kakršni govorimo, ima zelo močno magnetno polje in je ponavadi duhovno središče svoje okolice. Ne glede na njen družbeni položaj lahko izžareva velik vpliv navzdol in navzgor. Slednji vpliv

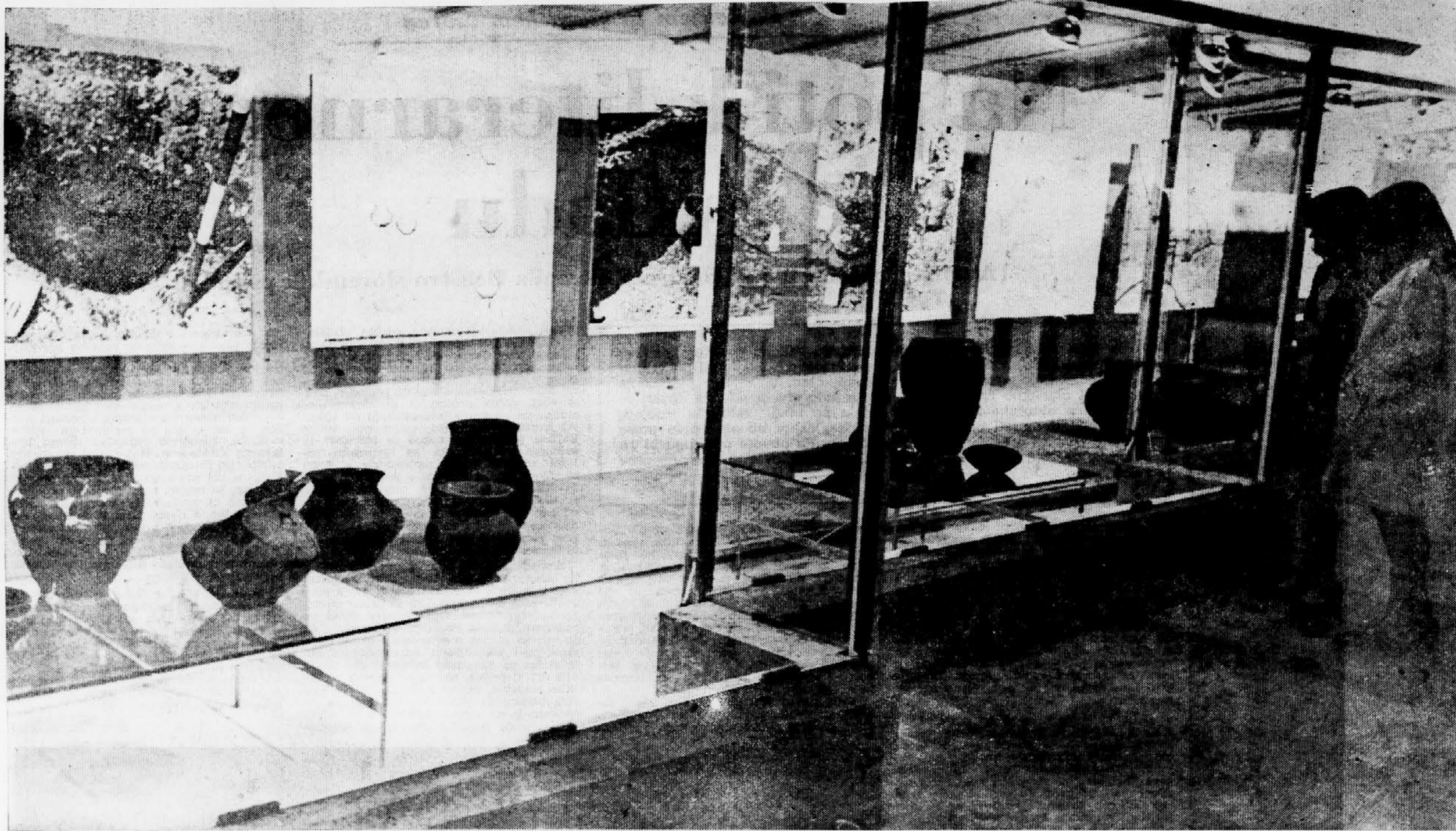
je še dosti pomembnejši, če upoštevamo moč družbene hierarhije.

Dosti nerealno bi bilo, če se ne bi zavdali, kaj pomenijo v velikih skupnostih kvalitete humanističnih osebnosti. Za nas in za naš čas je zato kategorični imperativ — omogočiti vsestransko popoln razvoj osebnosti. Intelektualno, etično in moralno razvit človek z izostrenim poslušom za družbene probleme in v voljo, da se njihovi rešitvi žrtvuje v danih mu možnostih, bi naj bil torej v vsaki družbi kakor kaleč seme.

To razmišljanje bi ne imelo smisla, če bi samo na splošno odgovorili, zakaj je zdaj osebnost v stiski. Kriza vesti, občutek nemoci in celo nepotrebnosti preplavljajo zdaj tudi tiste človeške individualnosti, ki ne poznajo globokih in pretresljivih konfliktnih situacij. Grenchoka te ugotovitve pa ni večja od tiste, kot nam jo kaže dejstvo, da so si posamezniki in velike skupnosti čisto stali nasproti z izkopano sekuro. Ko je C. G. J. zaklical svoj znameniti »Eppur si muove«, je grmela pokončna njegovo telo. Človeštvo je za njim odkrilo še mnogo skrivnosti sveta in vsemirja, in to zaradi pionirjev znanstvene misli, ki so bili praviloma osebnosti.

Kriza osebnosti je razločljiv ali ne tudi sprejemljiv pojav. Iz te krize je izhod možen, verjetnost rešitve pa je tem večja, čim večja bo naša lastna volja, da stisko premagamo. Inteligenca, umetniki in morda še posebej pisatelji lahko pomembno vplivajo na sedanje neveselo stanje. Namesto sklepa pa bi vendar navedel znani citat iz novele Thomasa Mannsa: Z lovorjeverga drevesa umetnosti ne boš utrgal niti lističa, ne da bi zanj plačal z življenjem! — Te besede veljajo za vsako višjo človeško dejavnost, humanistično osebnost pa še posebej zavezujejo.

FRANCE NOVŠAK



ARHEOLOŠKA OBDOBJA LJUBLJANE
V razstavnem prostoru v podhodu na Titovi cesti (Foto: Milos Svabič)

Razstava v podhodu

Zametki Ljubljane

Doslej še neznane
izkopanine

Priveditvam v čast kongresa jugoslovan-
skih arhitektov se je pridružila tudi ure-
ditve razstave Arheološkega obdobja Ljublja-
ne v podhodu na Trgu revolucije. Pripra-
vila sta jo Investicijski zavod za izgrad-
njo Trga revolucije in Mestni muzej v pro-
storu, ki ga je izoblikoval prof. ing. arch.
Tone Bitenc.

Prav njegov delež velja posebej poudari-
ti, ker je pri načrtovanju tega arheološke-
ga prizorišča nekdanje Emone ustvarjeno
sozvočje med prvobitnim spomenikom in s
sodobnimi nameni vsklajenim podhodom
pod Titovo cesto. Prisnosti tega spomeni-
škega območja naglašujejo na vzhodni stra-
ni izkopani in zaščiteni temelji antične stav-
be in del tlaka, na zahodni pa ohranjeni
stebri rimskih ogrevalnih naprav. Smiselno
dopolnjujeta to okolje nevljudno postavljen
sarkofag in obnovljen nagrobnik emonskega
dostojanstvenika, ki nakazuje, da se tu
prične severno emonsko grobišče. Na oko
različne sestavine predstavljajo skladno ce-
loto, podrejeno razumno postavljenim izho-
diščem za prihodnje ureditev arheološke
vedute predhodnice Ljubljane. Po načrtu
naj bi se ponazorili vzdolž Titove ceste in
Gradišča, ob osrednji vpadnici v mesto —
na osi Celje — Trst oz. Ogulje — najbolj po-
pomembni deli nekdanjega mesta: severna
emonska vrsta nastroti Uršulinikam, na
Trgu revolucije del obzidja in stanovanjske
stavbe, na Feuntovem vrtu del javne bazi-
like in starokrščanske rotunde ter baptiste-
rija, del obzidja na Mirju, kjer je na Jako-
pčevem vrtu zrasel v zadnjih letih muzej
na prostem.

Ce s teh gledišč presojamo delež arhi-
tektura pri oblikovanju te zamisli ob podho-
du na Titovi cesti, ga moramo ugodno oce-
niti. Zasnova same razstave pa, žal, te za-
misli ne izraža. Prikazana je namreč vse
preved pestrja dejavnost arheologov na ob-
močju Ljubljane, ne pa, kot bi pričakova-
li in kar bi bilo edino pravilno arheolo-
ško območje Kongresnega trga in Titove
ceste s prikazom severne emonske nek-
ropole. Razstava pa kaže obiskovalcu tudi
sicer res edinstvene najdbe zgodnje žel-
zne dobe na dvorišču SAZU in nova odkri-
ta na Ljubljanskem gradu s tem se zavest-
no odpušča ločenemu prikazu dragocen-
nih odkritih starozitnosti, ker moramo
sicer domnevati, da se bodo prihodnje raz-
stave v mnogem ponavljale. Muzejsko vje-
dano pa je ta razstava nekaj novega. No-
vo je že samo vzdušje, ki v obiskovalce za-
vesti ne zbuja občutka, da je v muzejskem
prostoru.

Ze samo gibanje pod sedanjim tlakom
in ohranjeni dve tisočletji stari temelji us-
tvarjajo okolje, ki omogoča obiskovalcu ne-
posredno dojetje in uživanje preteklo-
sti. Dostop mimo spomenikov nevljudno
pripelje k sami razstavi, ki gledalca sezna-
ja v razvojem naselje Ljubljanskega pro-
stora od prazgodovine do zgodnjega sred-
njega veka. Razstava, čeprav po obsegu
skromna, želi ponazoriti in omogočiti vpo-
gled v zametke sedanje Ljubljane. Vloga
osrednjega gospodarskega in kulturnega sre-
dišča, ki ga ta zdaj ima, je podana že z iz-
gradnjo Emone na križišču jantarske ce-
ste preko Celja in Hiperborejske poti po
Donavi in Savi. S tem posem razstava že
v področje novih dogajanj na Feuntovem
vrtu v Gradišču. Izkopavanja sicer še po-
tekajo, vendar najlepše ponazarjajo nakaza-
no vlogo tega prostora. S prezentacijo osred-
njih emonskih javnih in kulturnih zgradb
ob samem forumu bo namreč dokazan zna-
čaj mesta na naravnem geografskem stiči-
šču. Urejevalci razstave — L. Plešničar, I.
Puš, M. Slabe — so pokazali najpovečje iz-
kopanine ki naši javnosti doslej sploh še
niso bile znane. Gradivo je zgodovinsko
pomembno, izbrano z okusom, tako da je prav
užitek gledati te likovne in umetnostno
dovršene izdelke. To je omogočila tudi do-
dana razpreditev, pri kateri sta sodelovala
ing. arch. Ljodba in Jurčič. V nemajhn-
ni meri pa povzročajo »nemuzijske« vidze
vse razstave tudi obstenke izložbe, ki vse
drugače kot običajne vitrine omogočajo si-
ropokopno razstavo predmetov — tudi ve-
likih — fotografij, podob in druge doku-
mentacije. Ta samosvoja rešitev nam ute-
meljeno obeta da bomo dobili v bližnji pri-
hodnosti tudi muzejsko razstavo, urejeno
po teh načelih.

Na koncu teh bežnih zapajanj naj zapi-
sem, da je ob sedanjih ureditvah podhoda
treba posebno upoštevati: dobili smo do-
stojno pomozitve dela naše dedišče, ki
bogati in lepša prostor, v katerem živimo.
PETER PETRU

Tabu se je le odtalil

Popis, najemnina, preselitev

Kaj bo z likovnimi deli, ki so državna lastnina

Vprašujem: ste že bili kdaj v prostorih republiške skupščine ali pa na primer republiške konference SZDL Slovenije, CK ZKS, repu-
bliškega sveta ZSS? Verjamem, da mnogi še niste bili, zato naj v isti
sapi pojasnim, da so to pravzaprav naše galerije v miniaturi. Po
hodnikih, avlah in pisarnah — povsod je veliko likovnih del, ki so
povečini državna lastnina. Le redki so, ki lahko rečejo tem umetninam
»dobar dan«. Razen uslužbenecv še peščica tistih, ki jih sem zapelje
pot po raznih opravilih. Se dosti ožjemu krogu pa so — razumljivo —
dostopne umetnine pri posameznikih, ki imajo — kakor pojasnjuje
informacija republiškega sekretariata za prosveto in kulturo — »na
podlagi odločb administrativne komisije IS v hrambi in uporabi likovna
dela, ki so družbena lastnina«.

čevarja. Republiški sekretar za prosveto in
kulturo Tomo Martelanc, ki je komercial-
nizacijo svojega sekretariata, je pojas-
nil, da je sekretariat že pred tremi leti
poslal vsem republiškim organom in or-
ganizacijam dopis zaradi popisa likovnih
del, vendar pa ni bilo pravega posluha
za ta ukrep. Rekel je tudi, da narodna in
moderna galerija nista pokazali prevelikega
zanimanja, da bi likovna dela, ki so druž-
bena lastnina, evidentirali kot nacionalno
blago, kaj šele, da bi jih mogle sprejeti
pod svojo streho. To pa je deloma razum-
ljivo, saj nima ne ena ne druga dovolj
razstavnih prostorov. Opozoril je na nu-
jnost zagotovitve režima ohranjanja teh
slik, njihove restavracije in konservacije.

Dr. Ernest Petrič je bil za zamisel, da
evidentiramo ta del kulturnega bogastva in
zagotovimo njegovo zaščito. Po njegovem
je treba odtujiti dela, ki jih hranijo posa-
mezniki v prostorih, ki ne predstavljajo
t. im. rezidence. Zahtevati bi bilo treba
odkup ali določeno najemnino za likovna

dela, ki so družbena lastnina in ki bi lah-
ko ostala sedanjim imetnikom. Tako do-
bljeni denar naj bi odmerjali za razvoj li-
kovne umetnosti. Za to je glasovala tudi
Jozko Strukelj.

Vidik nacionalne koristnosti

Pregledati moramo pravne možnosti za
imenovanje komisije, ki bi bila obvezna
za vse. To je bila misel dr. Franceta Ho-
čevarja, ki je hkrati menil, da se bo mo-
rala komisija zavedati odgovornosti za var-
nost umetnin. Za to zdaj ni poskrbljeno,
medtem ko je režim pri sedanjih imetni-
kih likovnih del žal boljši kot v galerijah
ali pa vsaj tak. Komisija, ki bi delovala
v imenu obeh galerij, bo morala avtorita-
tativno predlagati, kaj je treba preseliti v
narodno in moderno galerijo. Pri tem bo
morala upoštevati vidik nacionalne korist-

nosti, ne pa koristnosti ustanov, posamez-
nikov idr. Praviloma ne bi smela ostati
nobena slika, ki je kulturni spomenik, zu-
naj galerije — posebej še, če jo ima posa-
meznik. Za vsa likovna dela, ki so druž-
bena lastnina, a bodo lahko ostala v
hrambi in uporabi pri republiških orga-
nih in organizacijah ter posameznikih, bi
bilo treba terjati določeno odškodnino. Sli-
ke, ki ne predstavljajo take vrednote, da
bi bile vabljive za eno ali drugo galerijo,
naj bi ponudili sedanjim imetnikom v od-
kup. Z obojnimi denarjem naj bi spodu-
jali odkup novih likovnih del.

Sodeč po vsem tem smo vendar na-
pravili korak naprej. Kje so umetnine in
za katere gre — tega ne bo težavno ugo-
toviti, vseeno pa čaka obe bodoči komisiji
veliko dela, preden bosta prišli do finala.
Do tja, da bodo najbolj dragocene umet-
nine razgrnjene pred najširšim krogom
ljubljev likovne umetnosti, pred obis-
kovalci narodne in moderne galerije.

N. R.

Slikarski razstavi v Londonu

Trgovina s platni

Kapital grabi stare mojstre

LONDON, maja. Z dvema velikima slikarskima razstavama, ki se
med seboj v marsičem razločujeta, so v britanski prestolnici zabeležili
višek umetniške sezone. Kraljevska akademija je pripravila svojo
tradicionalno »poletno« zbirko, tisti, ki so jim bila vrata akademije
zaprta, pa so razstavili svoja platna v parkih ob Temzi na Victoria
Enbankmentu. Prva razstava je reprezentativna in namenjena strokov-
njakom, slike med tulipani in okrasnim drevjem pa si ogledujejo
običajni sprehajalci.

Neki odlični poznavalec umetnosti iz tu-
jne meni, da mesto ob Temzi ni enako me-
stu ob Seini Njuni vlogi v svetovnem sli-
karstvu sta prav nasprotni, čeprav sta ena-
ko pomembni. V Parizu slike nastajajo, v
Londonu pa jih prodajajo. Francoska pre-
stolnica je središče, kjer vrednotijo umet-
niška dela, v britanski pa jim določajo ceno.
Zaradi resnice, ki se skriva v tej trdit-
vi, so platna pogosto snov pogovorov med
poslovskimi ljudmi, o njih pišejo tudi v čas-
opisih, ki so namenjeni borznim poročilom.
Morda se zdi nenavadno, da o slikah
govore v zapletenem jeziku številk ter s sta-
tističnimi grafikoni, vendar sodijo k busi-
nessu, kot na primer barvaste in plemenite
kovine, katerih največje svetovno tržišče
je prav tako v Londonu.
V enem zadnjih borznih poročil je reče-

no, da je trgovanje s platni starih mojstrov
najbolj dramatična vrsta nalaganja kapita-
la na svetovni ravni. To pojasnjujejo z na-
slednjimi podatki: v zadnjih dveh desetlet-
jih so se življenjski stroški v Angliji podvo-
jili, povprečna vrednost delnic se je pove-
čala za 3,5-krat, cene dragocenega stekla in
kristala pa za šestkrat. V istem obdobju
se je vrednost slik starih mojstrov poveča-
la za sedemkrat, starih knjig in rokopisov
za osemkrat, dela francoskih impresionis-
tov pa skoraj za desetkrat.

Ali z drugimi besedami: Canalettovo plat-
no »Regata na Canalu Grande« so prodali
lani za 100.000 funtov sterlingov, leta 1953
pa je bilo kupljeno za komaj 12.000 funtov.
Rembrandtov »Bog v Egiptu«, ki je majhna
slika, so leta 1950 cenili na 10.000 funtov,
sedaj pa je vredno 7-ali 8-krat toliko. V zad-

njih dveh desetletjih je poskočila vrednost
slik iz italijanskega »seicenta« povprečno
za 11- do 12-krat.

Vlaganje kapitala v slike ni le razburli-
vo za ljubitelje umetnosti in vnete zbiral-
ce, ampak pomeni tudi dobro preračunano
investicijo z vsemi značilnostmi businessa.
Tržišče slik je dobro organizirano. Borz-
ni spekulanti so povezani z umetnostnimi
zgodovinarji, tu imajo različne strokovnja-
ke, ki ocenjujejo vrednost del, kaj je ori-
ginalnega, katera dela so kopije oziroma fal-
sifikati. Potrebni so tudi davkarji, predstavi-
niki državnih ustanov in galerij, zastopni-
ki kupecv in prodajalcev. V Londonu je več
hiš, kjer trgujejo s slikami in drugimi umet-
ninami, najbolj vplivna med njimi, ki ima
tudi največ prometa, pa je hiša Sotheby v
elitnem Bond Streetu.

Zdi se, da imajo vse velike galerije in
muzeji povsod enake težave z denarjem; tu
di kadar bi radi izpopolnili svoje zbirke,
se ne morejo kosati z drugimi kupci. Privat-
ni zbiralci in spekulanti z umetninami, zla-
sti ameriški, pa tudi nove galerije (Natio-
nal Gallery v Washingtonu je slavila komaj
30-letnico obstoja) so usodno dvignili cene
Strokovnjaki, ki se spoznajo na to vrsto tr-
govanja, pravijo, da različne davčne olaj-
šave, carine, sistemi taksi in podobno od-
ločno vplivajo na trgovanje z umetninami.
V zadnjih letih so razna dela starih moj-

strov, ki bi bila lahko v prodaji razstavljeni
v tri skupine. V prvi so slike za čez tisoč
dij, da imajo nesporno muzejsko vrednost in
ki so posebej značilne za slikarjev opus.
Njihova cena se giblje praviloma nad 25.000
funti sterlingi. Rembrandtovo »Aristotela«
so prodali za 321.000 funtov sterlingov (2 mi-
liardi 463 milijonov starih dinarjev), kar
je najvišja cena doslej. Pravijo, da je wash-
ingtonska galerija kupila od vojvode Li-
chtensteinskega Leonardov »Portrait Gi-
nerve de Bencie« za 5 milijonov dolarjev,
česar pa niso uradno potrdili. V drugi
skupini so dela manj znanih ustvarjalcev
ali pa manj pomembna dela velikih moj-
strov. Povprečna cena je od 5000 do 25.000
funtov. Slike posameznih sol manj pomemb-
nih mojstrov ter neznanih avtorjev pa so-
dijo v tretjo skupino.

Vrednost posameznim delom določajo
umetnostni zgodovinarji. Na ceno platna pa
vpliva ozadje nekega dela, poreklo ime
ustvarjalca in še marsikaj drugega.

Včasih gre tudi za čudaštvu zbiralcev, ki
se zapličejo v katero od del in ga hočejo
imeti za vsako ceno, kljub vsemu pa je naj-
bolj odločujoče mesto v seznamu kjer
so zbrana, vsa znana in manj znana umet-
niška dela.

Ljubitelji umetnosti naj hodijo na raz-
stave in v galerije, za poslovne ljudi pa so
slike eden izmed borznih artiklov. M. BALETIC

„V hrambi in uporabi“ posameznikov

111 umetniških slik

Uresničenje sklepa je napredovalo po
polju. Šele letos, ob njegovi tretji oblet-
nici, je bil popis tudi opravljen. In rezul-
tat? Statistika pove, da je v omenjenih
prostorih 1825 likovnih del, med njimi več
kot 1600 slik, grafik in akvarelov, drugo
pa so plastike. Med to množico likovnih
del je 91 takih, ki so zaščiteni kot kul-
turni spomeniki. In še drug podatek: posa-
mezniki imajo v hrambi in uporabi 111
umetniških slik, med njimi pa je 20 ta-
kih, ki so zaščiteni kot kulturni spome-
niki. Pojasnilo: po zakonu o varstvu kul-
turnih spomenikov in naravnih redkosti
(odločba zavoda za zaščito kulturnih spo-
menikov) so namreč zavarovana dela po-
membnejših upodabljajočih umetnikov 19
in 20. stoletja, predvsem Josipa Tomčina
Matevža Langusa, bratov Subincev, Azbeta,
Petkoviška, Kobilice, Groharja, Vesela, Ja-
kopića, Jame in Stierena.

Popis likovnih del v prostorih ljubljans-
kega mestnega sveta je opravila mestna

galerija; te slike so v njenem upravlja-
nju. Seveda pa je evidentiran šele del
našega kulturnega bogastva, saj za sedaj še
niso popisana likovna dela, ki so v prostori-
h CK ZKS, republiške konference SZDL
Slovenije, republiškega sveta ZSS in re-
publiške skupščine ter pri posameznikih.

Republiški sekretariat za prosveto in
kulturo ter sekretariat republiškega IS sta
že predlagala, kakšen naj bo nadaljnji po-
stopek prenosa teh slik v upravljanje na-
rodne in moderne galerije. Oba sta bila
za to, naj IS imenuje posebno komisijo,
sestavljeno iz strokovnjakov obeh galerij
(in seveda tudi strokovno najustreznejši)
za to opravilo. Komisija bo morala pri
popisu sproti strokovno ocenjevati in ka-
tegorizirati likovna dela na tista, ki so
galerijsko nezanemljiva — vendar ne glede
na to, ali so zaščiteni kot kulturni spome-
niki ali ne. Tista likovna dela, za katera
bo komisija menila, da sodijo glede na
nacionalni kulturni pomen v galerijsko
zbirke, bodo prešla v upravljanje ene iz
med osrednjih galerij. Druga dela naj bi
pustili sedanjim imetnikom.

Nekatera dela naj bi odtujili

Umetnine, ki sicer sodijo v galerijske
zbirke, pa so sedaj v prostorih republiških
organov in organizacij, naj bi v izjemnih
ostale tam še vnaprej, če je taka izrecna
želja. To naj bi veljalo tudi za posamez-
nike, ki so znani družbenopolitični delavci.
Seveda če je pri njih poskrbljeno za var-
nost teh del. Ko bo strokovna komisija
opravila delo, bo predlagala nadaljnji vzo-
ni red za dokončno ureditev vprašanja
posebni komisiji republiškega IS, ki bo
postavila piko na i.

O tem je pred nekaj dnevi razpravljal
tudi odbor IS za znanost, kulturo in pro-
sveto pod predsedstvom dr. Franceta Ho-

Iz prostovoljnih prispevkov

Nova kobaltova bomba

O načrtih onkološkega inštituta govori prof. dr. Božena Ravniharjeva

Med vzroki smrti se je rak v Sloveniji povzel na drugo mesto in je tik za boleznimi srca in ožilja. Vsako leto odkrijejo v naši republici okoli 3500 novih obolenj ali 210 na 100.000 prebivalcev. Zaradi raka umre okoli 2500 ljudi na leto ali 144 na 100.000 prebivalcev. Po tej utrnjeni statistiki je treba računati, da bo vsak peti novorojenček v svoji življenjski dobi obolzel za to nevarno boleznijo.

Približno polovico vseh primerov raka stih obolenj zdravijo na onkološkem inštitutu v Ljubljani, drugo polovico zajemajo druge klinike oziroma bolnišnice. Kako zelo je torej ob takih podatkih razumljiva pripraviljenost javnosti, da prispeva delež, ki naj pomore, da bi bila naša osrednja zdravstvena ustanova, ki se bojuje proti temu zlu moderne dobe, čimprej v novih prostorih, čim večje uspešna. Zbiranje denarja v raznih oblikah in v raznih akcijah z namenom, da bi obogatili sklad za izgradnjo novega onkološkega inštituta, ima pri nas že večletno tradicijo in med vsemi zbiralnimi akcijami se je prav na tem računu zbralo največ prostovoljnih prispevkov.

V treh letih je bilo do konca letošnjega trimesečja zbranih 6.632.000 N din prispevkov in zanimali smo se, kako bo uporabljen ta denar.

Prof. dr. Božena Ravniharjeva, predstojnica onkološkega inštituta v Ljubljani, je

v pogovoru nekoliko obširneje pojasnila namen akcije in načrte njihovega inštituta.

Za uspešno obrambo je treba poznati nevarnost

Prednost zbiranja prostovoljnih prispevkov ni samo v tem, da bomo čimprej lahko začeli z nujno novogradnjo, temveč je v raznih akcijah, v katerih sodeluje razen množice odraslih tudi šolska mladina, doseženo, da se ljudje vse bolj seznanjajo s to boleznijo. Vsa prizadevanja same zdravstvene službe, naj bi bila še tako velika in popolna, pri preventivnem boju proti raku in zgodnjem odkrivanju te bolezni namreč ne morejo zagotoviti tolikih uspehov, kot jih lahko prinese skupno sodelovanje s kar najširšim krogom prebivalstva. Nujno je, da so ljudje seznanjeni z okoliščinami, ki pogojujejo to bolezen in še zlasti, da so pozorni na najmanjše znake, da takoj brez odlašanja gredo k zdravniku. V kritični starostni dobi je smotrn vsakoleten temeljit pregled.

Razen obsežnega specializiranega dela so prav k temu veliko pripomogle zbiralne akcije, se več pa si sedaj obetamo od lige, ki jo ustanovljamo zato, da bi v boj proti tej bolezni pritegnili čim več ljudi.

Zaupanje v zdravljenje mora premagati strah pred boleznijo

Prof. dr. Božena Ravniharjeva nam pomeno zagotavlja: rak ni več povsem neozdravljiva bolezen. To morajo ljudje vedeti, to upanje jih mora ob najmanjšem sumu napotiti k zdravniku in v njih premagati bojazen. Statistike ozdravljenih primerov kažejo izboljšanje v zadnjih letih. Ozdravljeno je že gibljejo med 30 in 40 odstotki. Ti uspehi pa so delno odvisni od tega, na katerem organu se bolezen pojavi, in predvsem, kako zgodaj se je zdravljenje začelo.

Onkološki inštitut je tista ustanova, ki ima najboljše možnosti — ker je specializirana ustanova — da najbolj uspešno in sleded najsoodobnejšim metodam kombinira oblike zdravljenja od operativne, kirurških posegov do zdravljenja z zdravili in obsevanjem.

Posamezni oddelki bolnišnice tako teamsko in vsestransko zdravljenje veliko teže zagotovijo bolniku, in čeprav je razumljivo in nujno v sedanjih razmerah, da oskrbujejo tudi rakaste bolnike, bo v perspektivi treba zagotoviti, da bo kirurškemu posegu sledilo zdravljenje tudi po vseh drugih metodah, ker vsa dognanja kažejo, da prav taka kombinacija prinaša največji uspeh.

Naloga inštituta pa je, da s svojim znanstveno raziskovalnim delom te metode čim bolj izpopolnjuje, sledi dosežkom v svetu, dodaja svoje izkušnje in vodi pedagoško delo.

Signal naj bo v ambulanci

Ker vemo, da se ljudje najbolj množično zatekajo ob različnih bolezenskih težavah v splošne ambulante, se onkološki inštitut trudi, da bi usmeril prav zdravniške splošne prakse, da bi bili pri vsakodnevem delu čim bolj usmerjeni tudi na stalno pričujočo nevarnost raka. Velikokrat se je že zgodilo, da je bolnik prišel k zdravniku zaradi kakšne malenkosti, zdravnik pa je, svest si nevarnosti, pravčasno napotil bolnika k nadaljnim preiskavam — in rak je bil brez zamude pravčasno ugotovljen.

Aparatura na lokaciji novega inštituta

Na vprašanje, kakšne možnosti za zdravljenje ima sedaj onkološki inštitut, je prof. dr. Božena Ravniharjeva pojasnila, da so si dokaj pomagali z zasilnimi prostori nekdanje gluhonemnice, dodeljenimi onkološkemu inštitutu. Največje težave pa imajo zaradi tega, ker so nekatere najzastarejše aparature za globinsko obsevanje že delno zastarele in predvsem ne utegujejo z njimi obsejati toliko bolnikov, kot bi bilo treba. Zatorej so se na inštitutu odločili, da bodo z denarjem, ki je že zbran v skladu za gradnjo novega onkološkega inštituta in ki ga nameravajo v kratkem se zbrati z akcijami med šolsko mladino, najprej kupili sicer zelo drago, a sedobno kobaltovo aparaturu za globinsko obsevanje.

Seveda so prav taki tehnični pripomočki jedro vsega dela v inštitutu, kakršen je onkološki, sproža pa se vprašanje, kje namestiti aparat. Zagotoviti je namreč treba vsa varnostni prečiščevalni, zato mora biti aparat v posebej zavarovanih prostorih. Ob nekdanji šempetrski vojašnici, kjer je sedaj onkološki inštitut, ni prostora ne perspektive, odločili so, da bodo šli z aparaturu že na novo lokacijo bodočega novega onkološkega inštituta. Ta je določena na drugi strani Ljubljane, blizu Cukrarne. Nakup te aparature za zbrani denar in začetek gradnje funkcionalnih prostorov, kjer bo ta naprava, predstavlja torej že začetek gradnje novega onkološkega inštituta.

Vprašali smo, kakšne težave bodo v vmesnem obdobju, ko bo inštitut deloval na dveh oziroma treh kotelih. Domala nič večje kakor so sedaj, je odgovorila prof. dr. Ravniharjeva. Na prevoze so namreč prisiljeni sedaj že ves čas, kajti aparature imajo sedaj v šempetrski vojašnici in sem vozijo tudi bolnike iz nekdanje gluhonemnice, pomagajo pa si tudi z betatronsko napravo v inštitutu »Jozef Stefan« in zato morajo tudi tja voziti bolnike. Prav to jim je tudi olajšalo odločitev, da so se v postopni izgradnji inštituta odločili za montiranje nove aparature na novi lokaciji. Vmesno dobo bo pač treba z nekaj težavami prebrskati, vendar pa je v začetkom gradnje odprta vsaj perspektiva za prihodnost. **MARIJA NAMORS**

Za zdrav konec tedna

Če kdo med potjo zboli

Ko smo govorili o zdravljenju in o vsem drugem, na kar naj bi mislili, preden se podamo na pot, smo že omenili nekaj najrazličnejših znamenj, ki nas opozarjajo, da nekaj ni v redu. Preglejmo jih še enkrat.

Prvi tak naznanevalec sta glavobol in nasploh slabo počutje. Ker naše telo žal ne more na vsak določen vzrok reagirati s posebnim, zanj značilnim odgovorom, sta tudi glavobol in slabo počutje enaka posledica najrazličnejših vzrokov. Omenimo naj le prepih na vožnji, preveč sončenja, napako v prehrani ali nered v odvajanju, pa še prehlad — po drugi strani pa smakcae po prijetnem a preveč zalitem večeru in še in še, saj bi lahko naštevali vrsto takih vzrokov.

Zato nas začetne težave ne smejo spraviti s tira. Če bolečine in težave ne prenehajo kljub nekajurnemu počitku, po možnosti v hladnem in zasenčenem prostoru, posezimo po preprostom sredstvu: tableti aminopirina, andola ali po kakem blažjem kombiniranem prašku. Ni pa prav, da za vsako malenkost pozujemo kar po več tablet. Kako bo šele, če bomo morali prenašati res hude bolečine? Za večina ravna tako in pretirava pri jemanju zdravil. Če ne verjamete, vprašajte v prvi lekarni, koliko »praškov« prodajo v enem samem dnevu!

Ponavadi se vprašamo, če kdo potoli, da se ne pútro, koliko ima vročina. To mesto pa je lahko zelo različno od človeka do človeka, prav tako pri otrocih različne starosti. Mlajši kot so, prej dobe hujšo vročino, ki pa se že čez nekaj ur zniža, ne da bi bilo potrebno kako poseb-

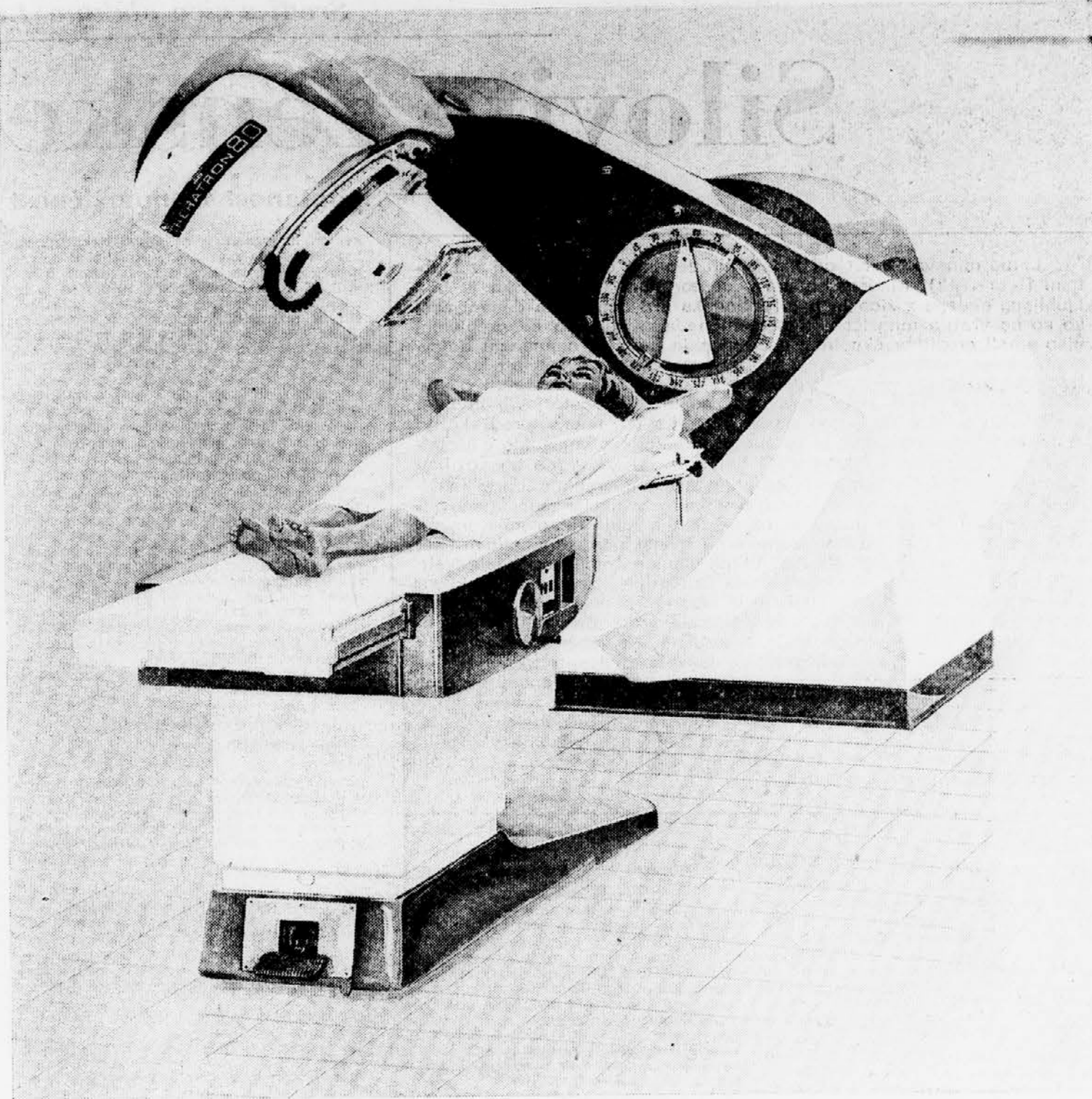
no zdravljenje. Je pa res vročina opozorila, da se v vašem telesu nekaj dogaja in da so se naše obrambne sile z vsemi močmi vrgle na nezadovoljne goste, ki grozijo našemu zdravju. Tuđi tu je najbolje, da ne koliko počakamo in opazujemo, kaj bo z bolnikom. Prehudo vročino bo ublažila tableta aminopirina ali andola. Če ne bo bolje vsaj čez nekaj ur, pa zadeva postaja resnejša.

Ko ugotovimo, da ima nekdo vročino, iščemo še druga bolezenska znamenja. Sem sodi najprej pregled ustne votline in grla. Če je sluznica pordečela in otekla, potem ne bo daleč angina ali kako drugo prehladno obolenje. Tuđi moker nos in solze — se očí so znaniči tel, ali pa še pogostejše, otroških nalezijljivih bolezi.

Naš vpregled še ni končan. Zlasti če so otroci, pregledamo skrbno vso kožo, še posebej natančno na upogibnih straneh sklepov in tam, kjer telo ni porjavelo. Ne izpustimo tuđi obraza in vratu. Kaj lahko opazimo?

Mnoge otroške bolezi se začnejo z znamenji prehlada, čez kak dan pa se pokaže izpuščaj, ki je značilen. Tako na primer ospice prekrijejo z izpuščaji vse telo pa tudi obraz; izpuščaj pri noricah preide v mehurček, napolnjen s bistro, kasneje motno tekočino, izpuščaj pri škrlatnici pa navadno ne pokrije obraza. Ni naša naloga, da sami postavljamo »diagnozo«, laže pa bomo pravilno opozorili in obvestili zdravnik, če na vse to pomislimo, še preden ga pokličemo k malemu bolniku.

Bele in obložen jezik je slabo spricavala za prebavila in opozarja na napako ali prekršje v prehrani. Bruhanje in driska pa sta pogostna spremljevalca in značilna



ENA IZMED NAJBOLJ SODOBNIH OBSEVALNIH NAPRAV Ljubljanski onkološki inštitut jo bo dobil s pomočjo zbranih prostovoljnih prispevkov

Okrogla miza sovjetske „Nedelje“

Vesoljski zidarji

Statični računi ne bodo potrebni

Ali je že mogoče graditi v vesolju? Avtomatična združitev sovjetskih satelitov »Kosmos 212 in 213« velja za lep dosežek pri raziskavah in poskusih, katerih cilj je graditev postaj na krožnem tiru in vesoljskih laboratorijev. Gradili bi tako, da bi sestavljali elemente, ki bi jih rakete posamič spravljale v določeno višino. O razvoju vesoljskega gradbeništva so razpravljali za okroglo mizo, ki jo je sklical sovjetski tehnik »Nedelja«, sodelovali pa so priznani strokovnjaki za vesoljsko fiziko in aerodinamiko.

— V delu je vrsta načrtov za vesoljske postaje. Kateri izmed njih so najlaže izvedljivi?

— Vesoljske ladje si v glavnem predstavljamo kot ogromne strele z motorji, kot nekašne leteče torpede, je dejal vesoljski tehnik Pokrovski. — Vretenaste vrvi konstrukcije pa so potrebne samo za prvi del vesoljske poti, ker laže prodro

skozi goste plasti ozračja s hitrostjo, ki nekakrat presega hitrost topovskega izstrelka. Pri graditvi zunanega vesoljskega ozračja, tam, kjer ni več trenja, pa aerodinamična oblika ne prihaja v poštev. Vesoljska ladja (ali hiša), sestavljena iz delov tam zgoraj, bo lahko imela povsem drugačno obliko. Mislim, da bo najpriljudnejše graditi ovalno vesoljsko postajo. Ni izključeno, da se bodo stalne postaje, ki bodo dolgo krožile nad Zemljo, lahko tudi združevale, tako da bo nastal nekakšen kolobar. Nadaljnja pomembna značilnost graditve v vesolju: ker ni težnosti, niso potrebni statični računi, torej je mogoče uporabiti zelo lahek material. Na zemeljskem površju na primer ne morete graditi stolpa, višjega od 5.000 m, ali pa mostu z več kot kilometer dolgim oblakom; težnost tega ne dovoljuje. Četudi bi odkrili materiale, trdnjše od vseh doslej znanih, bi bile razsežnosti takih gradenj še vedno omejene. V vesolju teh omejitev ni, graditi je mogoče praktično neomejene, tudi več sto kilometrov široke konstrukcije.

— Kakšni materiali prihajajo v poštev?

— Seveda zelo lahki materiali, je odgovoril Pokrovski. — Vzemimo primer! V vesolju bi izdelali razmeroma majhno postajo, ki bi se odprla v določeni višini. V njej bi bil tank in močno stisnjen sintetični kolobar, ki bi vseboval nekaj plina. V vesoljski praznini bi se bil širil, zaradi tega bi se raztezal tudi sintetični kolobar, ki bi nazadnje dobil podobo velikanske zračnice za kolo. Vzdržal manjšega oboda bi imel kolobar kovinsko prevleko, to bi bili temelji oziroma tla vesoljske hiše. Potem bi z raketami poslali tja gor instrumente, ki bi jih spravili v kolobar. Nenavadna vesoljska stavba bi dobila motorje majhne moči, ki bi jo v višini kakih 40.000 km tako usmerili, da bi se vrтела hkrati z Zemljo in bi torej potrebovala za en krog 24 ur. Lahko bi jo spritali na določen poldnevnik, na primer na moskovskega ali na tistega, ki gre skozi Pulkovo. V svetlobi sončnih žarkov bi bila v zemeljski noči svetlejša kot Luna.

— Kakšno korist bi imeli od tega? — Sam membranastim, rahlo upognjenim kolobarjem, ki bi bil hkrati neke vrste zrcalo, bi lahko zbirali sončne žarke, ki bi jih spreminjali v kakršno koli energijo, se pravi, da bi dobili energetski vir, povsem drugačen od dosedanjih. To vesoljsko konstrukcijo bi lahko uporabili tudi za radijske zveze. Ni več daleč čas,

ko se bodo v vesolju pojavile velike postaje na krožnem tiru okoli Zemlje, pravtako vesoljski otoki z dolgo življenjsko dobo. Takšne postaje je mogoče graditi na kraju samem. Ker bo težavno spraviti z zemeljskega površja na krožni tir velikanse množine potrebnega materiala, bodo morda iskali primerno gradivo kar v vesolju, na asteroidih v prostoru med Marsom in Jupitrom.

Predstavo o ustroju asteroidov si lahko ustvarimo z analizo meteoritov, ki padajo na zemeljsko površje in ki so pravzaprav drobci teh nebesnih teles. Znano je, da vsebujejo meteoriti tudi železo. Po navadi prevladuje kamen, so pa v njih tudi druge vrstne, kakršne poznamo na Zemlji, čeprav v drugačnih količinah razmerja. Lahko trdimo, je dejal geolog Javnel, da imajo bližnji planeti našega sončca v glavnem enako sestavo. Seveda ne moremo pričakovati, da bomo našli razne materiale že v uporabi obliki, potrebne bodo predelovalnice rud. Ker meteoriti iz čistega železa ne prihajajo v poštev kot gradivo, bo treba na kraju samem proizvajati posebne litine.

— To se slisi kot domišljajska igra. Ali pa je zamisel tudi izvedljiva?

— Tak sistem je ugodnejši kot delo v kakršnem koli rudniku pod zemeljskim površjem, je pojasnil Javnel. — V toplinski in livarni bi uporabljali sončno energijo, ki je tam gori ne manjka, težko pa bo na asteroidih odkriti in pridobivali rude.

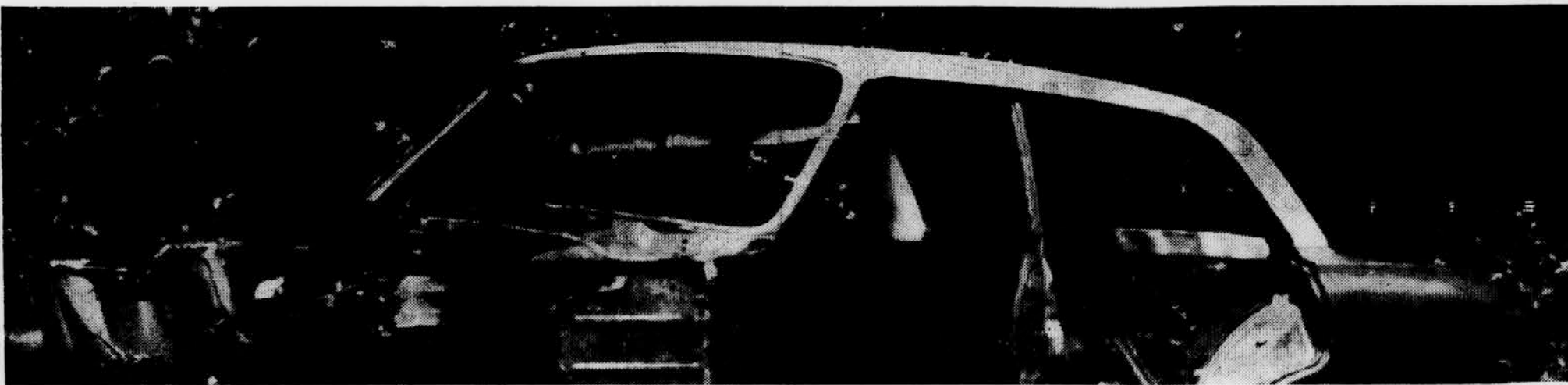
— Asteroidi dvirajo skozi vesolje z velikansko hitrostjo. Kako jih bodo prestregli, uječi?

— Mnenja o hitrosti asteroidov so močno pretirana, je rekel Javnel. — Nekaj let mine, preden obkrožijo Sonce. Njihova pot okoli Sonca se v bistvu le malo razločuje od hitrosti našega planeta. Prevladuje načelno mnenje, da izstrelki lahko prista- nec na asteroidu. Seve je potrebna izredna točnost, zakaj navsezadnje gre za dokaj majhno nebesno telo. Poznamo asteroide, katerih premer je okoli 800 km.

— Kdo bo vesoljski zidar, človek ali avtomat, robot?

— Ko bo montaža opravljena in bodo razmere na vesoljski postaji podobne zemeljskim, je dejal Bolotnikov, bo mogoče uporabiti avtomatične naprave. Kaj malo verjetno pa je, da bi mogli roboti opraviti začetna dela. Tu se bo obnesel samo človek, čeprav se bo izpostavljal določenim nevarnostim. Na zemeljskem površju na primer vsako ve, kako je treba ravnati s težkimi predmeti, v vesolju pa je vse drugače. Če bi kozmonavt skušal z rokami zadržati bližajoča se težka predmeta, bi ga zmečkalo. Ker ne bo imel ničesar, na kar bi se lahko oprl, bo delo presve težavno. Dokaj zapleteno nalogo ima vesoljski človek, ki mora na zunanji steni vesoljske ladje pritrditi vijak. Ker ni nikakršne opore, so potrebne povsem nove delovne navode. Oskrba vesoljske ladje s tekočim gorivom ni lahka reč. Tekočina ne bo sama od sebe tekla od zgoraj navzdol, potreben bo poseben pritisk, ki jo bo ustrezno usmeril. Skratka, poklic vesoljskega zidarja se bo močno razločeval od podobnih del na zemeljskem površju.

Kardiolog Hellerstein s clevelandške univerze je ugotovil, da je pri infarktinih bolnikih, ki se med okrevanjem ukvarjajo s športom, manjša nevarnost ponovnega infarkta kakor pri tistih, ki skrbno pazi-



LE EDEN IZMED MINOGIH

Poznavalci trde, da je od tistih vozil, ki so bila kupljena... licitacijah carinarne, najpogosteje ostalo samo nekaj pločevine. To smo videli na Planini, toda kje so druga vozila in koliko jih je? (Foto: Janez Sever)

Za prvim veseljem že prve solze

Drago plačana naivnost

Zgodba o mnogih avtomobilih, ki so privozili čez mejo

Prihajali so kot božiček - zvečer. Poznavanci so skleпали vsepovod, kot na semanji dan, tudi v roke so si udarjali. Pri tem so vsi smehljali: ponudnik, ker je dobro prodal, kupci pa zato, ker so bili prepričani, da je ta avtomobil za vekomaj okras njihove hiše. Sicer pa poldrugi milijon dinarjev za takega železnega konjčka, ki je komaj zapustil hlevček, razen tega pa ima skoraj sto konjev, ne, ne, to ni veliko...

Jugoslavija - avtomobilski eldorado

Imeti avtomobil, pomeni za nekatere več kot samo potrebo. Zategadelj so pripravljali tudi na sumljive transakcije s še bolj sumljivimi ljudmi. Zadnji primer, ki ga varnostni organi in cariniki odkrivajo na celjskem območju, je sicer še nekoliko mlače, vendar se že lepo vidi, kaj se segaja po vsej državi. To pa kaže, da je trgovina z uvoženimi avtomobili donosnejša kot prodaja fičkov pod lipco...

To je ugotovil tudi Meho Bajič, ki je pred šestnajstimi leti zaradi nekega kaznivca dejanja v Sarajevu pustil ženo z otroki in s prvimi vlakom odstopoval v Zvezno republiko Nemčijo. Fizično delo ga ni preveč navduševalo, zato mu je dobrodošlo poznanstvo z Nemiko, ki je imela kapital. Za začetek ga je bilo več kot preveč, v nekaj letih je imel Meho v Wattenscheidu blizu Esna še dveje benzinskih črpalik, dvoje avtomobilskih delavnic in podjetje za nakup ter prodajo vseh vrst avtomobilov - avtomobilsko pokopališče. V tem delu Nemčije dela veliko naših ljudi, ki so prav iz Bajičeve delavnice in z njegovega avtomobilskega pokopališča vozili domov avtomobile.

»Odklop o uvozu avtomobilov s pomočjo potrdila o deviznem računu je ta poslovnanja še pospešil. Ta odklop, kot v vsaki zakonodaji vsebuje pomanjkljivosti,« pravi ANTON LAH, upravnik carinarnice v Celju, »ker lahko obdar z istim denarjem uvozi več avtomobilov. Če namreč vozilo pri nas prodajo, denar pretopi in kupi novo, ga zopet prodajo... V sedanjem primeru pa so nekateri lastniki deviznih računov ta potrdila, seveda proti plačilu, tudi posojali.« Tako je v nekaj mesecih prispelo na naše meje na desetine avtomobilov. Velika večina teh uvoznikov je vozila priglasiła carini in izpolnila vse carinske zahteve. Toda Bajičevi sodelavci so pri tem ugotovili, da naši obmejni organi osebnih avtomobilov, s katerimi se pripeljejo tuji, nimajo za blago, ki bi prislo pod udar carinske kontrole. Zategadelj so način poslovanja nekoliko spremenili.

Göpel je vzbujal zaupanje

»V bližini Splita se je v prvem avtomobil zaletel nemški državljani. Pri tem sem hudo poskodoval,« pripoveduje Slavko Rožanc, mizar s Partizanske ceste v Celju. »V bolnišnico so me vozili na pregled z rešilnim avtomobilom. Eden izmed voznikov je bil tudi Ivan Golež, doma iz Štor 139. Med pogovori sem mu povedal, da bom moral kupiti tudi nov avtomobil. Nekega večera se je pri meni oglašil starejši moškar in povedal, da je Horst Göpel. S sabo je imel listek, češ, da ga pošilja Golež, in mi ponudil v prodajo avtomobil. Nekoliko sem bil presenečen, kajti denarja nisem imel, nemška zavarovalnica pa mojega primera še tudi ni rešila. Takoj se je ponudil, da mi bo pomagal. Kar iz mojega stanovanja je telefoniral v Frankfurt. Ker ni mogel takoj urediti, me je povabil s sabo v Nemčijo. Nekoliko sem se bal, zato sem ženi povedal naslov in ji naročil, naj me začne iskati, če se v določenem času ne bom oglašil. Saj veste, tam je mnogo raznih tipov, jaz pa bi moral dobiti nekaj tisoč mark. Toda med vožnjo in po prihodu k njemu, H. Göpel ima v Bochumu bliž Esna, v gostilno, sem uvidel, da mu lahko zaupam. Šele tam sem ugotovil, da je Göpel posrednik pri Bajiču. Göpel je namreč vozil avtomobile v Jugoslavijo. Ko sem dobil izplačano akontacijo 8.000 mark, sem del vozil na devizni račun, za 3.000 mark pa sem kupil od Göpla Opel rekord - caravan, ki ga je imel, kot sem pozneje ugotovil, shranjenega z drugimi vozili ob naši meji na avstrijski strani. Prijatelj mi je posodil še devizni račun, pa sem kupil še Ford taunus - caravan, ki ga je pripeljal v Jugoslavijo Göpel. Toda za ta avtomobil mi je Göpel odnesel dokumente nazaj v Nemčijo, češ, da mora avtomobil tam odjaviti. To je bilo novembra lani. Letos januarja pa se je Göpel znova pojavil pri meni. Tokrat me je prosil, naj mu pomagam prodati avtomobil. Ki ga je pripeljal za nekega frizerja s Skalne kleti, pa ga ta noče kupiti. Ker ni je vse doslej pomagal, sem se čutil dolžnega, da mu nekako vrnem. Spomnil sem se svojega mojstra v Preboldu. Odpovala sva k njemu. Toda Kočvar mi je rekel, da z Nemci noče imeti nobenega opravka, razen tega pa ima že avto. Njegova hčerka Marta pa se je zanj navdušila.«

»Osem let, kar sem v službi, sem shranjevala denar, da bi si kupila avtomobil, ki bi bil samo moj.« nam je povedala Marta Kočvar iz Prebolda 61. »Oče ne mara Nemcev, vendar je Rožanc takoj vskočil in rekel, naj v tem primeru naredimo pogodbo s njim. Oče je privolil. Tako sem za pol-

drugi milijon starih dinarjev kupila Ford 17 m. Nekoliko se je zopet zapletlo, ker ni nam deviznega računa. Znova je Rožanc zagotovil, da ga ima on, da bosta z Göplom vse uredila že v nekaj dneh. Avtomobil je ostal pri nas.«

Potrpljenje ni zmeraj dobro

In potem se je začelo. Rožanc trdi, da ni vedel za celotno poslovanje Bajičevih posrednikov. H. Göpel je medtem že prodal na isti način, le ob posredovanju Ivana Goleža, aduti super 90 Martinu Berku iz Rogaske Slatine 139. Tudi tega za poldrugi milijon starih dinarjev. Pri tem je zanimivo, kako je kupce nizka cena teh novih avtomobilov usvajala. »Prišel je kot božiček. Na večer. Pripeljal ga je Brečko, tisti, ki prodaja zelenjavo, on je namreč vedel, da z možem kupuje avtomobil,« nam je povedala Rozika Berk. »Z njim je bil tudi tisti Golež, ko bi ga nikoli ne videla...«

Utrla si je debele solze in nam povedala vso zgodbo. Mož je dobil za doto nekaj zemlje, vinograd in kajžo. Vse skupaj je prodal, želel je kupiti tovornjak. Mož je namreč voznik pri komunalnem podjetju v Rogaski Slatini. Vendar nista upala tvegati, zato sta kupila avtomobil, ki je bil karamboliran in popravljen, vendar ni bil varjen, zato sta ga prodala. Zelela sta kupiti nov avtomobil.

»Avtomobili so imeli pri Jezovšču, v Meštinju. Mož je bil v začetku do Nemca ne zaupljiv, vendar je Golež zadrževal, da ga pozna in da se konice koncev lahko zanesva nanj. Ponudil nama je tudi svoj devizni račun. Odsli so v Meštino, kjer se je mož navdušil. Avtomobil je bil nov, lep. Toda ko so avtomobil pripeljali k nam, je Nemec pokazal z njega registrsko številko in vzel dokumente. To nama je znova vilo strah. Pa naju je Golež potolažil, češ, da morajo storiti, da bi v Nemčiji avtomobil odjavili in vso zadevo uredili z našo carino. Povedali so nama, da je vsa stvar le vprašanje nekaj dni. Toda ti dnevi so se razvlekli v tedne. Mož je šel v Celje h Goležu, pa ga je zopet potolažil. Ko ga je drugič poiskal, ga je trdo prijel, prav sprila sta se. Potem sva Goležu povedala, da bova zadevo prijavila ali nama pa naj vrne denar. Pisala sva v Nemčijo, toda pisma so se vrčala. Šele pozneje nama je Golež povedal, da naslov ni bil točen. Takrat sva že vedela, da je nekaj narobe.«

Zakaj enojno, če je lahko dvojno plačilo

Kaže, da Horst Göpel ni bil kdove kaj zadovoljen sprico dejstva, da se denar steka Bajiču in Hansu Georgu Fabru, ki je doma prav tako iz Bochuma in ki bi naj v trgovino vložil nekaj deset tisoč mark, njemu pa so ostajale drobtine. Nekaj dejstev daje slutiti, da je Göpel delal tudi na svojo roko, saj je bilo skladišče avtomobilov ob avstrijski meji njegovo. Razen tega je baje, po izjavi Bajiča, svojevolno odnasa listine in ključne od avtomobilov za to, da je v Nemčiji vse te avtomobile priglasił, da so jih ukradli v Jugoslaviji. Tisti, ki poznajo poslovanje nemških zavarovalnic vedo, da te, če nočeš komplikacij, zahtevajo listine in originalne ključne ter potlej izplačajo odškodnino. Nekateri trdijo, da je bilo nekaj teh avtomobilov v Nemčiji ukradenih. Toda preden so med milijoni nemških avtomobilov lahko tatvino začeli raziskovati, je bil avtomobil že na avstrijski strani ob jugoslovanski meji priglasił je H. Göpel imel za eno vozilo dvojni izkupiček.

»Vso to klapo« poznam še iz časov, ko sem v Nemčiji delal pri Bajiču,« pravi Ivan Golež. »Vse njihovo poslovanje je bilo na trilih nogah, saj niso svojih delavcev nikoli v redu izplačevali. Göpel je bil samo prevoznik v Jugoslavijo. Prav tako tudi njegov sin in Lotar Baronovski, ki je poročen s hčerko Bajičeve druge žene. Ta Lotar bi skoraj Bajiča spravil na kant že takrat, ko je bežal pred nemško vojsčino in je živel na račun nekega podpisanege čeka v Avstriji. Prihajali so k meni, ker so me poznali. Zraven tega mi je Göpel še dolžan, saj je prodal v Nemčiji moj avtomobil, ki sem ga kupil od nekega ameriškega vojaka. V zameno naj bi mi izročil denar za prodano volkswagen, ki so ga peljali v Kragujevac Džuru Ristiću, vendar so ga pri Slavovskem brodu razbili. Ni res, da bi bil jaz posrednik za celjsko območje. Tu so še Rožanc in Klemenčič s Hudinje, pri katerem je imel Göpel spravljene avtomobile in kjer je tudi nekaj časa bival.«

»Nekaj kupcev trdi, da so kupili avtomobile šele na vaša zagotovila.«

»Sodeloval sem pri prodaji audija, ki bi ga moral kupiti gostilničar v Zgornjih Poljanah, pa si je premislil. Prodala sva ga Berku, toda pogodbo je sklenil z Göplom. Bil sem tudi pri prodaji Opel kadetta, ki ga je pripeljal Göpel za tapetarja v Zadobrovo. Jože Hojnik, doma iz Zadobrove pri Celju, je namreč dal na račun za tovornjak poldrugi milijon. Göpel je Hojniku pustil za kavejto ford 17m. Toda zastavljeno vozilo sta Göpel in Rožanc odpeljala, pustila pa starejši. Z Göplom sem potoval tudi v Skopje. Prvič naj bi prodali avtomobil Ramadana Jemuziranu, direktorju podjetja Potok Saraj, drugič pa sem vozil mercedesa, ki ga je pripeljal Faber. On se je peljal z rekordom. Najprej sva potovala v Novi Sad, kjer je imel poslovne stike s predstavništvom celjskega podjetja Posrednik, tu sva dobila tudi bencin in se ustavila v Skopju pri Posredniku. Toda Fabra so po vrnitvi v Celje zaprli in kaznovali. Mercedes je moral vrniti v Nemčijo.«

Grdo pa sem se prevaral, ko sem za Göpla na mariborski carinarnici licitiral avtomobil. Za to sem dobil 150 tisoč starih dinarjev. Denar sem si sposodil od Slavka Bombača iz Dobrege polja pri Planini, kjer je tudi kupljen avtomobil. Göpel je namreč oznake in potrdilo odnesel in na to potrdilo uvozil drug avtomobil, ki sva ga prodala Petru Hriberniku iz Mariborske ceste 18 v Celju. Dobil sva dva milijona. Smešno se mi zdi, da carinarnica ni mogla ugotoviti, zakaj kupujejo ljudje tiste razbite avtomobile. Samo Göpel jih je tako kupil; kot nemški državljani jih ni mogel, licitirali so naši, kakšnih 30 avtomobilov. Tretjina od teh je ostala na celjskem območju, druge pa so prodali in registrirali v Ljubljani. Za druge licitacije vem, da je večina avtomobilov prodana na jug...«

Vsaka palica ima dva konce

Vsa ta nepočestna obrtje je lahko živela, dokler je, in sicer zaradi sorazmerno ohlapnih določil in ob praksi naših ljudi na meji ter ob registraciji vozil. Naštem lastnikom vozil je enkrat na leto vroč; takrat, ko vozila registrirajo. Toda uslužbenci se na registraciji zadovoljijo s tem, da podatke navaja lastnik, teh pa nihče ne preverja niti jih ne istovetis s podatki na avtomobilu. Izkušeno oko bi kmalu ugotovilo, da so bile izvedene nekatere obnove.

Kako boš dobro fotografiral (1)

Dobra fotografija je cilj resnega fotografa. V priročnikih je redko najti navodil, kako to dosežemo. Zato bomo v nekaj nadaljevalnih fotomaterijem posredovali nekaj napotkov, nasvetov, ki bodo prav gotovo v pomoč vsem tistim, ki želijo doseči hitrejši in boljši uspeh. Podlaga za dobro fotografsko ustvarjanje je solidno obvladanje fotografske tehnike, predvsem pa pravilna osvetlitev in spretna uporaba dodatnega pribora - stojala, različnih objektivov, filtrov itd. Motivni začetnika so si zvečini podobni pri vseh milijonih fotomaterijev.

Dobri posnetki pa niso samo rutinska dokumentacija, temveč imajo v sebi nekaj več. Z njimi izražamo ustvarjalnost, študij motiva in osebni oblikovni izraz. Izrazne možnosti so v fotografiji zelo prete, kadar je motiv dinamičen in kadar je statičen, nikdar ne bo odveč, če upoštevamo naslednja temeljna načela in možnosti za nastanek dobre fotografije:



STATIČNI OBJEKT

ima karakter mirovanja, zato je do volj časa, da mu posvetimo več pozornosti za podajanje njegove strukture, karakterja, svetlobe, ozadja in kompozicije. Statični objekti so tihožitja, pokrajine, planine, morske panorame, zgradbe, stroji, portreti, skupine, modni modeli, reprodukcije. Osvetlitev: 1/125 sekunde, zaslonka 8, film 17 DIN. Položaj kamere pokončen, iz vseh vidikov, preden se odločimo sprožiti zaklop. V obeh prime-

rih, kadar je motiv dinamičen in kadar je statičen, nikdar ne bo odveč, če upoštevamo naslednja temeljna načela in možnosti za nastanek dobre fotografije:

1. Do motiva moramo imeti poseben odnos ali zanimanje. Do svoje okolice, prete, kadar je motiv dinamičen in kadar je statičen, nikdar ne bo odveč, če upoštevamo naslednja temeljna načela in možnosti za nastanek dobre fotografije:

Vsakdo, ki ima razvit čut za lepoto, si bo z malo truda tudi privzgojil sposobnost kritičnega opazovanja svoje okolice, potem pa je opazovano potrebno le še oblikovno opredeliti. Mnogi predmeti ali pa pokrajine in dogodki so oblikovno lahko nenavadni. Nekdo tega sploh ne bo opazil, tisti pa, ki ima vzgojen čut za oblikovno gledanje, bo brez navel zanimiv motiv, ki bo zbudil pozornost. Človek brez fantazije ne bo nikoli dober ustvarjalec. Tudi fantazija je treba vzgajati! Vzgojati jo lahko tako, da počake vse mogoče načine, kako kak motiv ujeti v iskalo kamere, da bo fotograf zanimivo upodobiljen. Vadi to tudi takrat, kadar nimaš kamere v roki! Vsak, ki želi dobro fotografsko ustvarjati, naj opazuje tudi dela priznanih strojev in v njih počake navdih za svoje nove ideje in realizacije, ki naj vodijo k originalnemu osebnemu stilu. Včasih bo zadostovala še spretna uporaba teleobjektiva, nenavaden zorni kot, posnetek iz bližine, uporaba nenavadne svetlobe, grafični poudarek motiva in še nešteto različnih načinov obdelave v temnici.

Nekaterim uspehim posnetkom botruje tudi naključje, toda ne bi jih videli, če nekdaj s kamero v roki ne bi bil pripravljen in hiter ter v pravem trenutku dogodka pritisnil na sprožilno. Vsak dogodek ima svoj razvoj in mnogokrat tudi nenavaden preobrat. Kdor je sposoben, da mu kritično sledi ali pa celo zana že v naprej predvideti tipičen, naključen ali dramatičen preobrat, mu ne bo težavno izbrati pravega trenutka za fotografsko dokumentiranje.



DINAMIČNI OBJEKT

Njegova značilnost je stalno premikanje, zato mora fotograf pri snemanju uporabiti svojo pozornost in pripravljenost, da bo v objektiv ujel prvi trenutek. Nevarno bi bilo približati se motoristom, zato uporabljamo teleobjektiv. Osvetlitev 1/500 sekunde, zaslonka 5,6, film 20 DIN. Položaj kamere počezen, ker ima motiv razsežnost po širini. Dinamični objekti so otroci pri igri, promet, športni dogodki, živali, plesi, scene v cirkusu, razburkan morje, slap.

nimo in popravimo s primerno laboratorijsko obdelavo. Temeljni karakter smo posnetku določili že pri samem snemanju, ko smo motiv ujeti na nekem področju iskala v pokončni ali po čezni legi kamere. O tem je odločal naš estetski čut oziroma naš smisel za primerno kompozicijo. Ker o fotografski kompoziciji zelo malo pišemo, bom v nekaj nadaljevalnih posredoval svoje izkušnje, ki naj bodo v pomoč tistim, ki želijo dobro fotografijo. Poskusite ustvarjati nasvete, ki pa niso nikaka pravila. Zakaj resnična ustvarjalnost je brez šablona. Prepričan sem, da boste kmalu opazili, da je vaša fotografija postala veliko boljša!

Pogovori s pisatelji sveta

Upton Sinclair

„Poskušal sem prispevati, da bi bilo konec revščine na svetu“

— Ali nam lahko poveste, kaj je najmočneje vplivalo na vaše pisanje? To vprašanje se nam zdi še zlasti zanimivo, saj sodite med najbolj izrazite predstavnike ameriškega socialnega romana. Sinclair se nam je oglašil iz Monrovia v Kaliforniji. V pismu nam je svetoval:

— Najbolj natančne podatke o meni boste našli v knjigi moje žene »Južna lepota«. (Biografijo o Uptonu Sinclairu je napisala njegova žena, ki mu pomaga pri delu že od 1913. leta).

Sinclair: — V začetku tega stoletja sem privikrat zvedel za moderni socializem. Na šolah ga niso nikoli omenili. Urednik »Književne revije Leonard Abbot mi je dal knjigo »Wiltshire Magazine« in zdela se mi je, da je v temo menadoma posijalo sonce. Moja mlado dušo je burkalo zlo tega sveta, revščina sredi neizmernega bogastva, kriminal, ki je bil neorganiziran, izjemen, in brezkončen, ter cilnsna vrsta zločina, ki se imenuje vojna: vse to je imelo svoje mesto

Z vsemi tistimi romani pa sem skušal prispevati k temu, da bi se prenehala revščina po svetu. Estetiki, odrešniki umetnosti zaradi umetnosti same, so se z določenim namenom prezirljivo odvrčali od mojih knjig, tako pa bodo ravnali tudi v bodoče, morda še bolj pogosto kot poprej. V romanih »Umetnost bogatenja« in »Denar piše« sem izpovedal, kaj mislim o teh ljudeh. Po letu 1920 pa sta nastali zmeda in kriza. Leta 1933 je bilo samo v Kaliforniji več kot milijon brezposelnih delavcev. Njihove družine so umirale od lakote. Tedaj sem spoznal, da ni mogoče čakati na utopijo, takoj smo morali kaj ukreniti. Še huje pa je bilo leta 1893, ko sem bil še bruc, ko sem nosil kratke hlače in si služil po štiri in pol dolarja na teden s pisanjem šaljivih zgodb za časopise. Spominjam se tujih duš, ki so v vrstah čakali na kruh, teh ubogih beračev, žensk in otrok po ulicah.

— Kolika so nasprotja sodobne ameriške družbe vplivala tudi na vaše poznejše delo, to je na novejšje storitve? — Izdelujemo vse, kar je za življenje potrebno, in pri tem slepo in nenačrtno tekmuje; proizvajamo več, kot lahko potrošimo. Ostalo je dobiček, to je več, kot je moči porabiti, zato ga vlagamo v povečanje proizvodnih zmogljivosti. Tudi pri tem je opaziti nenačrtnost in spekulacije. Zato je nastala hiperprodukcija proizvodnih sredstev.

To sta nekakšna histerija in pohlep; vsi se ženejo za bogastvom in vsi, majhni in veliki, si kopičijo dolgove. Spominjam se nekoga iz Wall Streeta, ki mi je pojasnjeval vzrok preplaha leta 1907: nekdo je prošil za en sam dolar! O tem sem napisal roman, imenuje se »Menjalnica«. Bistveno, česar ne smemo pozabiti, je, da živimo v vojni ekspanziji. Naš vojaški proračun znaša na leto 34 bilijonov dolarjev; ali si lahko predstavljate kdo izmed poslovnih ljudi, kaj bi se zgodilo, če bi v tem nastal premor in če bi omejili vse svoje izdatke? Poskusite to vprašati koga, pa boste videli, kako bo prebledel. Vlada bi morala financirati vso veliko industrijo, da bi lahko obratovala naprej, in bila prisiljena denarno podpirati mesta, da bi jih rešila umiranja od lakote. Zahteva, da bi prevzeli veliko industrijo, je bila izredna.

Sinclair je nadalje pripovedoval o svojem knjižnem delu; ko je govoril o zadnjem obdobju v ZDA, je dejal: — Ko sem leta 1949 dokončal deveto knjigo romana »Lanny Budd«, sem mislil, da je moja pisateljska naloga končana in tedaj sem izjavil, da bom prenehal pisati. (Zadnji dogodki po svetu in v Ameriki so znova spodbudili pisatelja, da je napisal novo serijo knjig.) Sinclair je o tem dejal: — Napisal sem »Ritve Lanny Budda«, to je panorama dogodkov iz zadnjih let. — Če bi sestavljali »svetovno antologijo najboljših del, katero svoje knjige bi izbrali? — Najraje imam »Našo gospos«. Svoje nazore o literaturi sem izpovedal v romanu »Umetnost bogatenja«, moji najboljši romani pa so »Džungla«, »Petroleji« in »Konec svetla«. V Jugoslaviji bi morali brati knjigo »Co-op«, roman »Guomobile« pa bi bil primeren za vaše otroke.

ZIVJOJIN TODOROVIC



v obči shemi stvari, namen vsega pa je bil očiten.

Leta 1905 sem organiziral meduniverzitetno socialistično združenje, da v prihodnje študenti ne bi več tavali v temi, kot se je godilo meni. Ker profesorji »močnejšo učijo študentov, naj učijo študenti njih; to ni bila le šala, tako se je godilo pogosto.

Leta 1906 sem napisal bestseller, roman »Džungla«, in privolil sem, da me je socialistična stranka ZDA izbrala za svojega kandidata za kongres v New Jerseyu, kjer sem tedaj prebival. Vendar se mi je zdelo, da bom lahko storil več, če bom pisal.

Nadaljeval sem s pisanjem, večinoma sem pisal socialne romane. Nekateri so bili dobri, nekateri pa, kot se bojim, tudi ne.

(1)

VLASTJA

Kako sem jaz romal (1)

Kadar revež predstavlja domovino

Petnajst dni od Ljubljane do Ljubljane, mimo Portugalske — Sočustvovanje s Hanibalom in Van Goghom — Povprečno petsto kilometrov vožnje na dan in SOS za uspeh našega potovanja

Tennolosa Carmencita, pravkar se vsa zvrhala v temperamentnem plesu, je počasi zbledela in potem utonila v mrak, ki ga je se pravkar vznemirjala ritmična glasba, sekana z volnimi udarci klastanj. Glasba se je nekam čudno, kot plošča na gramofonu, ko zmanjka električnega toka, pojema in preliva v nezvočen hrupot.

Prebudil sem se ves trd na neudobnem sedleži, neudobnem vsaj za spanje. V avtobusu so smrčali speci ljudje. Okrog tema in mir — stali smo. Poskušal sem se spomniti. Z nevoljo je slo in počasi, zaradi izgubljenih Carmencite in izvenelih klastanj. Ah, da, prejšnji večer smo odpeljali iz Ljubljane, dve uri prej, kot je bilo najprej v načrtu, da bi lepo zjutraj prišli v Padovo in si jo ogledali iz avtobusa med krožno vožnjo po mestu. SAPova mercedesa sta bila udobna in obetala se nam je lepa vožnja v Spanijo, na Portugalsko... Pridrugi sem se namreč romanju v Lurd, v Compostelo, v Fatimo. Rekli so, da je le tako mogoče priti v Spanijo... vsaj iz Jugoslavije in v skupini. Program vožnje je bil vabljiv: Padova, Torino, alpski prelaz, Valencia, Avignon, Carcassone, Lurd, Altamira, Oviedo, La Coruña, Compostela, Vigo, Porto, Coimbra, Fatima, Lisboa, Madrid, Escorial, Zaragoza, Barcelona, Montpellier, Arles, Marseille, Cannes, Nica, Monte Carlo, Genova, Piacenza, Mantova in domov. Za vsakogar, ki mu je do spoznavanja novih dežel in krajev, do njihovih znamenitosti in kulturnozgodovinskih spomenikov je bil ta program prava poslastica.

Zdaj — ob pol starih zjutraj — smo stali na stečiču avtomobilske ceste pred Padovo in zdelali po napornem, v avtobusu sprasanemu ostanku noči. Kakali smo, da se zdani, da bi si ogledali mesto. Bili smo rahlo nejevoljni.

Potem se je vodstvo premislilo, ker je bilo le škoda časa, saj Padovo naj bi videli še domov grede, torej... in tako smo prišli nepričakovano do ogleda Milana. Nasi vodniki, ki je pripravila to veliko potovanje, oziroma romanje, se je bilo po neprespani noči — tudi soferi minogrede povedano ni spal, ker je moral pač voziti — nekoliko teže zgnali po načrtu mesta, pa smo z

manjšim skupnim naporom le našli tristo-stolpčno stolnico in grad Sforza in Leonardovo »Zadnje večerje« in seveda menjalnico in...

Med podremanjem na štiristezni gladki cesti se mi je vse jasneje očitavala vizija bližajočega se Torina, nad katero je naše duhovno vodstvo malone pol poti prizadevno pletlo avreole, na kateri je bilo z zlatimi črkami napisano: DON BOSCO-DON BOSCO-DON BOSCO. Ta sveti mož naj bi bila največja znamenitost mesta, ker je pred toliko desetletji iz pobožne ali socialne misli ustanovil zavetišče in nekakšno šolo za vajence; ampak meni se je vztrajno motal po glavi nejasen podatek, da je muzej starih avtomobilov le — vsaj dandanes — se bolj znan in da tudi 160 m visoka Mole Antonelliana zasluži pozornost. Kakorkoli, odpovedati sem se moral obema, namreč Don Boscu, oz. spominom nanj v salezijanskem samostanu, ker sem hotel videti muzej, in muzeju, ker smo bili nasploh prepozni. Tako mi je ostalo le zadovoljstvo z 90 metrov visoke terase torinske ogled opazovati skladni urbanizem tega industrijskega središča Piemonta. In tam globoko pod seboj sem odkril naš avtobus, ki je debelo uro risal na videz povsem nesmiselno geometrično abstraktno risbo po ulicah Torina. Prečudno, toda zdi se, da se vodnični načrt in dejansko urbanistično stanje mesta nikakor nista ujemale. Da bi to preverila, je izstopila in si peš ogledala položaj. Torin je pa privlačen in ne gre ji zameriti, če se je pozabila vrniti. Romanje ni zaradi tega tistega dne prav nič izgubilo na privlačnosti.

Dopolnilne naslednjega dne je bilo posvečeno, vsaj posredno, Hanibalu. Po skoraj isti poti, po kateri je on vodil svoje Nubije in Baliare in slone čez Alpe, smo se tudi mi peljali proti mejnim prelazom in proti Franciji. In lahko smo si predstavljali vzmemirjenost in mrzličnost velikega vojskovođe, ki je pričakoval skorajšen konec težav, ko se bo pred njim pognila plodna severnoitalijanska ravan... Takrat sem ga razumel, kajti tudi jaz sem mrzlično pričakoval, pričakoval sem... deset dolarjev, ki



ODDIH NA ZGODOVINSKEM MESTU Na nekdanji Hanibalovi poti, ki je terjala življenja njegovih dragocenih bojnih slonov, se dandanes med zavarovanimi odseki poti ustavljajo turisti in uživajo prelepe razglede po slikovitih alpskih dolinah.

nam jih je podjetje obljubilo v programu poti. In kakor je Hanibalu kanila grenka kaplja v napoj veselja, ko je prišel čez Alpe, a so mu pri tem poginili skoraj vsi bojni sloni, tako je tudi ročici našega pričakovanja zrasel trnček, ko smo nam odrgali skoraj en dolar in smo tako šibeje oboroženi čez prelaz Montgenèvre vdrli v Francijo.

Starejše zgodovinske učni, da so bili nekoč v srednjem velku papeži v tako imenovani avignonski sužnosti. V tej sužnosti so si zgradili mogočno gotško cerkev in še mogočnejšo palačo, utrjeno in polepšano z arhitektonskimi okraski. Da pa bi si to monumentalno kamnito sčedro brez okov uredili tako, da bi postala znosnejša, so si na najvišji in najlepši točki Avignona uredili prekrasne senčate vrtove s širokokotnim razgledom na srednjeveški grad onkraj reke Rhone, čez katero je peljal zelo slikovit most, in na lep del pokrajine Languedoc in Provence. Prav malo je manjkalo, pa bi nam to nazorno spoznanje ušlo, ker smo — očitno se načrt mesta spet ni skladal z njegovim sedanjim urbanističnim razstvom — z našim ogromnim mercedosovim avtobusom zašli tik za srednjeveškim mestnim obzidjem v sodobno sužnost, v tesno zagato, iz katere se je posredilo našemu soferju le z veliko muko rešiti. Ko smo bili navsezadnje svobodni, smo zvedeli, da novejša zgodovinska znanost uporablja pojem »sužnost papežev« le še v narekovaju.

Kaj je videl Van Gogh in z njim še cela kopa francoskih in tujih slikarjev v Provenci tako imenitnega, da je moral prav tam iskati motive za svoje podobe pokrajin in celo za svoje naslikane vrtnice in kavarnice in posamezne javnice, si res nisem znal predstavljati. Na tej poti nas je spremljala sama moderna puščoba brez romantike, brez zvezd in krivih cipres, puščoba, nad katero bi osupnil vsak naš strokovnjak za arhondante, melioracije in za združno kmetijstvo. Koder je neslo oko, samo vinogradi in vinogradi, tu in tam majhna kvadratna luza riževega polja pa spet vinogradi vse do nizkih kraških gub na obzorju. Kot vir umetniškega navdihna — no, nič ne rečem, toda jasno je, da pomeni taka dežela tudi trajno pretirno z degeneracijo, čeprav le-ta Francozom nasploh že nekam dolgo prizanaša.

Za Béziersom so nam daleč na jugu že zapretili zasneženi Pireneji. Naše tehnično in prav tako duhovno vodstvo je ubralo posebno taktiko: o vsakem kraju, v katerem se nismo ustavili, nam je po zvočniku nardrobilo kup znamenitosti in zanimivosti in se nasploh na vse načine trudilo, da bi nam ga predstavilo v čimbolj privlačni luči. Potem smo pa lepo v četrti prestavi zdrknili mimo in tako spet in spet pričakovali novih zanimivosti in novih, razburljivih doživetij. Za Carcassonne, slikovito mesto, ki je že v keltskih časih veljalo za nezavestno trdnjavo in ima se edino v Evropi povsem ohranjeno dvojno mestno obzidje iz srednjega veka, smo zelo surovo izsilili deset minut postanka, da smo ga lahko vsaj na hitro — od daleč fotografirali. Potem pa je se disciplina v avtobusu spet zboljšala; romarji so postali od dolge vožnje že trdni in vse več jih je dremlavo. Cilj je bil znan in razmeroma blizu in ta cilj nam je naše duhovno (in z njim tudi tehnično) vodstvo namerilo kot poslanstvo in hkrati prvo bogato plačilo za naše dosedanje romarsko samopremagovanje na poti.

Lurd. V tistih pomladnih dneh se je izpod zasneženih Pirenejev povsod stekala mrzla voda in da bi bila podoba še doslednejše transparentna, se je tudi iz nizkih oblačlov vsaj trikrat na dan vilo. Ena plat razlage — namreč laična — zaka studentec lurske vode nikoli ne presahne, se nam je torej ponujala kar sama. O drugi plati — namreč mistični — mi kot laiku ne gre soditi, sem se pa v svoji primitivnosti neprestano čudil njeni trajni zdravilnosti, ko pa ima komaj šest stopinj Celzija. Zlasti, ker nam je en del našega duhovnega vodstva razlagal, da vsebovanje penicilina nikakor ne more razložiti čudnih dogodkov, ki se prepletajo skozi vse legende o nenadnih ozdravitvah. Res pa je, da se tudi leto ali dve stara ne pokvari. Zato je pa z vse vredno — tako vsaj misli večina obiskovalcev — odrinili pet ali šest frankov za plastično stekleničko, v katero to vodo natočijo — o čudež — zastojni Sicer pa v Lurdu ni res ničesar zastojni, niti poceni re. Tako skozi komercializirane kraje menda nismo srečali na vsej romarski poti, dolgi okrog 6.500 kilometrov.

Pozabili sem že vse pisatelje in novinarje, ki so pisali o Lurdu, čeprav sem marsikateri njihov sestavek prebral. Skoraj vsi se ustavijo ob množičnih pobožnostih, procesijah, darovanjih in miloščinah in ob proble-

mu čudežnih ozdravljenj. Najbolj pretresljivi pa so slej ko prej prizori, ko hotelski in bolniški strežniki na tipiziranih bolniških vozčkih pripeljejo vsak dan na prostor pred Bernardinovo votlino nekaj deset ali tudi nekaj sto bolnih, usihajočih, invalidov ali slabomnih. Tam poslušajo tolažilne besede duhovnikov in motne, ugasle oči zro na okajene bergle, ki visijo izpod stropa votline in nemo objubljujejo možnost nenadnih ozdravljenj na tistem mestu. Kaj si mislijo in kaj pričakujejo betežni, od revmatizma skrvinečni, od skleroze otopeni in od srčnih obolenj nabuhli starci, sedemdeset, osemdeset in več let stari pred to votlino? Čudežnega ozdravljenja? Pomladitve? Kdo ve. Toda vsaj tota tragika, ki je vela iz oči materi, ko je vozila svojega morda desetletnega sinka — idiota na vozčku proti votlini, mi je bila razumljivejša in razumljivejša tudi njeno zadnje upanje, njena nema prošnja za tolažbo, za toplo besedo, ki bi morda za trenutek snela breme prabobčutka človeške krivde z njene zavesti.

V duhu vsega tistega, kar naj bi nam to veliko romarsko stečiče posredovalo nematerialnega, se je izkazalo tudi naše tehnično vodstvo in nam priredilo prav vznemirljivo presenečenje. Najprej smo poslušali pohvalne besede o neki verski karitativni organizaciji, ki si je dala ime Secours Catholique in prvi del svojega imena dekorativno preoblikovala tako, da je dobilo jasen simboličen pomen: SecOurs. Na pomoč! Ta organizacija ima v Lurdu celo hotelsko, oziroma hostelsko mrežo, paviljone za prenočevanje z univalnicami in s stranišči, veliko skupno jedilnico, recepcijo, kapelo, nekaj religioznih objektov in pa pušico za milodare. Vse te naprave so namenjene tistim romarjem, ki so prerelni, da bi si lahko privoščili prenočevanje in hrano v hotelu ali kakšni posvetni (če v Lurdu sploh je?) gostinski ustanovi. Imeli smo srečo in so nas sprejeli; lahko smo trikrat na dan zastojni jedli tenko, čeprav mnogolično hrano, in lahko smo spali v sobah brez vrat z osmimi in več posteljami ter vso noč poslušali hrkanje in smrčanje bolelih starčkov ali prepire temperamentnih romarjev iz južnih, romanskih dežel. Toda vse to

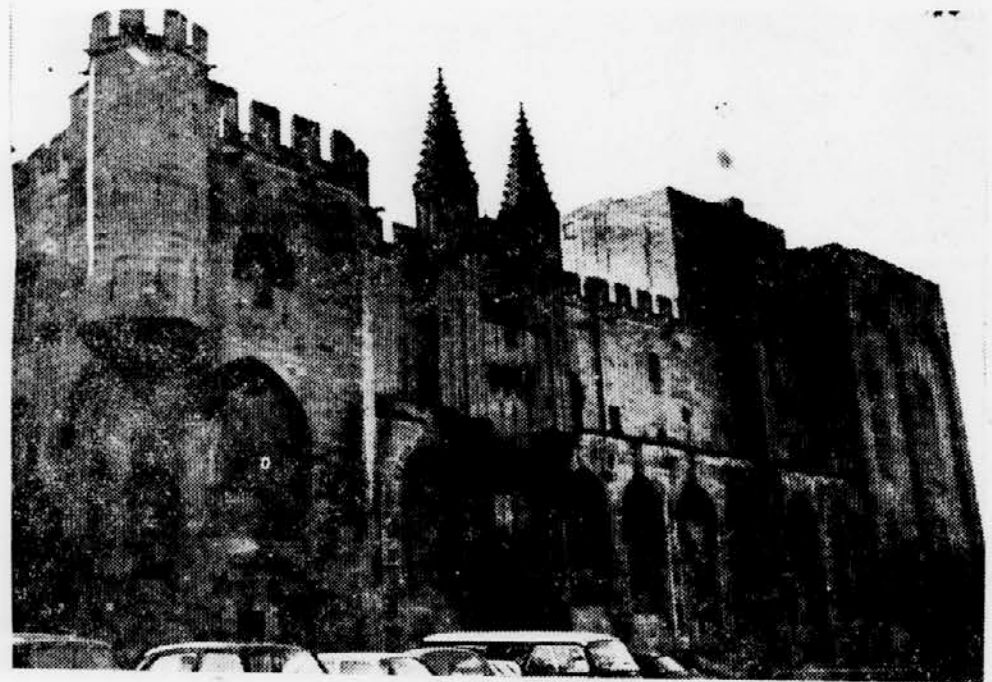


FRANCOSKI »ZDRAVJAVIR« Znamenita lurska voda je zajeta preprosto in je v Lurdu menda edina stvar, ki je zastojni.

je bil dar, zastojni, in podarjenemu konju se ne glede na zobe, kajne? Resda so nas naši duhovni vodniki nekoliko vsiljivo in pogosto opominjali na pušico pred vrati samopostrežne jedilnice, resda so nam razdelili celo modre zalepke, v katere nam bi vsak vtaknil, kolikor pač zmore, v katerikoli valuti, tudi v dinarjih, saj ta organizacija le ne more živeti čisto brez podpore, in tisto zalepko potem spustil v pušico; vendar, tako dobro voljo in nesebičnost je treba pozdraviti v vsakem primeru.

Pravzaprav ne čisto v vsakem. Ko sem bil še v prvih letih študija v Angliji, mi je neki prijatelj iz Indije resnobno dejal: »Frenk, kjerkoli si, v katerokoli državo prideš in karkoli tam delaš in počneš, ne pozabi da si, če ti je prav ali ne, predstavnik svoje domovine.« Ko smo ob slovesu dobili še modre listke, na katerih je pisalo, da je ta ustanova, katere gosti smo bili, res samo za reveže, si nisem mogel kaj, da se ne bi kot predstavnik svoje domovine, predstavnik, ki je plačal za to potovanje potovni agenciji 182.000 starih dinarjev, v vlogi reveža prav čudno počutil. Da niti ne štejemo tistega denarja, ki sem ga moral v SecOursu prostovoljno prispevati za storitve, če zajete v programu vožnje in torej plačane. Toda naše tehnično vodstvo nas je pozabilo še pred odhodom opozoriti na to obliko njihove iznajdljivosti in jo tudi pozabilo vnesti v ciklostiran program potovanja.

Tako sem, če mi je bilo prav ali ne, kot revež predstavljal svojo domovino. FRANCE SLOKAR



SREDNJEVESKA JECA PAPEŽEV V Avignonu je nekajdesetletna prisotnost papežev, ki so jo po starem kdove zakaj imenovali »sužnost«, zapustila takeje »jecek«: papeška palača je ogromen kompleks utrd in bivališč v gotškem slogu.

Izlet tedna

Na Krim

Turistični napotki



vasjo odcepi cesta na levo; ali pa iz Iske vasi skozi Gornji Iz. Ker so ceste dobro označene z smerokazi, namenimo nekaj več pescem.

Najlepša, najpožnejša pa tudi najpriporočljivejša je tista pešpot, ki skrene v Podpeči. Ne prav v Podpeči, ampak v bližnji vasi Jezero, kjer je v dolinici med košatimi smrekami res jezercje. Njegova velikost se menja, ob suši je majhno, stisnjeno v potopljeno vrtačo, ob deževju pa se razlije in poplavi ocer, očvirnavo dolinico. Poleti je to prijetno za kopanje. Sili bomo skozi vas, po kolovozu, ki nas pripelje do zaseleka Planinica. V gozdu pod zaselekom je le nekaj metrov od poti znana Ledena jama, največja kraška jama na Krimu. Vhod se posevno spušča, je pa tolikšen, da prodre dnevna svetloba prav do dna. Če pa vzamete s seboj baterijo, vam ne bo škodila. S Planinice je lep razgled na Barje in obrobno hribovje. Od Planinice pa do vrha je še dolga in strma pot po kolovozu, ki se ga držite, da ne boste zgrešili. To namreč ni edini kolovoz, v gozdu jih najdemo še mnogo, ki se na koncu enostavno razgubijo. Pod vrhom se steza, ki je markirana, pridruži cesti, od tu pa ni več moči zgrešiti.

Druga pot na Krim, ki je dobro markirana, se prične pri domu v Iskem Vintgarju. Markacije so goste, le tam, kjer prečka drugo cesto, je treba iti kakih sto metrov po cesti nazaj, navzdol in nato spet po markacijah v hrib.

To niso edine poti. Če spretno kombinirate gozdne steze in kolovoze iz Tomisbela, vas tudi ti preko Lenčkovčeve senožeti, kjer je lovska kočja, privedejo na vrh. Včasih so hodili na Krim tudi iz Preserja, da je ta pot dolga.

Kako dolge so poti? Od dve do tri ure zmerne planinske hoje, prej več kot manj, saj je Krim visok 1107 metrov, vas izhodišča pa imajo le okrog 300 metrov nadmorske višine.

JANEZ ZRNEC

Krim je Ljubljancem tako rekoč prenosom in včasih, pred drugo svetovno vojno, so ga planinici, tisti v pumparicah in gozdarjih, pogosto obiskovali. Zdaj so na vrhu planinice redki pojavi; odkar je zgrajena cesta in turistični dom, so ga prepustili motoriziranim izletnikom.

Nekaj let nazaj na vrhu ni bilo kočje, pa tudi cesta ni bila zgrajena, takrat so se pravilno oziroma, ki naj bi krenila od Podpeškega jezera. No, denarja ni bilo preveč, zato so se lotili ceste, ali, bolje rečeno, tri kilometre dolgega prikličnika s tiste, ki vodi na Rakitno. Ker je cesta že poleti slaba, je pozimi niti ne pluzijo in dom ostane zaprt. Neizkoriščen je v svoji, čeprav bi bila z vrha v dolino, proti Podpeči prijetna turna smuka. Da pa bi postala obsežna krimska pobočja ljubljansko Pohorje, kot so jih nekaj časa imenovali, o tem zdaj ni niti govora.

Z vozilom je Krim dostopen s treh strani; iz Kerčnice skozi Rakitno; po cesti iz Preserja skozi Kamnik pod Krimom tudi na Rakitno, le da se dva kilometra pred

NOVO v svetu NAJNOVEJŠE pri nas

SVET IN ČAS

EDINSTVENA INFORMATIVNA ZBIRKA ZALOŽBE MLADINSKA KNJIGA

Nastala je iz prepričanja, da nam je poznavanje in razumevanje naše preteklosti, očitno, ki nas obdaja ter velikih doganj na področju znanosti lahko pomaga, da dotamemo naše dandanašnje mesto in viogo v svetu.

9 knjig zbirke

SVET IN ČAS

JE RAZVRŠENIH V TRI SERIJE:

O NARAVI

- RASTLINE
- ZEMLJA
- GORE

Knjige spoznavajo bralca s čudi narave, ki so nam včasih tako razumljiva, večkrat pa skoraj neznan svet pojavov in čudes, ki nam jih serija knjig O NARAVI ob čudovitih slikah razlaga na vsakomur razumljiv način.

O ZNANOSTI

- ZDRAVNIK
- SVETLOBA IN VID
- ČLOVEK IN VESOLJE

Poseben izbor knjig te serije nam omogoča, da se spoznamo s tremi, v današnjem tempu življenja še kako pomembnimi vejami znanosti. Knjige so nazorna razlaga najnovejših doganj in zanimivosti s treti, za modernega človeka tako aktualnih področij. Tekst dopolnjujejo mojstrske barvne in črno-bele slike.

O KULTURAH

- BIZANC
- AMERIKA
- EGIPET

Če želimo spoznati sami sebe, se moramo vrnati k starim časom, ljudem in idejam, katerim dolgujemo svoje sedanje poglede na umetnost, lepoto, vojno in še mnoge druge stvari. V knjigah se bodo bralci seznanili z bizantinskim imperijem, skrivnostno ameriško civilizacijo in s civilizacijo starega Egipta. Knjige so opremljene z odličnimi barvnimi reprodukcijami monumentalnih spomenikov teh dežel.

Letos bo iz vsake serije knjig zbirke SVET IN CAS izšla po ena knjiga,

prihodnje leto bo izšel napovedan program v celoti, potem pa ga bo založba dopolnjevala še z novejšimi knjigami teh in drugih serij.

Knjige zbirke SVET IN CAS, ki jih je založba MLADINSKA KNJIGA povzela po veliki mednarodni založbi TIME-LIFE INTERNATIONAL, bodo razveselile siehnegega ljubitelja dobre, zanimive knjige, radi pa jih bodo prebrali bralci vseh starosti.

- knjige so izredno poceni
- uporabne kot priročniki
- so trdo vezane, trpežne in lepo opremljene
- polne čudovitih, celostranskih barvnih fotografij ter
- v okras vsaki knjižni polici

Naročila sprejema založba za kompletno zbirko devetih knjig v treh serijah ali pa samo za posamezne serije po tri knjige.

Prednaročniška cena za komplet 9 knjig SVET IN CAS je 540.- Ndin, t. j. 60.- Ndin za posamezno knjigo. Znesek lahko odplačajo naročniki v 18 rednih mesečnih obrokih po 30.- Ndin.

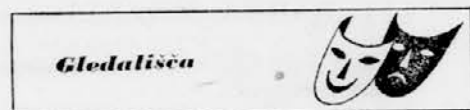
Če pa se ne bi odločili za kompletno zbirko, lahko naročite tudi posamezne serije teh knjig. Cena posamezni seriji je 180.- Ndin, ta znesek pa lahko odplačate v šestih mesečnih obrokih po 30.- Ndin.

Naročniki bodo knjige zbirke SVET IN CAS prejeli po znatno nižji ceni kot bo cena zbirke v prosti prodaji.

ZALOŽBA MLADINSKE KNJIGE, Titova 3, Ljubljana NAROČILNICA D 2

Form for ordering books, including fields for name, address, and selection of books from the series.

KULTURNI KOLEDAR



LJUBLJANA DRAMA SNG

Ponedeljek, 10. junija, ob 20. uri: Christopher Fry: *GOSPA NE BO ZGORELA* (komedija). Javna predstava Akademije za gledališče, radio, film in televizijo v izvedbi slusateljev osmega semestra pod vodstvom izredne profesorice Vide Juvanove. *Izven abonmaja. Vstopnice so v prodaji.*

Torek, 11. junija, ob 20. uri: Duras: *CELE DNEVE V KROSNJAH DREVES. Abonma U in izven. Vstopnice so v prodaji, obenem veljajo tudi one, kupljene za predstavo, ki je bila 24. maja prekinjena zaradi izpada električnega toka.*

Sreda, 12. junija, ob 20. uri: Christopher Fry: *GOSPA NE BO ZGORELA* (komedija). Javna predstava Akademije za gledališče, radio, film in televizijo v izvedbi slusateljev osmega semestra pod vodstvom izredne profesorice Vide Juvanove. *Izven abonmaja. Vstopnice so v prodaji.*

Četrtek, 13. junija, ob 20. uri: Duras: *CELE DNEVE V KROSNJAH DREVES. Abonma E in izven. Vstopnice so tudi v prodaji.*

Petek, 14. junija, ob 20. uri: Duras: *CELE DNEVE V KROSNJAH DREVES. Abonma G in izven. Vstopnice so tudi v prodaji.*

MALA DRAMA SNG

(Vhod iz Igrske ulice)

Sobota, 15. junija, ob 20. uri: Harold Pinter: *VRNITEV. Izven abonmaja. Vstopnice bodo v prodaji od srede 12. junija dalje pri bližnjem in Drami, pol ure pred začetkom pa pri vstopu v dvorano Male drame (takrat velja za študente univerze z indeksom popusta).*

OPERA Z BALETOM SNG

Torek, 11. junija, ob 20. uri: Janáček: *KATJA KABANOVA. Abonma C in izven. Vstopnice so tudi v prodaji.*

Četrtek, 13. junija, ob 20. uri: Haydn: *SVET NA MESECU. Abonma K in izven. Vstopnice so tudi v prodaji.*

Petek, 14. junija, ob 15.30: Janáček: *KATJA KABANOVA. Abonma Popolnanski. Nekaj vstopnic je v prodaji.*

Sobota, 15. junija, ob 20. uri: Haydn: *SVET NA MESECU. Abonma A in izven. Vstopnice so tudi v prodaji.*

MESTNO GLEDALIŠČE

Gledališka palača

Sreda, 12. junija, ob 20. uri: P. Ustinov: *KOMAJ DO SREDNJIH VEJ. (Komedija). Abonma Sreda in izven. Vstopnice tudi v prodaji.*

Četrtek, 13. junija, ob 20. uri: P. Ustinov: *KOMAJ DO SREDNJIH VEJ. (Komedija). Abonma Četrtek A in izven. Vstopnice tudi v prodaji.*

Petek, 14. junija, ob 20. uri: P. Ustinov: *KOMAJ DO SREDNJIH VEJ. (Komedija). Izven. Zadnjič v sezoni.*

MLADINSKO GLEDALIŠČE

Ponedeljek, 10. junija, ob 10. in 17. uri: A. E. Greidanus: *HODL DE BODL — DVE VEDRI VODE. Gostovanje v Gorenjem Logatcu in v Zircih.*

Torek, 11. junija, ob 14.30 in 17.30: Lyman Frank Baum: *CAROVNIK IZ OZA. Gostovanje v Litiji.*

Sreda, 12. junija, ob 16. uri: Lyman Frank Baum: *CAROVNIK IZ OZA. Abonma N.*

Četrtek, 13. junija: Lyman Frank Baum: *CAROVNIK IZ OZA. Gostovanje v Kropi.*

Petek, 14. junija: A. E. Greidanus: *HODL DE BODL — DVE VEDRI VODE. Gostovanje na Bledu.*

Sobota, 15. junija, ob 10. uri: A. E. Greidanus: *HODL DE BODL — DVE VEDRI VODE. Zaključena predstava za O. S. Zuzenberg.*

SENTJAKOBSKO GLEDALIŠČE

Mestni dom

Nedelja, 9. junija, ob 16. uri: Bruno Pepsie: *Komedija. Popolnanska predstava. Izven. Zadnjič.*

Sobota, 15. junija, ob 20. uri: Manzari: *MRTVI NE PLACUJEJO DAVKOV. Komedija. Premiera. Red A in izven.*

Nedelja, 16. junija, ob 16. uri: Manzari: *MRTVI NE PLACUJEJO DAVKOV. Komedija. Red Nedelja popoldanski in izven.*

Opazujemo na zadnje uprizoritve zabavne Brunove komedije PEPSIE v nedeljo popoldne.

Prihodnja sobota bo zadnja premiera v letosni sezoni in sicer Manzarijeva komedija MRTVI NE PLACUJEJO DAVKOV v Hlebeci večji in v Dolnarjevo, Kuharjevo, Smolčičevo, Kebrom, Malohom in Fenkom v glavnih vlogah.

CELJE

SLOVENSKO LJUDSKO GLEDALIŠČE

Nedelja, 9. junija, ob 20. uri: Ustinov: *KOMAJ DO SREDNJIH VEJ. I. nedeljski mladinski abonma in izven.*

Nedelja, 9. junija, ob 20. uri: Sofokles: *KRALJ ODIPUS. Gostovanje v Sošanju.*

Ponedeljek, 10. junija, ob 19.30: Ustinov: *KOMAJ DO SREDNJIH VEJ. Komedija. Zaključena predstava za KOVINOVEHNO Celje.*

Torek, 11. junija, ob 20.30: Sofokles: *KRALJ ODIPUS. Gostovanje FESTIVAL LJUBLJANA.*

Sreda, 12. junija, ob 17. uri: Ustinov: *KOMAJ DO SREDNJIH VEJ. Komedija. Abonma za upokojeence in izven.*

Četrtek, 13. junija, ob 20. uri: BALETNI VEČER. Gostovanje VELIKEGA GLEDALIŠČA iz Göteborga. Vstopnice bodo v prodaji dan pred predstavo in na dan predstave od 18. do 20. ure.

KRANJ

PRESEERNOVO GLEDALIŠČE

Torek, 11. junija, ob 19.30: BALETNI VEČER. Produkcija gojenk Baletne šole Kranj.

NOVA GORICA

MESTNO GLEDALIŠČE

Nedelja, 9. junija, ob 17. uri: dr. Vojmil Rabadan: *LJUBEZEN MOJSTRA MARTINA — če je ženska mustata — komedija. Gostovanje v Kostanjevici na Krasi.*

Torek, 11. junija, ob 10. uri: dr. Vojmil Rabadan: *LJUBEZEN MOJSTRA MARTINA — če je ženska mustata — komedija. Predstava za Gimnazijo Nova Gorica.*

Sobota, 15. junija, ob 20.30: dr. Vojmil Rabadan: *LJUBEZEN MOJSTRA MARTINA — če je ženska mustata — komedija. Predstava na Turist Park hotela. Predprodaja vstopnic v Turist biroju Nova Gorica.*

POLETNE KULTURNE PRIREDITVE

v Ljubljani

Ponedeljek, 10. junija, ob 20.30 v letnem gledališču v Krizankah: *Nastop AKADEMŠKE FOLKLORNE SKUPINE »FRANCE MAROLT«* iz Ljubljane s plesi jugoslovanskih narodov.

Torek, 11. junija, ob 20.30 v letnem gledališču v Krizankah: *Sorokles: KRALJ ODIP, SLG Celje.* V glavnih vlogah bodo nastopili Sandi Kroš (Olip), Nada Božičeva (Iokasta), Janez Bernez (Kreon), Marjan Dolnar (Terzias) in drugi. Režija: Dino Radojevič.

Sreda, 12. junija, ob 20.30 v atriju Magistrata: *VEČER KOMORNE GLASBE V IZVEDBI AMERIŠKEGA ANSAMBLA NEW YORK CHAMBER SOLISTS.* V letnem gledališču v Krizankah ob 20.30 nastop ANSAMBLA SLOBODNOG PLESA TEATRA ITD. iz Zagreba.

Petek, 14. junija, ob 20.30 v letnem gledališču v Krizankah: *BALETNI ANSAMBEL VELIKEGA GLEDALIŠČA IZ GÖTEBORGA, Švedska.* Na sporedu bodo delo Bela košta, Izgubljeni sin in Vrnitev (R. Tornell).

V ostalih prostih dneh bodo v letnem gledališču v Krizankah vsak večer ob 20.30 na sporedu izbrani ameriški westerni.

MUSEJI

LJUBLJANA

Narodni muzej — Odprte so stalne arheološke zbirke. Muzej je odprt vsak dan razen ponedeljka od 9. do 13. ure, v torek in petek pa tudi od 16. do 19. ure.

V Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani, Trg herojev 1, je odprta zanimiva razstava Lončarstvo na Slovenskem. Ogledate si jo lahko vsak dan razen ponedeljka od 9. do 13. ure, v torek in petek tudi popoldne od 16. do 19. ure.

Prirodoslovni muzej Slovenije prireja razstavo PLAZILCI JUGOSLAVIJE, ki bo predvidoma odprta od 17. junija. Razstava je doslej največja te vrste v Jugoslaviji. Skoraj vsi naši plazilci bodo razstavljeni živi. Poseben ogled razstave s strokovnim vodstvom za profesorje in učitelje biologije ter za pedagoške svetovalce bo v ponedeljek 10. junija ob 10. in 16. uri.

V Muzeju ljudske revolucije je odprta stalna razstava o razvoju naprednega delavskega gibanja 1918—1941 ter ljudske revolucije 1941—1945 na Slovenskem. Obiski so ob torkih in četrčkih od 9. do 12. in od 16. do 18. ure ter nedeljo od 9. do 12. ure. Skupinski obiski so po dogovoru tudi izven tega časa.

LITHOVNI ODRI

MARIONETE

Levstikov trg 2

Nedelja, 9. junija, ob 11. uri: V. Taufer — L. Novy: *MOJCA IN ZIVALI. Izven.*

Sobota, 15. junija, ob 17. uri: V. Taufer

— L. Novy: *MOJCA IN ZIVALI. Izven. Nedelja, 16. junija, ob 1. uri: V. Taufer: — L. Novy: MOJCA IN ZIVALI. Izven.*

Predprodaja vstopnic za obe gledališči je vsak dan, razen nedelje in praznika, od 10. do 12. ure na upravi gledališča, Resljeva cesta 36 in pol ure pred pričetkom predstave pri bližnji gledališči. Rezervacije vstopnic na tel. št. 312-020.

KONCERTI

Slovenski filharmonija priredi v ponedeljek 10. t.m. zadnji koncert za rdeči abonma. Gostoval bo simfonični orkester ZAGREBSKE FILHARMONIJE z Beethovenovim večerom. Na sporedu bo uvertura k »Egmontu«, 3. koncert za klavir in orkester v c-molu ter 2. simfonija. Solist bo zagrebški pianist STJEPAN RADIC, dirigent pa MILAN HORVAT.

V petek 14. t.m. pa bo zadnji koncert Slovenske filharmonije za zeleni abonma. Dirigiral bo gost iz Dresdena HORST FORSTER, kot solist pa bo nastopil violonist ROK KLOPČIC. Spored obsega naslednja dela: Mozartova simfonija v g-molu, Glaznova koncert za violino in orkester ter Beethovenovo 7. simfonijo.

Radiotelevizija Ljubljana bo v četrtek, 13. junija, ob 20.15 v Filharmoniji priredila vokalno-instrumentalni izmenjalni koncert v okviru svojih stikov z Radiom Celovec. Celovski madrigalisti. Glasbeni krožek korškega radia ter solisti — med njimi so tudi Gerlinde Lorenz, Sonja Draksler, Kurt Equiluz in Franz Pachser — bodo pod vodstvom G. Mittergradnegerja izvedli BACHOV »PASILJON PO JANEZU«. Vstopnice bodo naprodaj v Filharmoniji.

RESTAVRIRANA RIMSKA STAVBA NA JAKOPČEVEM VRTU V LJUBLJANI

Mirje 4, je zopet odprta za ogled vsak dan od 10. do 12. ure in od 15. do 19. ure. Skupinski obiski tudi izven tega časa po dogovoru z upravo Mestnega muzeja v Ljubljani, tel. št. 20-128.

MULJAVA — Slovenski etnografski muzej

je vabi na ogled Jurčičevega doma na Muljavi in spominске spise pisatelja Louisa Adamiča v gradu Praproče pri Grosupljem.

GORICANE — V muzeju neotropskih kultur

je odprta razstava del dveh kitajskih slikarjev iz Hong-konga. Razstavo in stalne zbirke si lahko ogledate vsak dan razen ponedeljka od 9. do 13. ure in od 19. do 18. ure.

KRANJ

V Gorenjskem muzeju v Kranju je odprta arheološka in kulturno zgodovinska zbirka ljudske umetnosti. V renesančni veži Mestne hiše so razstavljena dela akademskih kiparja Lovijeta Dolinarja, v galeriji pa je na ogled razstava mladih likovnikov v okviru 13. mladinskega festivala bratstva in enotnosti. Obseane razstave in stalne zbirke so odprte vsak dan od 10. do 12. in od 17. do 19. ure. V tem času je možen tudi ogled Prešernovega spominškega muzeja in razstave Zvijenje in delo Toma Župana.

LJUBLJANA

Narodna galerija — Stalne zbirke in razstava del arhitekta Jožeta Plečnika je odprta vsak dan od 10. do 18. ure in v nedeljo od 10. do 13. ure.

Moderna galerija — V razstavnih dvoranah Moderne galerije je odprta stalna zbirka slovenskega slikarstva, kiparstva in grafike. Zbirka je odprta vsak dan od 10. do 18. ure, v nedeljo od 10. do 13. ure, ob ponedeljkih zaprti. V mali dvorani je odprta razstava Sodobna grafika v ZDA. Razstava je odprta vsak dan od 10. do 18. ure.

V Mali galeriji je odprta razstava plastik, ki jih razstavlja Dragica Čadež-Lapajnc. Razstava je odprta vsak dan med 10. in 20. ura.

MARIBOR

Razstavi salon Rotovž — Razstava likovnih del cecilijanov, pionirjev in mladine »Moje mesto in življenje v njemu«. Razstava bo odprta od 9. do 20. junija.

Študijska knjižnica — Razstava o delu Prežihovega Voranca. Razstava bo odprta od 7. do 29. junija.

Umetnostna galerija — V spodnjih prostorih Umetnostne galerije Maribor je odprta razstava štirih hrvaških umetnikov. Belizar Bahoric, akademski kipar, razstavlja dvanaest kiparskih del, sedem v bronu, ostale v mavcu. Stedvo Binkič, akademski slikar, razstavlja trindvajset perorisb s tusem. Zdenko Graduš, akademski slikar, razstavlja štirimajst olj. Milica Rosenberg-Bjelovitič, dipl. akad. arh. razstavlja štiri vrste osnutkov za steklene izdelke, eno vrsto je izvedla steklarica Murano-Venezia, tri steklarska šola Rogaska Slatina.

SLATINA RADENCI

V razstavnem salonu zdravilišča Slatina Radenci je odprta razstava akad. slikarja Olofa Globočnika. Razstavljenih je dva najst del, vsa olje na papirju. Razstavo organizira Umetnostna galerija v Mariboru.

KINO

Ponedeljek, 10. junija: LADY HAMILTON (THAT HAMILTON WOMAN), Vel. Britanija, 1941. Scenarij: W. Reisch, R. C. Sheriff. Režija: Alexander Korda. Glav. v.l.: Vivien Leigh, Laurence Olivier, Alan Mowbray, Sara Allgood.

Ponedeljek, 10. junija, ob 20.30: ZDRAR HAR (POT BOUILLE), Francija — Italija, 1957. Scenarij in režija: Julien Duvicier. Glavne vloge: Gerard Philippe, Danielle Darrieux, Dany Carrel.

Torek, 11. junija: LADY HAMILTON

Torek, 11. junija, ob 20.30: VSA POTA PELJEJO V RIM (TOUS LES CHEMINS MENENT A ROME), Francija, 1941. Scenarij: Jacques Sigurd. Režija: Jean Boyer. Glav. v.l.: Gerard Philippe, Michelle Presle, Marcelle Arnold, Albert Rémy.

Sreda, 12. junija: TRI URE DO ODLOČITVE (THREE HOURS TO KILL), ZDA 1945. Scenarij: Richard A. Simons, Roy Huggins. Režija: Alfred Werker. Glav. v.l.: Dana Andrews, Donna Reed, Dianne Foster, Stephen Elliott (v barvah).

Sreda, 12. junija, ob 20. uri: JUDEX, Francija, 1946 (memori 1. del). Scenarij: Arthur Bernède. Režija: Louis Feuillade. Glav. v.l.: René Cresté, Moulouda, Marcel Levesque.

Četrtek, 13. junija: AMERIKANEC V PARIZU (AN AMERICAN IN PARIS), ZDA, 1951. Scenarij: Alan Jay Lerner. Režija: Vincente Minelli. Glav. v.l.: Leslie Caron, Gene Kelly, Oscar Levant, George Guetary (v barvah).

Petek, 14. junija: RISARKA MODELOV (DESIGNING WOMAN), ZDA, 1957. Scenarij: George Wells. Režija: Vincente Minelli. Glav. v.l.: Gregory Peck, Lauren Bacal, Sam Levene, Dolores Gray (v barvah).

Sobota, 15. junija: TISTI NJEN NASMEH (A CERTAINE SMALE), ZDA, 1958. Scenarij: Frances Goodrich, Albert Hackett. Režija: Jean Nagulesco. Glav. v.l.: Rossano Brazzi, Jean Fontaine, Christine Carere, Bradford Dillman (v barvah).

LITERARNE RAZSTAVE

LJUBLJANA

Narodna galerija — Stalne zbirke in razstava del arhitekta Jožeta Plečnika je odprta vsak dan od 10. do 18. ure in v nedeljo od 10. do 13. ure.

LITERARNE RAZSTAVE

LJUBLJANA

Narodna galerija — Stalne zbirke in razstava del arhitekta Jožeta Plečnika je odprta vsak dan od 10. do 18. ure in v nedeljo od 10. do 13. ure.

MODERNA GALERIJA

V razstavnih dvoranah Moderne galerije je odprta stalna zbirka slovenskega slikarstva, kiparstva in grafike. Zbirka je odprta vsak dan od 10. do 18. ure, v nedeljo od 10. do 13. ure, ob ponedeljkih zaprti. V mali dvorani je odprta razstava Sodobna grafika v ZDA. Razstava je odprta vsak dan od 10. do 18. ure.

MALI GALERIJI

V Mali galeriji je odprta razstava plastik, ki jih razstavlja Dragica Čadež-Lapajnc. Razstava je odprta vsak dan med 10. in 20. ura.

Filatelijska

Pionirska filatelistična razstava

V Slovenskih Konjicah je bila od 25. do 30. maja prva republiška pionirska filatelistična razstava. Razstavljeni so bili pionirski filatelisti, od tega trilete iz Zagreba.

Otvorilne razstave je privabila veliko ljudi. Uvodne besede je spregovoril predsednik Filatelističnega društva Slovenskih Konjic, Franc Leskošek, za njim pa je govoril o pomenu in vlogi filatelije pri vzgoji mladine predsednik Filatelističnega društva Slovenije ing. Benko Hrenčak. Razstavo je odprl njen poкровitelj, predsednik občinske skupnosti Florjan Jančič.

Ocenjevalna komisija je ocenila razstavljene zbirke kot zelo dobre. Posebno lepo so bile urejene tematske zbirke o razvoju letalstva, avtomobilizem, cvetje, turisti in lepote Jugoslavije ter druga tematika.

Vseh 70 razstavljavcev je prejelo v spomin na razstavo praktična filatelistična darila, ki so jih prispevali Filatelistični klub Ljubljana in posamezni filatelisti iz Ljubljane. Filatelistično društvo Slovenskih Konjic je podarilo vsem razstavljavcem spominске diplome za udeležbo na razstavi, deset najboljših pionirjev pa je poleg diplom prejelo še posebne plakete.

Najboljše zbirke so razstavili: Tatjana Župančič iz Ljubljane (zbirka: Babica pripoveduje) ter Biserka Delevič, Božo Puncuh, Jože Slapnik in Peter Oprekal, vsi štiri iz Slovenskih Konjic. Žirija je ocenila tudi pionirske krožke, iz katerih je razstavljalo vsaj 5 pionirjev. Najboljši krožki so na osnovni soli »Tone Meliva« v Slovenskih Konjicah, osnovni soli »Zvezd«, osnovni soli »Dušan Jereb« v Slovenskih Konjicah, osnovni soli Ljubljana—Vič in osnovni soli Leče pri Poljanah.

Republiška pionirska filatelistična razstava je lahko v ponos organizatorju, ki je vložil veliko naporov, da je razstava v celoti uspela. Filatelistično društvo v Slovenskih Konjicah je znano tudi po uspešnem delu s pionirji.

V to društvo je veljanih skoraj sto pionirjev, delo društva s pionirji pa ocenjujejo kot najboljše v naši republici, verjetno pa je društvo v tej dejavnosti tudi med najboljšimi v državi.

Priložnostni poštni žig

Planinsko društvo PTT Ljubljana bo priredilo 16. junija 1968 pri Poštarski koči na Vrščici I. zbor planincev PTT Slovenije, na katerem bo proslavilo 75-letnico organiziranja slovenskega planinstva, 15-letnico obstoja društva in 15-letnico Poštarske kočje na Vrščici. Na pobudo organizatorja je zaprosilo za priložnostni poštni žig Filatelistično društvo PTT Slovenije iz Ljubljane, ki bo založilo tudi spominiski ovitek.



Ivo Lovinčič v New Yorku

Ivo Lovinčič je bil do integracije podjetja Jugofilatelijaz z Birojem za poštne znamke direktor tega podjetja. Pred tem je bil direktor mednarodnega oddelka SPTT, se popeljal je bil dolgo vrsto let v diplomatski službi. Lovinčič je bil pred kratkim imenovan za namestnika šefa poštne administracije Združenih narodov v New Yorku.

Poljska poštna uprava je konec leta 1967 izdala serijo dveh priložnostnih znamk »Trpjenje in borba poljskega naroda«. Na znamkah so reproducirane: 0.10 pf »Ilegalna borba«, 0.20 pf »Osvoboditev« in 0.25 pf »Boj partizanov«.

29. februarja serijo dveh priložnostnih znamk ob spominadanskem sejmu v Leipzigu. Na znamki za 0.10 pf je elektrarna lokomotiva na znamki za 0.15 pf na modernej ladja-hladilnik za ribolov.

Šah

Nekaj naknadnih obvestil

Bralce obveščamo o nekaterih serijskih priložnostnih poštnih znamkah na Madžarskem, Nemški demokratični republiki in na Poljskem, ki so izšle v zadnjem času in o katerih nismo poročali, ker od poštних uprav teh dežel nismo prejeli obvestil. Danes objavljamo obvestila po tujem filatelističnem tisku z željo, da bi bili filatelisti, ki zbirajo znamke teh držav, obveščeni o vseh novostih.

Madžarska poštna uprava je izdala 30. marca 1968:

- priložnostno znamko za 2 Ft ob 100-letnici rojstva strojnega inženirja Kalmána Kandoja, ki je bil pionir elektrifikacije madžarskih železnic (1869-1931). Na znamki je njegov kip v Miskolcu, v ozadju je električni vlak ter zemljevid severne Madžarske, na katerem je vrisana elektrifikacija železnice proga Hegyeshalom—Budimpešta—Záhony. Naklada 4 milijone—650 tisoč zobčastih in 4.700 nezobčastih znamk.
- Serijo osmih priložnostnih znamk s slikami raznih vrst mack (vrednosti: 0.20, 0.30, 1.00, 1.20, 1.50, 2.00, 2.50 in 5.00). Naklada 660.000 zobčastih in 6.000 nezobčastih serijskih.

Nemška demokratična republika je izdala:

- 21. februarja serijo treh znamk z reproduciranimi okenjskih slik iz spominškega narodnega muzeja v Sachsenhausen. Slike je naredil nemški slikar prof. Walter Womacke. Na znamkah so reproducirane: 0.10 pf »Ilegalna borba«, 0.20 pf »Osvoboditev« in 0.25 pf »Boj partizanov«.
- 29. februarja serijo dveh priložnostnih znamk ob spominadanskem sejmu v Leipzigu. Na znamki za 0.10 pf je elektrarna lokomotiva na znamki za 0.15 pf na modernej ladja-hladilnik za ribolov.

SPASKI — GELLER (sicilijanska obramba)

1. e4 e5 2. Sc3 d6 3. g3 Sc6 4.Lg2 g6 5. d3 Lg7 6. f4 Sf6 7. Sc3 0-0 8. 0-0 Td8 9. h3 b5 10. a3 a5 11. Le3 b4 12. ab4: ab4: 13. Sc2 Lb7 (Do sem je tekla šesta partija točno tako kakor četrti. Tedaj je igral Spaski 14. Dd2, potem pa je v analizi odkril da mu je treba sprejeti pohod dame na kraljevo krlo prek polja el.) 14. h3 Td8 15. Tel Ta2 16. g4 Da8 (Geller je za ta počasen manever porabil veliko časa. Bolje je bilo 16. ... Sd7) 17. Del! (Grozil Dh4 in nato f5 z nevarnim napadom.) 17. ... Da6 18. Df2 (Ne takoj 18. Dh4 zaradi 18. ... Sc4.) 18. ... Sa7 19. f5 Sb5 20. fg6: hg6: (Pravilno je bilo 20. ... fg6: Toda tudi tedaj ima bel 21. Sf4 Sc7 22.Sg5 nevarne čeprav ne forsirane grožnje kakor zdaj.) 21. Sg5 (Z namenom, da igra 22.Dh4 23. Tf6.) 21. ... Sa3 22. Dh4 Td8 23. Tf6: ef6: 24. Dh7 + Kf8 25. Sf7:!! (Nova žrtev, da se oslabi polje g6.) 25. ... Te2: (Po 25. ... Kf7: 26.h3 Tg3 27. Sf4 je bel napad nezadržan.) 26. Lh6! Tel: + 27. Sc1: Kf7 28. Dg7: + Ke8 29. g5 f3 30. Dg6: + Kd7 31. Df7 + Ke6 32. ef5 + in črni se vda.

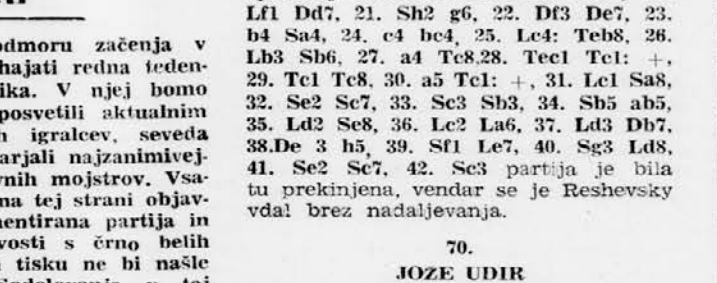
KORCNOJ — RESHEVSKY (španka)

1. e4 e5 2. Sc3 Sc6 3. Lb5 a6 4. La4 Sf6 5. 0-0 Le7 6. Tel h6 7. Lb3 0-0 8. c3 d6 9. h3 h6 10. d4 Te8 11. Sb2 Lf8 12. Sf1 Lb7 13. Sg3 Sa5 14. Le2 Sc4 15. Ld3 (Stejn je na troboju v Los Angelesu proti Reshevskemu in prav tako Talj proti Gilgoricu na tem mestu odigral 15. a4) 15. ... Sb6 16. Ld2 e5. (Bropomembna poteza, ker je konj lečasno napadel kmeta, sicer pa stoji na tem polju slab) 17. d5 Sa4 18. Tbl c22 (groba napaka, saj je navidezni kmetki napad toliko oslabil črno pozicijo, da je

Samomat v devetih potezih

Beli: Ka1, Db5, Te4, Lb1, Le2, Sd3, b7, c2, e6 (9)

Črni: Ka3 Td1, d6 (3)



Samomati so najstarejši elementi

heterodoksnega šaha. Pri njih vleče beli prvi, in sicer tako, da prišli črna, da ga ta matira v dolocenem številu potez. Tukaj torej črni točno matira belega, toda beli ga k temu prišli, se pravi, da hoče beli na vsak način narediti samomat, ki mu ga črni, tudi če bi rad, ne more preprečiti. Pri rešitvi samomatov je treba navesti vse poteze belega in črnega v najdaljši varianti.

Z današnjim samomatom zaključujemo drugo skupino (št. 63 do 70) našega natečaja v reševanju šahovskih problemov za leto 1968. Rešitve pošljite na naslov: uredništvo »Tovariša«, Ljubljana, Tomšičeva 3, poštni predal 468 in napišite na kverto SAHOVSKI NATEČAJ. Upoštevajte, da morate navesti, ki jih bomo dobili do 20. junija

POSILJANJE REŠITEV

Ker navajajo nekateri reševalci poleg rešitve problema še notacijo ter vse možne mate in variante, kar otežuje koda pisanje rešitev in komplicira njih pregledovanje, prosimo reševalce, naj se ravnajo po naslednjih navodilih, ki veljajo povsod po svetu. Dovolj je, da naznačite število problema in potem navedete pri dvopoteznih ali pravilno in stransko rešitev samo prvo potezo belega, pri trojepoteznih pa prvo potezo belega in četrtega ter drugo potezo belega. Tako pri ortodoksnih problemih. Pri pomožnih matih in samomatih je treba navesti vse poteze rešitve in vsake morebitne stranske rešitve, pri serijskih pomožnih matih pa prvo potezo in potem vse tiste ključne poteze, zaradi katerih je črni vnel vmesno potezo, ter zadnjo potezo, ki jo